

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Γ ΚΠΣ**

**ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2007-2013**

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007

Εισαγωγή

Η νέα περίοδος προγραμματισμού 2007-2013 παρέχει μια σημαντική ευκαιρία στην ανάπτυξη, στην απασχόληση και στην αειφορία του αγροτικού τομέα μέσω της στήριξης που προσφέρει το νέο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Το παρόν Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) καθορίζει τις προτεραιότητες της Ελλάδας για την περίοδο 2007-2013, σύμφωνα με το άρθρο 11 του κανονισμού της αγροτικής ανάπτυξης, στον οποίο ορίζεται ότι η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

Σημειώνεται ότι καθ' όλη τη διάρκεια των σταδίων προετοιμασίας του ΕΣΣΑΑ υπήρξε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα πιθανά προβλήματα και οι καθυστερήσεις κατά τη διαδικασία προγραμματισμού, ενώ παράλληλα το ΕΣΣΑΑ τέθηκε σε διαβούλευση με αρμόδιες υπηρεσίες, κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, επιδιώκοντας τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή και συναίνεση στη διαμόρφωση των στρατηγικών επιλογών, που θα οδηγήσουν στην επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου οράματος για την αγροτική ανάπτυξη της χώρας.

Κατά την κατάρτιση του ΕΣΣΑΑ 2007-2013, υιοθετήθηκε μια στρατηγική προσαρμοσμένη προς τις νέες κατευθύνσεις της πρόσφατης μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, που εισήγαγε μείζονες αλλαγές οι οποίες πιθανώς θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία του συνόλου της αγροτικής παραγωγής. Οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι σοβαρότερες σε παραδοσιακούς παραγωγικούς κλάδους, όπως του καπνού, των τεύτλων και ενδεχομένως του βάμβακος, αλλά και στα συστήματα παραγωγής, στις χρήσεις γης, στην απασχόληση και γενικότερα στις ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της ελληνικής υπαίθρου. Οι σύγχρονες περιβαλλοντικές απαιτήσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στη νέα ΚΑΠ, η οποία ανταποκρίνεται τόσο με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραμέτρων στους κανόνες της, όσο και με την ανάπτυξη γεωργικών πρακτικών που συμβάλλουν στη διατήρηση του περιβάλλοντος και στη διαφύλαξη της υπαίθρου. Η περιβαλλοντική διάσταση της ΚΑΠ αποσκοπεί κυρίως στον περιορισμό τυχόν εγκατάλειψης της γεωργικής γης και μείωση της απασχόλησης που θα προκληθεί και παράλληλα στην ανάγκη ικανοποίησης της ολοένα αυξανόμενης απαίτησης των ευρωπαϊκών καταναλωτών για καλύτερο περιβάλλον και ασφαλέστερα τρόφιμα.

Παράλληλα, το ΕΣΣΑΑ διαμορφώθηκε με γνώμονα την εθνική πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, όπως αυτή εκφράζεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 καθώς και με τις προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008 στο πλαίσιο εφαρμογής της στρατηγικής της Λισαβόνας.

Για την άμβλυνση των δυσμενών επιπτώσεων που προκλήθηκαν σε σημαντικό τμήμα των αγροτικών περιοχών της χώρας από τις καταστροφικές πυρκαγιές του θέρους 2007 θα αξιοποιηθούν και οι πόροι του ΕΓΤΑΑ μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013, γεγονός που υποχρεώνει σε αναθεώρηση της στρατηγικής της χώρας και συνακόλουθα στην τροποποίηση του ΕΣΣΑΑ. Στο υποβαλλόμενο ΕΣΣΑΑ έχει ενσωματωθεί η στρατηγική για την αντιμετώπιση των καταστροφών και την ανασυγκρότηση των πληγέντων αγροτικών περιοχών.

Η μελλοντική πολιτική αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013 για την Ελλάδα θα εστιαστεί σε τρεις βασικούς άξονες: βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας – δασοκομίας - αγροδιατροφικού τομέα, βελτίωση του περιβάλλοντος και του τοπίου, βελτίωση της ποιότητας ζωής και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας, συνεπικουρούμενοι με ένα τέταρτο οριζόντιο άξονα (LEADER), που θα βασίζεται στην εμπειρία που αποκτήθηκε από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες LEADER και θα προσφέρει τη δυνατότητα για την εφαρμογή τοπικών προσεγγίσεων, από τη βάση προς την κορυφή, της αγροτικής ανάπτυξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κεφάλαιο 1:	Βασική ανάλυση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης και βασικοί δείκτες	1
Ενότητα 1.1.	Οικονομική κατάσταση – ανταγωνιστικότητα του αγροδιατροφικού (γεωργία, κτηνοτροφία και μεταποίηση) και δασοκομικού τομέα.....	1
Ενότητα 1.2.	Η γενική περιβαλλοντική κατάσταση σε σχέση με τη βιοποικιλότητα, τους υδατικούς πόρους και τις κλιματικές αλλαγές.....	11
Ενότητα 1.3.	Κοινωνικό -οικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές.....	16
Κεφάλαιο 2:	Συνολική στρατηγική, μεταφορά κοινοτικών προτεραιοτήτων στη συνολική στρατηγική και καθορισμός εθνικών προτεραιοτήτων	23
Κεφάλαιο 3:	Στρατηγική κατά άξονα, περιλαμβανομένων των ποσοτικοποιημένων στόχων και δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν	30
Κεφάλαιο 4:	ΠΑΑ και η ενδεικτική κατανομή τους, περιλαμβάνοντας τα ποσά σύγκλισης	42
Κεφάλαιο 5:	Εσωτερική και εξωτερική συνέπεια του ΕΣΣΑΑ, συμπληρωματικότητα με άλλα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα	43
Κεφάλαιο 6:	Ποσό και εγκαθίδρυση του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου	50
Παράρτημα 1.	Βασική ανάλυση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης και βασικοί δείκτες	53
Ενότητα Α.	Αναλυτική περιγραφή της οικονομικής κατάστασης – ανταγωνιστικότητα του γεωργικού και δασοκομικού τομέα.....	54
Ενότητα Β.	Αναλυτική περιγραφή της περιβαλλοντικής κατάστασης.....	77
Ενότητα C.	Αναλυτική περιγραφή της κοινωνικο – οικονομικής κατάστασης στις αγροτικές περιοχές.....	94
Ενότητα D.	Κατάλογος εταιρών - Πλήθος Ημερίδων και Συνεδρίων.....	100
Παράρτημα 2.	Κοινοί δείκτες βάσεις στόχου και περιεχομένου	104

Κεφάλαιο 1: Βασική ανάλυση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης και βασικοί δείκτες

Ενότητα 1.1. Οικονομική κατάσταση – ανταγωνιστικότητα του αγροδιατροφικού (γεωργία, κτηνοτροφία και μεταποίηση) και δασοκομικού τομέα

Γενική Οικονομική Κατάσταση

Η Ελλάδα γνώρισε κατά την τελευταία δεκαετία μία σταθερή οικονομική μεγέθυνση και το πραγματικό ΑΕΠ κατά την περίοδο 1996 – 2002 αυξήθηκε από 2,4% σε 3,8%, σημαντικά άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Το 2003 ο δείκτης ανάπτυξης της Ελλάδας ανήλθε σε 4,8% και το 2004 σταθεροποιήθηκε στο 4,7%. Για το 2005 υπήρξε μια πτωτική τάση στο 3,7% και για το 2006 και 2007 εκτιμάται για το ΑΕΠ ότι θα κυμανθεί στο 3,4%, αλλά σε κάθε περίπτωση αναμένεται ανώτερο περίπου κατά μία ποσοστιαία μονάδα του μ.ο της Ε.Ε-25 (Διάγραμμα 1, Διάγραμμα 2). Παράλληλα η προσπάθεια μείωσης του πληθωρισμού είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί από το 5,4% το 1997 στο 3,4% το 2003 και 3% το 2004 (Διάγραμμα 3).

Η Ελλάδα σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του έτους 2001 έχει μόνιμο πληθυσμό 10.934.097¹ κατοίκους. Σε σχέση με την Αγορά Εργασίας το ποσοστό απασχόλησης κατά την περίοδο (1997-2005) αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες (από 55,1% σε 60,1%), υπολειπόμενο του μ.ο. της Ε.Ε-25, το οποίο κατά την ίδια περίοδο αυξήθηκε από 60,6% σε 63,8% και παραμένει σημαντικά κάτω από το στόχο του 70% της συνολικής απασχόλησης για το 2010 (Διάγραμμα 4). Η ανεργία, που κορυφώθηκε το 2000 με 11,3%, εμφάνισε μικρή αλλά σταθερά πτωτική πορεία και δείχνει την τελευταία τριετία να σταθεροποιείται στα επίπεδα του 9,7% (2003), πάντα άνω του μ.ο. της ΕΕ-25 (9,0%) (Διάγραμμα 5).

Οι διαπεριφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα εμφανίζονται σχετικά περιορισμένες και σε κάθε περίπτωση σε χαμηλότερα επίπεδα από τις αντίστοιχες των υπολοίπων χωρών της ΕΕ. Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες κυμαίνονται σε μέτρια επίπεδα και υπάρχουν περιφέρειες που εμφανίζουν διαρθρωτικά προβλήματα από το μετασχηματισμό της οικονομίας, με την εγκατάλειψη της γεωργίας και της παραδοσιακής μεταποίησης προς «αστικού τύπου» δραστηριότητες. Οι περιφέρειες που παρουσιάζουν υψηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι η Στερεά Ελλάδα και το Νότιο Αιγαίο σε αντίθεση με τις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου όπου το κατά κεφαλή ΑΕΠ βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα κάτω του 60 (ΕΕ-25=100). Η οικονομική ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα εμφανίζεται πιο έντονη στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Πελοποννήσου στις οποίες η συμμετοχή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) του πρωτογενή τομέα ανέρχεται πάνω από 900 εκατομ. Ευρώ. Το ποσοστό απασχόλησης εμφανίζεται υψηλό σε έξι περιφέρειες και σε επίπεδα άνω του 60%, αν και δεν υπερβαίνει άνω του 67% που αποτελεί στόχος της στρατηγικής της Λισσαβόνας για το 2005. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες και διαμορφώνεται άνω του 20% με εξαίρεση τις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας. Η ηλικιακή διάρθρωση στο γεωργικό τομέα εμφανίζεται θετική στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Δυτικής Μακεδονίας όσον αφορά το ποσοστό απασχολούμενων ηλικίας μικρότερης των 35, σε αντίθεση με τις περιφέρειες Αττικής, Ιονίων Νήσων, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας (Πίνακας 46).

Οι ορεινές περιοχές καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα της έκτασης του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας αλλά και σημαντικό μέρος των νησιωτικών περιοχών, με τον πρωτογενή τομέα να είναι ο κυρίαρχος κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας. Η Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) στις ορεινές μειονεκτικές περιοχές καταλαμβάνει ποσοστό 56,4% της συνολικής ΧΓΕ. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από τα χαμηλά εισοδήματα, τη δυσμενή δημογραφική σύνθεση και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού καθώς και την έλλειψη βασικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και άλλων υποδομών. Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία σημαντικών έργων υποδομών και την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής

¹ Απογραφή Πληθυσμού 2001 ΕΣΥΕ

και διαβίωσης με στόχο την αύξηση της προσπελασιμότητας και μείωση των χρονοαποστάσεων των διαφόρων ορεινών περιοχών από τις μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις της χώρας.

Στις νησιωτικές περιοχές, παρά τη σημαντική ανάπτυξη του τουρισμού, στο γεωργικό και αλιευτικό τομέα εξακολουθεί να απασχολείται ένα σημαντικό τμήμα του τοπικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών να εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξέλιξη της γεωργικής και αλιευτικής δραστηριότητας. Οι νησιωτικές περιοχές της χώρας αντιμετωπίζουν προβλήματα που πηγάζουν από την έλλειψη υποδομών πρόσβασης και κοινωνικών υπηρεσιών, το χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων της επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας και τη διατήρηση και ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιωτικού χώρου.

Οικονομική Κατάσταση στον Πρωτογενή Τομέα

Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της οικονομίας, έχοντας ιδιαίτερο κοινωνικό και περιβαλλοντικό ρόλο. Τα τελευταία χρόνια, ο ρόλος του συρρικνώνεται, αν λάβει κανείς υπόψη τη συμμετοχή του στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της χώρας. Ειδικότερα, το έτος 2002, το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στη συνολική ΑΠΑ της χώρας ανερχόταν σε 7%, ενώ η συμμετοχή των άλλων τομέων ήταν 22% για το δευτερογενή και 71% για τον τριτογενή. Αντίστοιχα, το έτος 2002, το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας ανερχόταν σε 5,7%. Ακόμη περισσότερο για το έτος 2004 το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στη συνολική ΑΠΑ της χώρας ανερχόταν σε 5,7% και το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας ανερχόταν σε 4,9% περίπου (Διάγραμμα 6).

Η γεωργική απασχόληση μειώθηκε δραματικά, από το 30% της συνολικής απασχόλησης το 1980, καθώς το έτος 2000 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ήταν 671.000 με μερίδιο στη συνολική απασχόληση 17%, ενώ το έτος 2002 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ήταν 627.000 με μερίδιο στη συνολική απασχόληση 16,2%. Η μείωση αυτή συνεχίστηκε και το έτος 2004, όπου οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα ανέρχονταν σε 546.000 με μερίδιο στη συνολική απασχόληση 12,6%. Ωστόσο, το ποσοστό του 12,6%, σε σύγκριση με το 3,8% στην ΕΕ-15 για το έτος 2004, υποδεικνύει ότι ο τομέας συνεχίζει να παρέχει θέσεις απασχόλησης σε σημαντικό αριθμό ατόμων, σε μία χώρα όπου η ανεργία συνεχίζει να παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα (Πίνακας 1). Η διάρθρωση της απασχόλησης σε αυτοαπασχολούμενους και μισθωτούς διαμορφώνει τη μορφή των εκμεταλλεύσεων της ελληνικής γεωργίας. Από το σύνολο των απασχολούμενων στη γεωργία το 2004, ποσοστό 90,21% είναι αυτοαπασχολούμενοι και μόλις το 9,79% είναι μισθωτοί ενώ στην Ε.Ε-25, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 64,1% και 35,9%. Επίσης οι απασχολούμενοι πλήρους απασχόλησης (full time) αντιπροσωπεύουν το 91,7% ενώ οι απασχολούμενοι μερικής απασχόλησης (part time) το 8,3%, με τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ε.Ε-25 να ανέρχονται σε 81,4% και 18,6% (Διάγραμμα 12).

Παρά την αύξηση της τιμής των καυσίμων, το πραγματικό γεωργικό εισόδημα (Δείκτης Α)² κατά τη διετία 2005-2006 παρουσίασε αύξηση κατά 2,64%, σε αντίθεση με τη διετία 2002-2003 κατά την οποία μειώθηκε κατά 11,34% (Πίνακας 2).

Παρά το γεγονός ότι το έτος 2000 μεγάλο μέρος (5-6%) των Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου της χώρας απορροφήθηκε από την γεωργία, ποσοστό διπλάσιο αυτού της ΕΕ-15 (περίπου 3%), κατά το έτος 2003 το ποσοστό των Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου απορρόφησης από την γεωργία διαμορφώθηκε σε 3,3%. Διαπιστώνεται επομένως, ότι οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον πρωτογενή τομέα χαρακτηρίζονται από αρνητικές τάσεις, εξαιτίας μιας συνεχιζόμενης μείωσης των επενδύσεων στον τομέα.

Το εμπόριο του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του συνολικού εμπορίου της χώρας, παρόλα αυτά η συμμετοχή των προϊόντων του στις συνολικές εξαγωγές φθίνει συνεχώς. Το έτος 2000 η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 3.907.248.716 € (12,7% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αντίστοιχη αξία των εξαγωγών ανήλθε στα 2.890.426.999 € (25,1% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό γεωργικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -1.016.821.717 €. Αντίστοιχα για το έτος 2004 η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 5.267.867.531 € (12,5% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αντίστοιχη αξία των εξαγωγών ανήλθε στα 2.799.206.037 € (22,9% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -2.468.661.494€. Σημειώνεται ότι οι εμπορικές

² Δείκτης Α: Αποπληθωρισμένη καθαρή προστιθέμενη αξία παραγωγής σε τιμές συντελεστών παραγωγής διαιρεμένο με τις συνολικές Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας(MAE)

συναλλαγές με τις Ευρωπαϊκές χώρες (ΕΕ-15) καλύπτουν το 86% του συνολικού όγκου (Πίνακας 3, Πίνακας 4).

Ο πρωτογενής τομέας στη χώρα μας είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντική θέση τόσο σαν τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και σαν παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής για πολλές περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Χαρακτηρίζεται εντούτοις ως «έντασης εργασίας» βασιζόμενος σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, στις οποίες η ποιότητα και η καινοτομία (δηλ. η ενσωματωμένη εξειδίκευση – γνώση) των παραγόμενων αγαθών (υπηρεσιών & προϊόντων) παραμένει χαμηλή. Για το λόγο αυτό, ο πρωτογενής τομέας είναι πάντα ευπαθής σε πιέσεις, όπως αυτές που δημιουργεί η Αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η απελευθέρωση του εμπορίου των προϊόντων.

Ανταγωνιστικότητα στον Πρωτογενή τομέα

Κάλυψη Γης

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha συμπεριλαμβανομένων των 1.271.090 Ha παραθαλάσσιων υγρών ζωνών και θαλάσσιων υδάτων (κατηγορίες 4.2 και 5.2 σύμφωνα με την ταξινόμηση της Corrine Land Cover) (Χάρτης 1). Από τη συνολική έκταση των 11.925.797 Ha της χώρας (δεν περιλαμβάνεται η έκταση των παραθαλάσσιων υγρών ζωνών και θαλάσσιων υδάτων) ποσοστό ύψους 40,9% καλύπτεται από γεωργικές περιοχές (4.877.986 Ha), 18,9% από δάση (2.255.901 Ha), 37,0% από φυσικές περιοχές (4.418.487 Ha), 2,3% από τεχνητές (270.084 Ha) και 0,9% από εσωτερικά νερά (103.339 Ha). Οι γεωργικές περιοχές κατανέμονται ποσοστό ύψους 43,9% αρόσιμη γη (2.140.676 Ha), 15,4% μόνιμες καλλιέργειες (750.278 Ha), 1,4% μόνιμοι βοσκότοποι (67.063 Ha) και 39,4% ετερογενείς γεωργικές περιοχές (1.919.969 Ha). (έτος 2000) (Πίνακας 5, Διάγραμμα 9).

Βασικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα διαδραματίζουν οι περιορισμοί που τίθενται από τη γεωφυσική κατάσταση της χώρας. Αυτή όμως η γεωφυσική κατάσταση δημιουργεί μια ποικιλομορφία μικροκλιμάτων και συνθηκών παραγωγής, η δυναμική των οποίων απαιτείται να αξιοποιηθεί αναπτυσσικά με τρόπο που οι περιορισμοί να μετατραπούν σε προοπτικές ανάπτυξης. Επίσης βασικό ρόλο διαδραματίζουν και οι περιορισμένοι φυσικοί της πόροι. Σε ό,τι αφορά στους περιορισμένους φυσικούς της πόρους, η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση της χώρας για το έτος 2003 ανέρχεται σε 3.967.770³ Ha, που αποτελεί το 30,1% της συνολικής έκτασης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ-25 είναι 42%. Από αυτήν την έκταση, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 82,7%⁴ βρίσκεται σε μειονεκτικές περιοχές (LFAs). Αυτές λοιπόν οι συνθήκες πρέπει να αξιοποιηθούν με το καλύτερο τρόπο, ώστε να αποφέρουν το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Διαρθρωτικά Χαρακτηριστικά Εκμεταλλεύσεων

Η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των εκμεταλλεύσεων του. Κατά το 2003, το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα ανερχόταν περίπου, σε 824.460 έναντι 817.060 το 2000 (Πίνακας 6). Το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, με βάση τη ΧΓΕ, εμφάνισε μικρή αύξηση της τάξης του 9% (2000: 4,4 - 2003: 4,8 Ha/ εκμετάλλευση). Η αύξηση του αριθμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που παρατηρείται οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην εγκατάσταση νέων γεωργών κατά την εφαρμογή του προγράμματος της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου σε συνδυασμό με την αύξηση της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης. Παρόλα αυτά παραμένει αναλλοίωτη η μεγάλη απόκλιση του μέσου μεγέθους της ελληνικής γεωργικής εκμετάλλευσης από τον αντίστοιχο μ.ο. Ε.Ε-25, ο οποίος ανέρχεται σε 15,8 Ha/ εκμετάλλευση. Σημαντικό επίσης χαρακτηριστικό των εκμεταλλεύσεων είναι ότι οι περισσότερες από αυτές αποτελούνται από μικρά τεμαχισμένα αγροτεμάχια (μέσο μέγεθος αγροτεμαχίου 0,7 Ha), τα οποία βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση μεταξύ τους. Η κατάσταση αυτή δεν ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη των εκμεταλλεύσεων καθώς κρίνεται αναποτελεσματική η χρήση των συντελεστών παραγωγής.

Η κατανομή των εκμεταλλεύσεων με βάση τα εκτάρια της χρησιμοποιημένης γεωργικής γης καταδεικνύει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων ανήκει στην κλάση μεγέθους (0-5) Ha με ποσοστό 76,1% το έτος 2003 και 76,8% το έτος 2000, ενώ μόλις 0,8% για το έτος 2003 και 0,5% για το έτος 2000 ανήκουν στην κλάση μεγέθους (≥ 50) Ha (Πίνακας 6).

³ Διάρθρωση γεωργικών εκμεταλλεύσεων Νο 4, Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, Πίνακας 'ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΑΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ'- Draft data set for context related baseline indicator, Technical meeting on CMEF 2 May 2006 – DOC 20c

⁴ Μειονεκτικές περιοχές Νο 8, Πίνακας 'ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ'- Draft data set for context related baseline indicator, Technical meeting on CMEF 2 May 2006 – DOC 20c

Το μέσο οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων ήταν το 2003 6,3 European Size Unit (ESU) με ποσοστό 37,5% των εκμεταλλεύσεων με μέγεθος λιγότερο των 2 ESU, 62,4% των εκμεταλλεύσεων με μέγεθος από 2-100 ESU και 0,1% των εκμεταλλεύσεων με μέγεθος μεγαλύτερο από 100 ESU. Το έτος 2003 η καταβληθείσα εργασία στο σύνολο εκμεταλλεύσεων της χώρας ανήλθε σε 615.950 (AWU) Ετήσια Μονάδα Εργασίας. Στην Ελλάδα διακρίνονται δύο τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι προσωπικές εκμεταλλεύσεις (οικογενειακής μορφής) και οι νομικού προσώπου (επιχειρηματικής μορφής). Με βάση το οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων (ESU), η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων (εκμεταλλεύσεις οικονομικού μεγέθους μεγαλύτερο από 1 ESU) με ποσοστό 99,9% ανήκει στις προσωπικές εκμεταλλεύσεις ενώ μόλις 0,1% στις νομικού προσώπου, ποσοστό όμως που αυξάνεται σε 12,3% για οικονομικό μέγεθος εκμεταλλεύσεων μεγαλύτερο από 100 ESU. Η κατάσταση αυτή υποδηλώνει ότι υπάρχει ανάγκη εκσυγχρονισμού των προσωπικού τύπου εκμεταλλεύσεων, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των μονάδων τους και να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν με αποτελεσματικό τρόπο τις επενδύσεις τους (Πίνακας 7).

Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα 6.350 Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Πρωτοβάθμιες Οργανώσεις), 114 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ - Δευτεροβάθμιες Οργανώσεις) και απαριθμούν 746.812 μέλη, που αποτελούν μια από τις βασικές θεσμικές δομές στήριξης του πρωτογενή τομέα, σε συνεργασία με τις πολυάριθμες Ομάδες Παραγωγών διαχείρισης της αγοράς γεωργικών προϊόντων. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργείται η ανάγκη στήριξής τους, αναβάθμισης της επαγγελματικής κατάρτισης των μελών τους, ώστε να καταστούν ικανοί να μεταφέρουν και να διαδώσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στον αγροτικό τομέα και κυρίως να ενδυναμώσουν τη θέση των παραγωγών, προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα της παραγωγής τους και τη διάθεση και εμπορία των προϊόντων, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων τους.

Εκτός των ανωτέρω στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα παίζει σημαντικό ρόλο ο ανθρώπινος παράγοντας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο αριθμός των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων ηλικίας μικρότερης των 35 ετών ανερχόταν το 2000 σε 71.250 ενώ ο αριθμός των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων ηλικίας μεγαλύτερης των 65 ετών ανερχόταν το 2000 σε 347.420. Άλλωστε για το έτος 2003 η τιμή του δείκτη (% αγροτών ηλικίας <35 σε σχέση με τους αγρότες ηλικίας ≥ 55) ανέρχεται σε 0,13. Η ηλικιακή διάρθρωση των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στον τομέα προβληματίζει, δεδομένου ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν τη γεωργική δραστηριότητα εξαιτίας του γεγονότος ότι αποτελεί την κύρια πηγή του εισοδήματός τους. Ώξυνση του προβλήματος αποτελεί επίσης το γεγονός ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν έχουν βασικές γνώσεις οικονομικής και τεχνικής διαχείρισης της εκμετάλλευσής τους και τις απαιτούμενες ικανότητες για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και γενικότερα καθυστερούν να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς. Στην πραγματικότητα, η ηλικιακή διάρθρωση των αγροτών επιδεινώνεται συνεχώς, λαμβανομένου υπόψη ότι σχεδόν το 38% των απασχολούμενων στη γεωργία εμφανίζεται να είναι πάνω από 55 ετών (στοιχεία του 2000) (Διάγραμμα 10, Διάγραμμα 11).

Εκπαίδευση και Κατάρτιση Αγροτών

Σημαντικό πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του απασχολούμενων στον τομέα. Ποσοστό 69,5% είναι οι απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις 1,2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Πίνακας 8).

Πρόσθετο πρόβλημα αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται για το έτος 1999/2000 στο 2,9% των αγροτών με βασική εκπαίδευση. Επιπλέον η «Δια Βίου Μάθηση» ανέρχεται το έτος 2004 σε 2,1% ως προς τη συμμετοχή των ηλικιών μεταξύ 25-64. Αξιοσημείωτο επίσης αποτελεί το γεγονός της ελλιπούς πρόσβασης σε ευρεία κατηγορία υπηρεσιών που περιορίζει τις ευκαιρίες ενημέρωσης, εκπαίδευσης, κατάρτισης, παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και γενικότερα της απασχόλησης (για το έτος 2002 ποσοστό 70,6% η ανάπτυξη του τομέα υπηρεσιών επί της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας).

Επομένως, διαπιστώνεται η ανάγκη για επαγγελματική εκπαίδευση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, προκειμένου να αποκτήσουν τεχνικές ικανότητες και να είναι σε θέση να αναβαθμίσουν την τεχνογνωσία τους και να προσαρμοστούν στις αλλαγές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Σημαντικό επίσης γεγονός αποτελεί η ανάγκη παροχής εξειδικευμένων συμβουλών και κατάρτισης σε πεδία που σχετίζονται με την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων σημαντικής προστιθέμενης αξίας (τρόφιμα), με την παραγωγή προϊόντων ολοκληρωμένης διαχείρισης και βιολογικής παραγωγής, με τον προσανατολισμό της παραγωγής

τους σε προϊόντα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς, με την προστασία του περιβάλλοντος, και με τη διαχείριση του εδάφους και των υδάτων, με την τοπική ανάπτυξη και την εταιρική σχέση, με την προώθηση και διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και με θέματα καινοτόμων δραστηριοτήτων καθώς επίσης και με την εισαγωγή και χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Καινοτομία

Η παραγωγή, η μεταφορά και η διάχυση τεχνολογίας και καινοτομιών στον ελληνικό αγροτικό τομέα παρουσιάζει ανεπάρκειες κυρίως ποιοτικού χαρακτήρα και δυσκολίες προσαρμογής στις ιδιαιτερότητες των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Η παραγωγή τεχνολογίας και καινοτομιών που προκύπτει από την αγροτική έρευνα, η οποία διεξάγεται στη χώρα μας καλύπτει ένα μικρό μέρος της ζήτησης από την πλευρά των αγροτών και όσων άλλων ασχολούνται στον τομέα της γεωργίας, της δασοκομίας και των τροφίμων. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην ποσότητα και στην ποιότητα των αποτελεσμάτων της ελληνικής εφαρμοσμένης έρευνας, αλλά και στην ανεπάρκεια των μηχανισμών σύνδεσής της με την παραγωγή, ώστε να αξιοποιούνται από τις επιχειρήσεις του τομέα της γεωργίας, της δασοκομίας και των τροφίμων. Ιδιαίτερες ανάγκες για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα υπάρχουν για την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας σε τομείς που σχετίζονται με τη γενετική βελτίωση ειδών φυτικής και ζωικής παραγωγής, βελτίωση του εξοπλισμού και των πρακτικών παραγωγής καθώς και την εισαγωγή νέων καινοτομικών προϊόντων.

Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.), τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα που διαθέτουν ερευνητικά εργαστήρια, καθώς και διάφορα άλλα κρατικά ή ημικρατικά ερευνητικά Ινστιτούτα όπως ο «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ» το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ), το ΜΠΕΝΑΚΕΙΟ Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο, κά στα πλαίσια των ερευνητικών τους δραστηριοτήτων, και με βάση το ύψος της χρηματοδότησης παράγουν και μεταφέρουν τεχνολογία στον ελληνικό αγροτικό τομέα, χωρίς όμως να ανταποκρίνονται στην ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων, σύμφωνα με τις απαιτήσεις στο χώρο της γεωργίας και των τροφίμων.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητα των αγροτικών εκμεταλλεύσεων με την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων σε ποιότητα και τιμές, θα πρέπει να επιλέγονται οι, κατά το δυνατόν, άριστες κατά περίπτωση τεχνολογικές λύσεις, οι οποίες θα έχουν τη μεγαλύτερη δυνατή απόδοση και το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Παραγωγή στον Πρωτογενή τομέα

Η τελική αξία παραγωγής για το 2005 ανήλθε σε 12.217,72 εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές) και αυξήθηκε κατά 1,26%, εκ των οποίων τα 8.455,67 εκατ. ευρώ (ποσοστό 69,20%) προέρχονται από τη Φυτική Παραγωγή και τα 2.907,32 εκατ. ευρώ (ποσοστό 23,79%) από τη Ζωική Παραγωγή. Η Φυτική Παραγωγή το 2005 σε σχέση με το 2004 παρουσίασε μία αύξηση κατά 0,91% και η Ζωική Παραγωγή κατά 1,03% (Πίνακας 9). Παρατηρείται επομένως, ότι η σχέση φυτικής και ζωικής παραγωγής συνεχίζει να είναι υπέρ της φυτικής με αναλογία 3:1 ως προς την αξία των παραγόμενων προϊόντων.

Στη φυτική παραγωγή οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται περίπου σε 3.425.800 Ha για το 2003 και παρατηρείται σχετική σταθερότητα στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Βασικές καλλιέργειες είναι οι Αροτραίες (2.176.200 Ha) – Σιτάρι σκληρό (72.130 Ha), Αραβόσιτος (24.100 Ha), Καπνός (56.000), Βαμβάκι (370.000 Ha), Ζαχαρότευτλα (36.000 Ha) – , οι Δενδρώδεις (1.002.000 Ha) – Ελαιώνες (780.000 Ha) –, Αμπέλια (131.300 Ha) και οι Κηπευτικές (116.300 Ha), ενώ η παραγωγή βασικών γεωργικών προϊόντων της φυτικής παραγωγής ανέρχεται για το Σιτάρι σε 1.725 χιλ. τόνους, Βαμβάκι σε 1.091 χιλ. τόνους, Καπνός σε 127 χιλ. τόνους, Μούστος σε 387 χιλ. τόνους, Ελαιόλαδο 504 χιλ. τόνους, Εσπεριδοειδή σε 1.182 χιλ. τόνους (Πίνακας 10).

Όσον αφορά στην κτηνοτροφία, το ζωικό κεφάλαιο για το έτος 2001 αποτελείται από Βοοειδή 621 χιλ. κεφάλια, χοίροι 934 χιλ. κεφάλια, Πρόβατα 9.124 χιλ. κεφάλια, Αίγες 5.662 χιλ. κεφάλια. Τα βασικά προϊόντα της κτηνοτροφικής παραγωγής αφορούν σε Κρέας (454 χιλ. τόνοι), Γάλα (1.986 χιλ. τόνοι), Τυρί Σκληρό (36 χιλ. τόνοι) και Τυρί Μαλακό (127 χιλ. τόνοι). Η ζωική παραγωγή παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις, είναι πάντως λιγότερο αναπτυγμένη και εν γένει ελλειμματική (Πίνακας 11).

Η γαλακτοπαραγωγός αγελαδοτροφία, η πτηνοτροφία και η χοιροτροφία είναι σχετικά αναπτυγμένες και συνδέονται με τη μεταποίηση. Η αιγοπροβατοτροφία, που στο σύνολο της δεν αφορά εσταβλισμένη, αλλά εκτακτική κτηνοτροφία, πάσχει από διαρθρωτικά προβλήματα στις εκμεταλλεύσεις και χρήζει εκσυγχρονισμού.

Με την αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) αναμένονται ανακατατάξεις στη ισορροπία μεταξύ των κλάδων φυτικής παραγωγής, σημαντικές εκτάσεις καπνοκαλλιέργειας, βαμβακιού και ζαχαροτεύτλων κινδυνεύουν να μείνουν ακαλλιέργητες και καθίσταται απαραίτητη η άμεση εισαγωγή νέων καλλιεργειών με δυνατότητες διεξόδου στην αγορά, για να μην οδηγηθούν γεωργικές γαίες στην εγκατάλειψη (Πίνακας 12, Πίνακας 13, Πίνακας 14). Με την εφαρμογή της πλήρους αποδέσμευσης, ένα πολύ μικρό ποσοστό εκμεταλλεύσεων καπνού (κυρίως ανατολικού τύπου) κατατάσσονται στις οικονομικά βιώσιμες, οι οποίες είναι κυρίως μεγάλου μεγέθους, ενώ συνδυάζουν την κύρια δραστηριότητά τους με την εκτροφή μεγάλου αριθμού αιγοπροβάτων. Μεγάλο μέρος των εκμεταλλεύσεων αυτών αναμένεται να κατευθυνθεί σε αναδιάρθρωση του συστήματος παραγωγής, ίσως αναπτύσσοντας περαιτέρω το κλάδο εκτροφής αιγοπροβάτων, ενώ ορισμένες δύναται να διακόψουν την παραγωγική τους δραστηριότητα (εισπράττοντας τις αποδεσμευμένες ενισχύσεις ή ενοικιάζοντας τα εδάφη). Αντίθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό εκμεταλλεύσεων καπνού διαμορφώνουν αρνητικό εισόδημα μετά την εφαρμογή της πλήρους αποδέσμευσης και απαιτείται ανάγκη της πλήρους αναδιάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος, ώστε να μην αναγκαστούν να διακόψουν την παραγωγική τους δραστηριότητα.

Ανάλογα αποτελέσματα με αυτά του τομέα καπνού εμφανίζονται και στην περίπτωση του τομέα βάμβακος. Με την εφαρμογή της ενιαίας αποδέσμευσης μεγάλο μέρος των βαμβακοπαραγωγικών εκμεταλλεύσεων διαμορφώνουν αρνητικά εισοδήματα. Ορισμένες (λίγες σε αριθμό) από τις εκμεταλλεύσεις αυτές για να παραμείνουν στην βαμβακοκαλλιέργεια θα πρέπει να αυξήσουν πολύ την παραγωγικότητα της καλλιέργειας ή να εφαρμόσουν συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης. Ακόμη ενδέχεται να προχωρήσουν σε αναδιάρθρωση του παραγωγικού τους συστήματος με έμφαση στην καλλιέργεια λαχανικών της υπαίθρου (λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που απαιτούνται στις ευπρόσβλητες περιοχές νιτρορύπανσης) και την ημιεντατική προβατοτροφία συνδυασμένη με την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών.

Τα ενεργειακά φυτά και γενικά τα μη εδώδιμα (non food) προσφέρουν μία διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε πολλές περιοχές. Είναι γνωστό ότι οι πρώτες μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων στην Ελλάδα είναι έτοιμες να παράγουν (βιοντήζελ σε Κιλκίς, Βόλο, Πάτρα, Λαμία), ενώ η βιομηχανία ζάχαρης ενόψει της αλλαγής στο καθεστώς της ΚΟΑ ζάχαρης κινείται προς την κατεύθυνση συμπαραγωγής ζάχαρης και καυσίμου αιθανόλης. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η Κοινοτική Οδηγία 2003/30/ΕΚ για τα Βιοκαύσιμα συστήνει ελάχιστο ποσοστό⁵ βιοκαυσίμων στο σύνολο των υγρών καυσίμων που καταναλώνονται στις μεταφορές.

Ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης της ΚΑΠ, η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα πρέπει να προσανατολιστεί σε ανταγωνιστικά γεωργικά προϊόντα, συνδυάζοντας μεθόδους παραγωγής χαμηλού κόστους, περιβαλλοντικά φιλικές και κοινωνικά αποδεκτές. Στο πλαίσιο αυτό, η παραγωγή συμβατικών προϊόντων με εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, ποιοτικών, τυποποιημένων και πιστοποιημένων προϊόντων μπορεί να αποτελέσει σημαντική προτεραιότητα και εναλλακτική λύση στην πρωτογενή παραγωγή.

Όσον αφορά στη βιολογική γεωργία, το έτος 2003 οι βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονταν σε 38.995 Ha και αποτελούσαν το 1 % της συνολικά καλλιεργούμενης γης στην Ελλάδα, ενώ το 2004, η βιολογικά καλλιεργούμενη γη έφτασε τα 54.342 Ha, παρουσιάζοντας μια μεγάλη αύξηση της τάξης του 39,4% (Διάγραμμα 13). Η συνολικά βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση στην Ελλάδα, μαζί με τους βοσκότοπους καλύπτει 267.159 Ha, κατά το έτος 2004. Οι κυριότερες βιολογικές καλλιέργειες είναι της ελιάς (47,5%), των σιτηρών (23%), του αμπελιού (6,1%) και των εσπεριδοειδών (3,8%). Η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες, όσον αφορά την βιολογική κτηνοτροφία, λόγω των ευνοϊκών εδαφοκλιματικών συνθηκών, των πλούσιων φυσικών πόρων κυρίως των ορεινών περιοχών και της εφαρμογής της εκτατικής κτηνοτροφίας, η οποία μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε βιολογική. Η βιολογική κτηνοτροφία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την βιολογική γεωργία, επειδή οι διατροφικές ανάγκες των ζώων εκτός από την βόσκηση καλύπτονται και με βιολογικές ζωοτροφές. Το μεγαλύτερο μερίδιο στην βιολογική εκτροφή κατέχουν οι αίγες με ποσοστό 49% (έτος 2004) και ακολουθούν τα πρόβατα με ποσοστό 30% (έτος 2004) και τα πουλερικά με ποσοστό 16% (έτος 2004) (Διάγραμμα 14). Οι εμπλεκόμενοι με τη βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία παραγωγοί, μεταποιητές και εισαγωγείς, κατά το έτος 2004 έφτασαν τους 9.002 από 6.642 που ήταν το 2003, παρουσιάζοντας μια αύξηση της τάξης του 44,8%.

⁵ Το 5,75% του συνόλου των καυσίμων μεταφορών που καταναλώνονται στις χώρες της Ε.Ε. μέχρι το 2010 θα είναι βιοκαύσιμα

Τα βασικά προβλήματα εφαρμογής της βιολογικής γεωργίας εστιάζονται σε θέματα που σχετίζονται με τη διακίνηση, τυποποίηση και εμπορία των βιολογικών προϊόντων. Προβλήματα επίσης που δρουν ανασταλτικά στην εφαρμογή της βιολογικής κτηνοτροφίας, είναι η έλλειψη μεταποιητικών μονάδων βιολογικών προϊόντων και η αδυναμία εύρεσης βιολογικών ζωοτροφών ή η εύρεση βιολογικών ζωοτροφών υψηλού κόστους (εισαγωγές ή απομακρυσμένη πηγή).

Η βιολογική γεωργία ξεκίνησε στην Ελλάδα με σαφείς εξαγωγικές κατευθύνσεις. Ωστόσο τα τελευταία έτη διαπιστώνεται δραστηριοποίηση των μεγάλων αλυσίδων super market, στο εμπόριο βιολογικών τροφίμων και στη δημιουργία αλυσίδων εξειδικευμένων καταστημάτων που διαθέτουν μόνο βιολογικά προϊόντα. Τα εξειδικευμένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων εκτιμάται ότι κάλυψαν συνολικά το 50% των εγχώριων λιανικών πωλήσεων σε βιολογικά προϊόντα το 2002. Ειδικότερα, το 30% καλύφθηκε από τα ανεξάρτητα καταστήματα του κλάδου, το δε 20% κατέλαβαν οι αλυσίδες εξειδικευμένων καταστημάτων βιολογικών προϊόντων. Το ποσοστό που κατέλαβαν τα super market αγγίζει το 40%. Οι προοπτικές εξέλιξης της βιολογικής καλλιέργειας κρίνονται ευνοϊκές, εφόσον δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών, στη δυνατότητα συνέχισης των επιδοτήσεων για τους βιοκαλλιεργητές και στην ανάγκη απλοποίησης του συστήματος πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων. Επίσης, μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της αγοράς θα έχει η περαιτέρω διείσδυση των βιολογικών προϊόντων, αν λάβει κανείς υπόψη ότι η διαφορά τιμής των βιολογικών προϊόντων σε σχέση με τα αντίστοιχα συμβατικά εκτιμάται ότι κυμαίνεται μεταξύ 20-100% για τα είδη φυτικής παραγωγής, αλλά στα προϊόντα ζωικής παραγωγής μπορεί να φτάσει και το 300%.

Το στάδιο της διάθεσης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό απορροφά σημαντικό τμήμα της τελικής τιμής που καταβάλλει ο καταναλωτής, χωρίς προσφορά ισοδύναμων υπηρεσιών. Οι λαϊκές αγορές αποτελούν διέξοδο για μικρό αριθμό παραγωγών, ενώ οι κεντρικές αγορές αδυνατούν να στηρίξουν την ποιότητα αυτών των προϊόντων. Οι αλυσίδες πολυκαταστημάτων αναδύονται ως καθοριστικοί ρυθμιστές της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς.

Από το 2000 έως και το 2004, τα μοναδικά αγροτικά προϊόντα που παρουσιάζουν θετικό ισοζύγιο είναι οι φυσικές υφαντικές ίνες, τα φρούτα και λαχανικά, ο καπνός και τα έλαια. Από το σταθμισμένο ισοζύγιο φαίνεται ότι τα κτηνοτροφικά προϊόντα είναι καθαρά εισαγωγικά προϊόντα όπου μαζί με τις ζωοτροφές αποτελούν το 35,86% των εισαγωγών (Πίνακας 3, Πίνακας 4). Εξαιρέση αποτελούν τα τυριά από αιγοπρόβειο γάλα, κυρίως η φέτα, καθώς και η γιαούρτη λόγω των σημαντικών εξαγωγών που παρούσαν.

Εν γένει, διαπιστώνεται χαμηλή ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα, που οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, τη χαμηλή εν γένει προστιθέμενη αξία στο προϊόν σε συσκευασία, τυποποίηση και στη μη δυνατότητα προώθησής του στις ξένες αγορές.

Αγροδιατροφικός Τομέας

Ο αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Ο συγκεκριμένος τομέας χαρακτηρίζεται από διαφοροποίηση όσον αφορά την υφιστάμενη κατάσταση και τις αναπτυξιακές προοπτικές ανάλογα με τους επιμέρους τομείς.

Η αγροδιατροφικός τομέας απασχολεί 124.000 εργαζόμενους (2003), ποσοστό 2,9% των απασχολούμενων της χώρας, όταν το σύνολο της EU-25 είναι 4,5 εκατομμύρια. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα ανέρχεται το έτος 2003 σε 3.528 εκ. € που συνεισφέρει στο 2,5% της συνολικής ΑΠΑ της χώρας ενώ το αντίστοιχο μέγεθος της EU -25 διαμορφώνεται στα 206.372 εκ. €. Η παραγωγικότητα της εργασίας του τομέα ως ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά μονάδα εργασίας διαμορφώνεται στα 43,6 χιλ. € (2003), ενώ το αντίστοιχο μέγεθος για την EU -25 βρίσκεται στα 50,5 χιλ. €.

Το μερίδιο συμμετοχής του αγροδιατροφικού τομέα στη συνολική αξία των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων ανέρχεται σε 71,7% για το έτος 2004 και 16,4% στην αξία των εξαγωγών για το σύνολο των προϊόντων. Τα σημαντικότερα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα αφορούν στα Ζώντα Ζωα, Κρέατα, Γάλα & αυγά, Ψάρια, Δημητριακά, Φρούτα & Λαχανικά, Ζάχαρη & μέλι, Καφές, κακάο, τσάι, μπαχαρικά, Τρόφιμα και Ποτά, έλαια και λίπη (Διάγραμμα 7, Διάγραμμα 8).

Ο αγροδιατροφικός τομέας εμφανίζει μια έντονη διαφοροποίηση σε ό,τι αφορά στον αριθμό και στο μέγεθος παραγωγής μεταξύ των μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων. Ένας συγκριτικά πολύ μικρός αριθμός, 200 περίπου μεγάλων επιχειρήσεων, συγκεντρώνει το 85% της παραγωγής και του μεριδίου της αγοράς. Αντίθετα, ένας πολύ μεγάλος αριθμός 17.000 περίπου μικρών επιχειρήσεων παράγει το υπόλοιπο μέρος των τροφίμων υπό μορφή οικοτεχνιών και βιοτεχνιών στις αγροτικές περιοχές της χώρας. Οι επιχειρήσεις αυτές αν και υστερούν σε τεχνολογικό επίπεδο και επίπεδο κατάρτισης στελεχών, συμβάλλουν σημαντικά στην απασχόληση στις

αγροτικές περιοχές, στη διατήρηση παραδοσιακών τροφίμων, καθώς και στην ποικιλία της διατροφής. Υστερούν όμως σε προστιθέμενη αξία και χρειάζονται στήριξη για θέματα υιοθέτησης και ανάπτυξης καινοτομιών και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, βελτίωσης της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων τους, καθώς και ενίσχυση των επίσημων ελέγχων που θα τις διασφαλίσουν.

Ο τομέας φαίνεται ότι έχει απώλειες σε ανταγωνιστικότητα και τα τελευταία έτη υφίσταται έντονη εισαγωγική διείσδυση, η οποία κάνει επιτακτικότερη την εντατικοποίηση των επίσημων ελέγχων.

Το ισοζύγιο γεωργικού εμπορίου του υποτομέα Κρέατος παρουσιάζεται συνεχώς αρνητικά αυξανόμενο με τιμές -712.463,683 € το 2000 που φτάνουν τα -932.709.558 € το 2005. Οι ανάγκες της χώρας μας σε κρέας φαίνεται ότι καλύπτονται κατά μεγαλύτερο ποσοστό από τις εισαγωγές οι οποίες πραγματοποιούνται κυρίως από την Ε.Ε-15. Σε ό,τι αφορά τα δίκτυα διανομής κρέατος στην Ελλάδα, παρατηρείται ότι ο μεγαλύτερος όγκος κρέατος διακινείται μέσω τυποποιητηρίων-κέντρων διανομής, σούπερ μάρκετ και άλλων σημείων λιανικής πωλήσεως έναντι της παραδοσιακής διακίνησης μέσω κρεαταγορών.

Το εμπορικό ισοζύγιο του υποτομέα γάλακτος κατά την περίοδο 2000 – 2002 δείχνει ότι οι ανάγκες για ίδια κατανάλωση της χώρας μας σε νωπό γάλα καλύπτονται κατά ποσοστό 94,17% από ίδια παραγωγή ενώ οι εισαγωγές που πραγματοποιούνται κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα από 41.730 έως 61.430 τόνους. Η επιδίωξη αύξησης των εξαγωγών δημιουργεί την ανάγκη, τόσο ίδρυσης νέων τυροκομείων κυρίως σε ορεινές και νησιωτικές περιοχές (μικρά τυροκομεία) όσο και εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων τυροκομείων, προκειμένου να διασφαλιστούν και να προωθηθούν τα ποιοτικά προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ κ.τ.λ της χώρας μας. Όσον αφορά στις επιχειρήσεις επεξεργασίας γάλακτος, θα πρέπει να προωθηθούν οι εκσυγχρονισμοί των υφιστάμενων και σε εξαιρετικές περιπτώσεις οι ιδρύσεις νέων μικρών μονάδων, όπου αποδεδειγμένα υπάρχει έλλειψη στον τομέα της μεταποίησης.

Το ισοζύγιο του γεωργικού εμπορίου και στους δύο υποτομείς πουλερικά - αυγά είναι αρνητικό. Ειδικά μεγάλο είναι το έλλειμμα στα πουλερικά, εξαιρουμένου του κοτόπουλου, κυρίως σε γαλοπούλες και σε επεξεργασμένα προϊόντα πουλερικών, ενώ το έλλειμμα των αυγών αφορά μόνο επεξεργασμένα προϊόντα αυγών (κρόκοι, αλβουμίνες κτλ) λόγω της αδυναμίας κάλυψης των αναγκών από την εγχώρια βιομηχανία.

Το εμπορικό ισοζύγιο του υποτομέα του μελιού κατά την περίοδο 2002-2003 δείχνει ότι οι ανάγκες της χώρας μας σε μέλι καλύπτονται κατά 90% από την εγχώρια παραγωγή, η οποία ανέρχεται σε 14.000 τόνους μέλι ετησίως. Το 2002 οι εισαγωγές μελιού ήταν 2.754 τόνοι, ενώ οι εξαγωγές ήταν 323 τόνοι.

Ο υποτομέας ελαιούχων προϊόντων φαίνεται ότι είναι ο δεύτερος πιο σημαντικός τομέας εξαγωγών της χώρας μας μετά τον τομέα των Φρούτων και Λαχανικών με το ισοζύγιο γεωργικού εμπορίου να διαμορφώνεται από 198.154.072 € το έτος 2000 σε 270.288.260 € το έτος 2005. Οι εξαγωγές του τομέα Ελαιούχων που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2000 – 2005 φτάνουν κατά μέσο όρο το 31,48% της παραγωγής, ενώ η παραγωγή που κατευθύνεται προς κατανάλωση στην χώρα μας ανέρχεται για την ίδια περίοδο σε ποσοστό 69,37%. Η ανάπτυξη του υποτομέα περιορίζεται από αδυναμίες που οφείλονται στην έλλειψη συστημάτων βελτίωσης της ποιότητας του προϊόντος, τυποποίησης και εμπορίας. Εκτιμάται ότι υπάρχει μικρό περιθώριο περαιτέρω εκσυγχρονισμού των και οπωσδήποτε υποχρεωτικά σε συνδυασμό με μονάδες τυποποίησης σε μικρές εμπορικές συσκευασίες. Οι υφιστάμενες μονάδες καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της χώρας μας (δραστηριοποιούνται σήμερα περισσότερα από 3.000 ελαιοτριβεία συνολικής δυναμικότητας 19 χιλιάδων τόνων/8ώρο) και επομένως δεν χρειάζεται η δημιουργία νέων παρά μόνο όπου αποδεδειγμένα υπάρχει έλλειψη. Οι μονάδες τυποποίησης ελαιολάδου θα πρέπει να ενισχυθούν εν γένει με νέες ή με εκσυγχρονισμούς υφιστάμενων, προκειμένου να προωθηθεί περαιτέρω η διακίνηση του ελαιολάδου, μάλλον σε μικρές και πιο ελκυστικές συσκευασίες, ώστε να καλύψουν τις ανάγκες από την επερχόμενη απελευθέρωση (δημιουργία Ζωνών Ελεύθερων Συναλλαγών από το 2010). Με την αποσύνδεση των ενισχύσεων του ελαιολάδου κρίνεται αναγκαία η εφαρμογή συμβολογιακής παραγωγής ελαιόκαρπου προκειμένου να διασφαλισθούν τόσο η συνέχιση της λειτουργίας των μονάδων ελαιουργείων και των μονάδων τυποποίησης όσο και η αύξηση των εξαγωγών. Παράλληλα θα πρέπει να προωθηθεί η περαιτέρω επέκταση της βιολογικής παραγωγής ελαιόκαρπου με ιδιαίτερη στήριξη ελαιοτριβείων και τυποποιητηρίων για παραγωγή βιολογικού ελαιολάδου.

Στον υποτομέα οίνου περιλαμβάνονται μονάδες οινοποιείων και οξοποιείας. Η μέση παραγωγή της χώρας μας ανέρχεται σε 3.646 χιλιάδες εκατόλιτρα εκ των οποίων το 11,66% προορίζεται για εξαγωγές και το 85,95% για την εσωτερική κατανάλωση (3.129,6 χιλιάδες εκατόλιτρα). Στην

παρούσα φάση αναμένεται αναθεώρηση του τομέα του οίνου, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα προσδιορισμού του τρόπου αντιμετώπισης των επιπτώσεων που θα προκληθούν καθώς και διευκρίνιση ζητημάτων που σχετίζονται τόσο με την δυνατότητα αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών αμπέλου όσο και με την χρηματοδοτική στήριξή τους μέσω του Πυλώνα 1.

Η παραγωγική δυναμικότητα του υποτομέα των Οπωροκηπευτικών ανέρχεται σε 1.912.784,10 τόνους ανά έτος. Σύμφωνα με τα στοιχεία του εμπορικού ισοζυγίου της EUROSTAT για τα έτη 1999 – 2002 κάθε χρόνο εισάγεται μια επιπλέον ποσότητα της τάξεως του 5%, ενώ εξάγεται το 13,47% της συνολικής ποσότητας (παραγόμενης και εισαγόμενης) και το 86,53% προορίζεται για την εσωτερική κατανάλωση. Οι εξαγωγές που πραγματοποιούνται έχουν ως κατεύθυνση κυρίως τις Τρίτες Χώρες, ενώ κάποιο τμήμα τους εξάγεται και προς την Ε.Ε.-15.

Το ισοζύγιο της χώρας μας με όλο τον κόσμο στον υποτομέα των ζωοτροφών είναι αρνητικό, αφού οι εισαγωγές είναι πολλαπλάσιες από τις εξαγωγές, όπως και του μελιού αφού οι εισαγωγές είναι περίπου οκταπλάσιες των εξαγωγών καθώς και του υποτομέα των δημητριακών αφού οι εισαγωγές είναι περίπου τριπλάσιες από τις εξαγωγές.

Από παραπάνω προκύπτει ότι εξακολουθούν να παρουσιάζονται μία σειρά από αδυναμίες που αποτρέπουν τη δυναμική ανάπτυξη του αγροδιατροφικού τομέα. Οι αδυναμίες αυτές αφορούν σε θέματα ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων ή χρήσης νέων τεχνολογιών και υιοθέτησης καινοτομίας καθώς και στην έλλειψη υποστηρικτικών υπηρεσιών εμπορίας και διάθεσης τυποποιημένων προϊόντων.

Δασοκομικός Τομέας

Τα δάση και οι άλλες δασικές εκτάσεις στην Ελλάδα καλύπτουν 6.651.280 Ha ,από τα οποία 2.255.901 ha (17,9%) χαρακτηρίζονται ως δάση, 4.182.000 Ha (31,7%) χαρακτηρίζονται ως συνδυασμοί θαμνώδους και / ή πλώδους βλάστησης και 213.379 Ha (1,6%) χαρακτηρίζονται ως εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση (Πίνακας 15).

Η κατανομή των δασών και των άλλων δασικών εκτάσεων κατά μορφή ιδιοκτησίας διακρίνεται σε Δημόσια (74,10%), Κοινοτικά (9%), Ιδιωτικά (6,5%) και Άλλα⁶ (10,4%) (Πίνακας 16)

Η παραγωγή Τεχνικού Ξύλου και πριστής ξυλείας από το 1994 μέχρι και το 2004 κυμάνθηκε σε 6.000.126 m³, οι εισαγωγές την ίδια περίοδο κυμάνθηκαν σε 30.917.870 m³ και οι εξαγωγές στην ίδια χρονική περίοδο 1.086.460 m³.

Η αξία εισαγωγών και εξαγωγών δασικών προϊόντων κατά την περίοδο 1994 έως 2004 κυμαίνεται για τις εισαγωγές σε 7.745.381,03 € και για τις εξαγωγές σε 875.016,07 €.

Τα έτη 1990, 2000 και 2005 τα αποθέματα βιομάζας από τα δάση ανήλθαν σε 103, 113 και 117 εκατομμύρια μετρικοί τόνοι ξηρού βάρους⁷.

Η συμβολή του δασοκομικού τομέα στο ΑΕΠ της χώρας είναι γενικά χαμηλή και κυμαίνεται περίπου στο 1,32%. Αυτό οφείλεται αφενός μεν στο γεγονός ότι τα δάση της χώρας μας είναι χαμηλής παραγωγικότητας αφού στο σύνολό τους έχουν προστατευτικό χαρακτήρα και αφετέρου στο ότι οι ωφέλειες, που προκύπτουν από αυτή τους τη λειτουργία, δεν αποτιμώνται σε χρήμα και δεν καταχωρίζονται στους εθνικούς πόρους.

Κατά το έτος 2004 παρήχθησαν από τα μη δημόσια δάση της χώρας 355.531 m³ ξυλείας όλων των τύπων (Τεχνική και Βιομηχανική).

Υπάρχουν δύο Κρατικά εργοστάσια επεξεργασίας του Ξύλου στην Καλαμπάκα του Ν. Τρικάλων και στο Λιτόχωρο του Ν. Πιερίας. Το έτος 2004 επεξεργάστηκαν 5.602 m³ στρόγγυλη ξυλεία.

Σε επίπεδο Χώρας υπάρχουν 699 Δασικές Βιομηχανίες (απασχολούνται 13.266 εργαζόμενοι) και περίπου 600 Δασικοί Συνεταιρισμοί, που αριθμούν περίπου 20.000 εγγεγραμμένα μέλη. Οι δασοκτήμονες της χώρας ανέρχονται σε 1.159⁸.

Συμπεράσματα Σχετικά με την Προοπτική Ανάπτυξης

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και αδυναμιών τα οποία σχετίζονται κυρίως με :

- τη μικρή παραγωγική δυναμικότητα σε συνδυασμό με τον μικρό και πολυτεμαχισμένο κλήρο και τις οικογενειακού τύπου επιχειρήσεις
- τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και χαμηλή Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής και Προστιθέμενη Αξία

⁶ μοναστηριακά και συνιδιόκτητα

⁷ Στοιχεία FAO, Global Forest Resources Assessment 2005

⁸ Ετήσια Έκθεση Δασών, έτος 2004

- την τάση μείωσης των επενδύσεων στο γεωργικό τομέα
- τη χαμηλή ενσωμάτωση νέας τεχνολογίας στην παραγωγή
- τις χαμηλές δαπάνες και διάχυση Έρευνας & Τεχνολογίας
- την προβληματική ηλικιακή διάρθρωση και υψηλούς δείκτες γήρανσης του πληθυσμού
- την ανεπαρκή σύνδεση πρωτογενούς παραγωγής με μεταποίηση
- το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αγροτικού πληθυσμού

και

α) αξιοποιώντας πλεονεκτήματα, τα οποία συνίστανται κυρίως σε :

- Ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες καθ'όλον τον χρόνο, στις περισσότερες περιοχές της χώρας και ποικιλία μικροκλιμάτων
- Παραγωγή ποικίλου εύρους προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας που συνδέεται με την εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας
- Μεγάλο εύρος προϊόντων για την κατοχύρωσή τους ως Π.Ο.Π., Π.Γ.Ε. κλπ.
- Σημαντική θέση του αγροδιατροφικού τομέα για τη δημιουργία εισοδημάτων και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές

και

β) λαμβάνοντας υπόψη τις τάσεις που διαμορφώνει η νέα ΚΑΠ, την υψηλή ζήτηση για ασφαλή και υγιεινά προϊόντα διατροφής, οι προτεραιότητες για την ανάπτυξη του τομέα εστιάζονται στα ακόλουθα:

οι προτεραιότητές μας για την ανάπτυξη του τομέα εστιάζονται στα ακόλουθα :

- Παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας που ανταποκρίνονται στην ποικίλη και αυξανόμενη ζήτηση και στις απαιτήσεις της εγχώριας και διεθνούς αγοράς
- Αύξηση της οικονομικής αξίας του γεωργικού και δασοκομικού τομέα και παραγωγής νέων προϊόντων για τη διεύρυνση των ευκαιριών διάθεσης στην αγορά
- Ανάπτυξη των υποδομών της γεωργίας και της δασοκομίας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και αναστροφής της τάσης μείωσης των επενδύσεων
- Βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης μέσω της αύξησης των νεαρών ατόμων στον πρωτογενή τομέα, και της πρόωρης συνταξιοδότησης
- Προώθηση της κτηνοτροφίας και βιολογικής γεωργίας για την αντιμετώπιση των διαταραχών στην ισορροπία βασικών κλάδων της φυτικής παραγωγής μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ
- Βελτίωση του επιπέδου κατάρτισης των απασχολούμενων στη γεωργία

Ενότητα 1.2. Η γενική περιβαλλοντική κατάσταση σε σχέση με τη βιοποικιλότητα, τους υδατικούς πόρους και τις κλιματικές αλλαγές

Βιοποικιλότητα

Η χώρα μας λόγω της γεωγραφικής της θέσης, του πολυποίκιλου ανάγλυφου και των παραδοσιακών γεωργικών δραστηριοτήτων, είναι από τις πλουσιότερες σε όλα τα συστατικά που συνθέτουν την βιοποικιλότητα.

Έχουν καταγραφεί 6.500 φυτικά είδη και υποείδη από τα οποία τα 1.275 θεωρούνται ενδημικά, 2.000 είδη μανιταριών, 100 περίπου είδη θηλαστικών, 420 είδη πουλιών, το 60% των οποίων αναπαράγονται στην Ελλάδα, 81 είδη αυτόχθονων ειδών ιχθυοπανίδας γλυκού νερού και 26 ευρύαλων. Σημαντικό τμήμα της βιοποικιλότητας αποτελεί η γεωργική βιοποικιλότητα με τις εκατοντάδες τοπικές ποικιλίες και φυλές αγροτικών ζώων, σπονδυλωτών και ασπόνδυλων (μέλισσα – μεταξοσκώληκας). Πρόσφατα αποτελέσματα καταγραφής της κατάστασης⁹ των φυτογενετικών Πόρων στην Ελλάδα αποκάλυψε ότι επιτελείται μεγάλος γενετικός εκφυλισμός ή εξαφάνιση στις ντόπιες παραδοσιακές ποικιλίες στις περιοχές καλλιέργειάς τους, το οποίο αντικατοπτρίζεται και στους χώρους συλλογής – διατήρησης και προστασίας του ΕΘΙΑΓΕ. Οι λόγοι που οδήγησαν στον σημαντικό βαθμό της γενετικής διάβρωσης είναι η αλλαγή χρήσης γης και η εγκατάλειψη της γεωργίας και στροφή σε άλλες δραστηριότητες. Όσον αφορά τα άγρια, συγγενικά είδη διαπιστώνεται μικρότερος βαθμός γενετικής διάβρωσης λόγω της εγκατάλειψης της άσκησης της γεωργίας.

Η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα 151 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και υπέβαλλε τμηματικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996 – 2002) κατάλογο 239 προτεινόμενων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) («Εθνικός Κατάλογος»). Οι δύο κατάλογοι παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις όσον αφορά τις εκτάσεις τους (υπάρχουν τμήματα ΖΕΠ που αποτελούν τμήματα ΤΚΣ). Μάλιστα, 31 περιοχές έχουν οριστεί ταυτόχρονα ως ΖΕΠ και έχουν προταθεί και ως ΤΚΣ. Η γεωργική και δασική έκταση που καταλαμβάνουν οι περιοχές Natura 2000 (ΖΕΠ και πΤΚΣ) είναι 2.268.742 ha (εξαιρουμένων των αλληλοεπικαλύψεων) από την οποία τα 447.948 ha χαρακτηρίζονται ως γεωργικές εκτάσεις και τα 1.820.794 ha χαρακτηρίζονται ως δασικές εκτάσεις (Πίνακας 17, Πίνακας 18, Πίνακας 19).

Οι 359 συνολικές περιοχές (ΖΕΠ και ΤΚΣ), οι οποίες περιλαμβάνουν οικοτόπους και περιοχές προστασίας της орνηθοπανίδας αλληλοσυμπληρώνεται με τον Επιστημονικό Κατάλογο, στον οποίο εντάσσονται προστατευόμενες περιοχές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο που περιλαμβάνουν Εθνικούς Δρυμούς (10), Αισθητικά Δάση (19), υγρά τοπία Ramsar (10), Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς (2), Αποθέματα Βιόσφαιρας (2), Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους.

Τα τοπία που διαμόρφωσε η γεωργική δραστηριότητα όπως ξερολιθιές και αναβαθμίδες (κυρίως νησιά Αιγαίου), φυτοφράκτες ορίων ιδιοκτησίας, παραδοσιακοί ελαιώνες (Άμφισσα, Κέρκυρα, Μυτιλήνη κλπ.), αμπελώνες (Σαντορίνη), βοσκότοποι, χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και διατήρησης δεδομένου ότι βιώνει το σύνολο σχεδόν της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) των γεωργικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας ανέρχεται σε 1,91 εκατ. ha¹⁰.

Οι επιπτώσεις της ελληνικής γεωργίας στο περιβάλλον εμφανίζουν θετικές και αρνητικές πτυχές. Ως θετικές θεωρούνται η διατήρηση της φυσιογνωμίας της υπαίθρου και η συμβολή της στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού που αποτρέπει την περαιτέρω πληθυσμιακή απογύμνωση των ορεινών και μειονεκτικών περιφερειών της χώρας.

Στον ορεινό και νησιωτικό χώρο έχουν εγκαταλειφθεί μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης, οι οποίες στη συνέχεια, με την επίδραση της διάβρωσης ή λόγω της μετατροπής τους σε βοσκότοπους, παρουσιάζουν έντονα συμπτώματα ερημοποίησης (π.χ. νησιά Αιγαίου) ανάδειξη του εγκαταλελειμμένου γεωργικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος (μονοπάτια, καλύβια, λοιπές κατασκευές) οδηγεί σε έντονο προβληματισμό για τις απαραίτητες παρεμβάσεις στο άμεσο μέλλον.

Άμεσα συναφασμένο με την προστασία του περιβάλλοντος είναι και το πρόβλημα της μείωσης της γεωργικής γης, κυρίως αυτής που είναι υψηλής παραγωγικότητας, στις νησιωτικές, περιαστικές

⁹ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & τροφίμων, 2006 Greece: Second Country Report concerning the state of plant genetic resources for food and agriculture. Δ/ση Χωροταξίας & Προστασίας Περιβάλλοντος, Αθήνα.

¹⁰ Βιοποικιλότητα: γεωργικές περιοχές υψηλής φυσικής αξίας, Νο 18 (ΧΓΕ γεωργικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας), Πίνακας 'ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ' - Draft data set for Objective related baseline indicators, Technical meeting on CMEF 2 May 2006 – DOC 20b

και παραθαλάσσιες περιοχές. Ιδιαίτερα έντονες είναι επίσης οι πιέσεις για την αλλαγή χρήσεων γης σε αυτές τις περιοχές, κυρίως εξαιτίας της επέκτασης των οικιστικών και τουριστικών χρήσεων.

Προβλήματα στην διατήρηση της βιοποικιλότητας μπορούν να δημιουργήσουν η ερημοποίηση, οι πυρκαγιές ιδίως των Δασών, ο ευτροφισμός, η εντατικοποίηση της γεωργίας – κτηνοτροφίας, η υπερβόσκηση, η εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας και οι κλιματικές μεταβολές κλπ.

Υδατικοί Πόροι

Η Ελλάδα διαθέτει σχετικά επαρκείς – με ιδιαίτερα υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά - ποσότητες υδατικών πόρων. Όμως παρατηρείται σημαντική γεωγραφική και εποχιακή ανισοκατανομή τους: άνυδρα νησιά και Ανατολική/ Νότια Ελλάδα από τη μία, πλεονασματικό υδατικό δυναμικό στη Δυτική και Βόρεια ενδοχώρα από την άλλη.

Η χρήση των Υδατικών Πόρων κατανέμεται ως εξής: Γεωργία 87%, Ύδρευση 10%, Βιομηχανία – Ενέργεια κλπ χρήσεις 3%, όπου η απόδοση της χρήσης τους – ιδιαίτερα για τη Γεωργία είναι χαμηλή. Οι αρδευόμενες εκτάσεις ανέρχονται σε ποσοστό 32,8%¹¹ της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ). Στο 92% των αρδευόμενων εκτάσεων της χώρας η άρδευση γίνεται με συστήματα & τεχνικές που δεν ασφαλίζουν την ορθολογική και αειφόρο διαχείριση των υδατικών πόρων. Ως εκ τούτου, υπάρχει αναγκαιότητα για τη χρηματοδότηση των απαραίτητων υποδομών (εκσυγχρονισμός αρδευτικών δικτύων, αξιοποίηση επιφανειακών απορροών) οι οποίες θα συμβάλλουν στη μείωση των απωλειών ύδατος και τον περιορισμό των πιέσεων στους υπόγειους υδροφορείς.

Η Ποιότητα των Υδάτων είναι γενικά καλή με σχετικές αδυναμίες σε τοπικό επίπεδο στα υπόγεια νερά, όπου τοπικά εμφανίζονται αυξημένες τιμές νιτρικών αλάτων λόγω της εντατικοποίησης της γεωργίας και της χρήσης λιπασμάτων κυρίως νιτρικών. Στα πλαίσια εναρμόνισης με την Οδηγία 91/676/ΕΟΚ καθορίσθηκαν αρχικά (ΚΥΑ 19652/1906/99 ΦΕΚ 1575/Β) τέσσερις ευπρόσβλητες περιοχές (Θεσσαλίας, Κωπαΐδας, Αργολίδας, Πηνειού Ηλείας) και στη συνέχεια (ΚΥΑ 20419/2522/01, ΦΕΚ 1212/Β) και άλλες τρεις περιοχές Θεσσαλονίκης – Κιλκίς – Πέλλας – Ημαθίας, Λεκάνης Στρυμόνα και Άρτας – Πρέβεζας. Οι παθογενείς εκτάσεις των ανωτέρω περιοχών βρίσκονται σε διαδικασία ακριβούς προσδιορισμού τους και εντοπίζονται στις καλλιεργούμενες εκτάσεις των εν λόγω περιοχών. Ειδικότερα οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στις ανωτέρω περιοχές ανέρχονται σε 506.735 Ha στη Θεσσαλία, σε 113.200 Ha στην Κωπαΐδα, σε 18.300 Ha στο Αργολικό πεδίο, σε 17.600 Ha στη λεκάνη Πηνειού Ηλείας, σε 402.009 Ha στην περιοχή Θεσσαλονίκης – Κιλκίς – Πέλλας – Ημαθίας. Οι κύριες καλλιέργειες των ανωτέρων ευπρόσβλητων περιοχών που επιδρούν στην ποιότητα των υδατικών πόρων αφορούν σε βαμβάκι, σιτηρά, ζαχαρότευτλα, αραβόσιτο και κηπευτικά στη Θεσσαλία, σε βαμβάκι, σιτηρά, ελιά, αραβόσιτο, βιομηχανική ντομάτα και κηπευτικά στη Κωπαΐδα, σε εσπεριδοειδή, ελιά και εκτατική αιγοπροβατοτροφία στο Αργολικό Πεδίο, σε αραβόσιτο, κηπευτικά, εσταβλισμένη κτηνοτροφία (βοοειδή και χοίροι) και εκτατική αιγοπροβατοτροφία στη λεκάνη Πηνειού Ηλείας, σε αροτραίες, ελιές, αμπέλια, θερμοκηπιακές καλλιέργειες, πυρηνόκαρπα και μηλοειδή και εσταβλισμένη κτηνοτροφία στη περιοχή του κάμπου Θεσσαλονίκης – Πέλλας – Ημαθίας. Για το σύνολο των περιοχών έχουν εκπονηθεί τα Σχέδια Δράσης και έχουν εκδοθεί οι αντίστοιχες ΚΥΑ. Για την επιτάχυνση της απονιτροποίησης απαιτείται η λήψη πρόσθετων μέτρων που υπερβαίνουν τα υποχρεωτικά της ανωτέρω σχετικής οδηγίας. Ειδικότερα το Μέτρο της «Μείωσης της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης», στο πλαίσιο του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ), εφαρμόστηκε σε τρεις ευπρόσβλητες ζώνες συνολικής έκτασης 114.265,5 Ha. Αναλυτικότερα στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας και στο Νομό Φθιώτιδας) εφαρμόζεται σε έκταση 107.199,2 Ha, στην Περιοχή Κωπαϊδικού Πεδίου (Ν. Βοιωτίας) εφαρμόζεται σε έκταση 7.051,3 Ha και στην Περιοχή Λεκάνης Πηνειού Ν. Ηλείας (περιλαμβάνει το Ν. Ηλείας) εφαρμόζεται σε έκταση ελαχίστου μεγέθους.

Αποτέλεσμα της συγκέντρωσης νιτρικών και φωσφορικών κυρίως από γεωργικά και αστικά απόβλητα στα επιφανειακά νερά (λίμνες, υγρότοποι) είναι η εμφάνιση φαινομένων ευτροφισμού. Τέλος σημαντικά πηγή ρύπανσης των νερών μπορεί να αποτελούν τα αστικά και τα βιομηχανικά απόβλητα (συγκέντρωση βαρέων μετάλλων).

Όσον αφορά στα κτηνοτροφικά απόβλητα το πρόβλημα δεν είναι έντονο και εντοπίζεται κυρίως σε περιοχές συγκέντρωσης μονάδων μέσου και μεγάλου μεγέθους, όπως περιοχές Αρτάκη –

¹¹ Χρήση υδάτων, Νο 15 (% αρδευόμενης ΧΓΕ), Πίνακας 'ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ' - Draft data set for context related baseline indicator, Technical meeting on CMEF 2 May 2006 – DOC 20c

Χαλκίδας, Μεγάρων Ασπροπύργου (Ν. Αττικής), Νεοχωρούδα – Πεντάλοφο (Ν. Θεσ/νίκης), Λίμνη Παμβώτιδα, Λεκάνες απορροής Λούρου – Αράχθου, Λίμνη Τριχωνίδα κλπ.

Βασικό πρόβλημα εντοπίζεται στην υφαλμύρωση του υπόγειου υδροφορέα επειδή η απόληψη γίνεται με εντονότερους ρυθμούς τους θερινούς μήνες (αυξημένη ζήτηση λόγω εντατικοποίησης της χρήσης αδόκιμων πρακτικών) απ' ό,τι η αναπλήρωση τους χειμερινούς μήνες με αποτελέσματα να έχουμε πτώση του υδροφορέα, τη δημιουργία υποπίεσης και την είσοδο της θάλασσας, γεγονός που διευκολύνεται από τα 16.000 km ακτογραμμών, τα 3.000 νησιά και τα ασβεστολιθικά πετρώματα. Κίνδυνος υφαλμύρωσης υπάρχει σχεδόν σε ολόκληρη τη χώρα και ιδίως στην Ανατολική και τα νησιά, ενώ προβλήματα έχουν παρουσιασθεί στην παράκτια ζώνη Δέλτα Νέστου έως την λίμνη Μητρικού, στις περιοχές Ελευθερούπολης Καβάλας, στον κάμπο της Θεσσαλονίκης, στη παράκτια ζώνη της Πιερίας, στη Νικόπολη Πρεβέζης, στα νησιά του Αιγαίου και στο Αργολικό πεδίο. Η αλάτωση οφείλεται στην υπεράντληση των υπόγειων υδροφορέων (ιδίως στις παραθαλάσσιες περιοχές) καθώς και στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών. Ο κίνδυνος υφίσταται για το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων. Ωστόσο σε περιοχές υψηλού κινδύνου βρίσκεται περίπου το 1,53% των εδαφών. Γίνονται μελέτες και έργα εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων που πρέπει να συνεχιστούν.

Ιδιαίτερα προστατευτικός είναι ο ρόλος των δασών που καλύπτουν τις λεκάνες απορροής των χειμάρρων, η έκταση των οποίων εκτιμάται σε 1.300.000 Ha. Η χώρα μας εφαρμόζει πριν την εφαρμογή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης προγράμματα επέμβασης σε 250 περίπου ορεινές λεκάνες απορροής, σε πολλές από τις οποίες έχουν ήδη αμβλυθεί τα πλημμυρικά φαινόμενα.

Η χώρα μας εφαρμόζει το πλαίσιο του Νόμου 3199/2003 (ΦΕΚ 280 Α/09-12-2003) για την «Προστασία και Διαχείριση των υδάτων» - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60 /ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000. Η εφαρμογή της Οδηγίας πλαίσιο είναι μία συνεχής διαδικασία η οποία ξεκίνησε το έτος 2003 με την ψήφιση του ανωτέρου νόμου και συνεχίζεται το τρέχον έτος (2006) με την έκδοση των Διοικητικών πράξεων που προβλέπονται στον Νόμο (Αποφάσεις, Π.Δ.) και την αναφορά στην Περιβαλλοντική – Οικονομική ανάλυση. Το έτος 2008 προβλέπεται η έκδοση των Διαχειριστικών Σχεδίων των λεκανών απορροής, ενώ τα τελικά σχέδια προβλέπεται να εκδοθούν το 2009. Η εφαρμογή, αξιολόγηση, ρύθμιση προβλέπεται να υλοποιηθεί μέχρι το έτος 2015.

Κλιματική αλλαγή

Με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να περιορίσει την αύξηση των εκπομπών της κατά την περίοδο 2008-2012 σε 25% σε σχέση με το έτος βάσης (1990 για τα CO₂, CH₄ και N₂O και 1995 για τα HFCs, PFCs και SF₆ – Οι εκπομπές βάσης για την Ελλάδα υπολογίζονται σε 111.054.072 t CO₂ eq). Επίσης, το Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης των Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου μέχρι το 2010, απέκτησε νομική μορφή το 2003 με την ΠΥΣ 5/27-2-2003. Όσον αφορά στην Εμπορία Δικαιωμάτων Εκπομπών, η σχετική Οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ 54409/2632/27-12-2004 και το Εθνικό Σχέδιο Κατανομής εγκρίθηκε από την Επιτροπή τον Ιούνιο 2005.

Τα αέρια που συμβάλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου (ΑΘΚ), σύμφωνα με την εφαρμογή της μεθοδολογίας του προγράμματος CORINAIR και τις κατευθυντήριες οδηγίες του IPCC, είναι το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), το μεθάνιο (CH₄) και το υποξείδιο του αζώτου (N₂O), και οι υδροφθοράνθρακες, οι υπερφθοράνθρακες και το εξαφθοριούχο θείο (HFCs, PFCs και SF₆ αντίστοιχα - συνολικά F-gases). Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αποτελούν την πλειοψηφία των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αφού ευθύνονταν για το 80,1% (110.280,16 kt CO₂ eq) περίπου των συνολικών εκπομπών στην Ελλάδα το 2004, ενώ το μεθάνιο και το υποξείδιο του αζώτου ευθύνονταν για το 6,1% (8.412,02 kt CO₂ eq) και 9,6% (13.155,22 kt CO₂ eq) αντίστοιχα. Τέλος, τα F-gases ευθύνονταν για το υπόλοιπο 4,2% (5.785,61 kt CO₂ eq). Όσον αφορά στη συνεισφορά της γεωργίας στην εκπομπή των αερίων του θερμοκηπίου, ανέρχεται σε 8,7% των συνολικών εκπομπών (Πίνακας 23)

Οι πηγές εκπομπών αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου (ΑΘΚ) από τη γεωργία είναι:

α) εκπομπές N₂O (υποξείδιο του αζώτου) από εδάφη, οφειλόμενες κυρίως στη λίπανση με αζωτούχα λιπάσματα και από τη διαχείριση της κόπρου. Ο γεωργικός τομέας είναι η κύρια πηγή εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, ευθυνόμενος για το 70,7% (8.439,25 kt CO₂ eq) περίπου των συνολικών εκπομπών της γεωργίας το 2004 (Πίνακας 23).

β) εκπομπές CH₄ (μεθάνιο) από εντερικές ζυμώσεις των ζώων και από τη διαχείριση της κόπρου, οι οποίες συνεισφέρουν στο 29,3% (3.497,46 kt CO₂ eq) των συνολικών εκπομπών της γεωργίας το 2004 (Πίνακας 23).

Τα βασικά μέτρα που περιλαμβάνονται για τη μείωση των εκπομπών για την Κλιματική Αλλαγή για τον τομέα της γεωργίας είναι:

Συστήματα διαχείρισης ζωικών απορριμμάτων. Εξετάζεται η περαιτέρω διεύθυνση των υγρών συστημάτων διαχείρισης.

Βιολογική Γεωργία – Κτηνοτροφία.

Τέθηκε ένας στόχος 99.997 ha συνολικών εκτάσεων να έχουν καλλιεργηθεί μέχρι το 2012 σύμφωνα με τις αρχές της βιολογικής γεωργίας, λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική έκταση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων που εντάχθηκαν από το 1994, δηλαδή 61.002 ha νέων εκτάσεων βιολογικής γεωργίας την περίοδο 2004-2012 (μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος 6.778 ha μετά το 2003). Η μείωση των εκπομπών στην περίπτωση αυτή, υπολογίζεται σε 432¹² kt CO₂ περίπου για την περίοδο 2008 -2012 (Πίνακας 24, Πίνακας 25).

Τα βασικά μέτρα που περιλαμβάνονται για την Κλιματική Αλλαγή σχετικά με τον τομέα της δασοκομίας είναι:

Στόχος 77.284 ha συνολικών εκτάσεων να έχουν δασωθεί μέχρι το 2012, λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική δασωτέα έκταση από το 1994, δηλαδή 36.612 ha νέων δασωμένων εκτάσεων την περίοδο 2004-2012 (μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος 4.068 ha μετά το 2003). Η μείωση των εκπομπών υπολογίζεται σε 3.610 kt CO₂ περίπου για την περίοδο 2008 -2012. Στην περίπτωση ανάληψης πρόσθετων μέτρων ο ανωτέρω στόχος διαμορφώνεται σε 90.811 ha συνολικών δασωμένων εκτάσεων μέχρι το 2012, δηλαδή 54.000 ha νέες δασωμένες εκτάσεις την περίοδο 2004-2012 ή αναδασώσεις δασών που έχουν πληγεί από πυρκαγιές (μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος 6.000 ha μετά το 2003). Η μείωση των εκπομπών, στην περίπτωση αυτή, υπολογίζεται σε 4.115 kt CO₂ περίπου για την περίοδο 2008 -2012 (Πίνακας 26, Πίνακας 27, Πίνακας 28).

Στα πλαίσια του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ) -Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εφαρμόζεται το πρόγραμμα «Δάσωση Γεωργικών Γαιών» με στόχο την αύξηση της δασοκάλυψης της χώρας. Βάσει του κανονισμού 2080/92 δασώθηκαν 35.840 Ha γεωργικών εκτάσεων κατά την περίοδο 1994-2001 ενώ βάσει του κανονισμού 1257/99 δασώθηκαν 4.835 Ha τα έτη 2002 και 2003.

Τα ενεργειακά φυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον περιορισμό των εκπομπών όσον αφορά στην Κλιματική Αλλαγή και τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλή περιεκτικότητα λιγνίνης και κυτταρίνης και αντίστοιχη υψηλή παραγωγή βιομάζας. Ετήσια ενεργειακά φυτά είναι ο αραβόσιπος, ο ηλιάνθος, το σόργο, η ελαιοκράμβη και το βαμβάκι (βαμβακόσπορος), ενώ πολυετή είναι ο ευκάλυπτος, η ιτιά, η ψευδακακία και η λεύκα. Δεδομένου ότι αποδόσεις των ενεργειακών φυτειών στις Μεσογειακές χώρες είναι χαμηλότερες σε σύγκριση με την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, μια ρεαλιστική απόδοση για τη χώρα μας είναι 12 τόνοι ανά εκτάριο το έτος. Η δυνατότητα υλοποίησης ενεργειακών φυτειών εξαρτάται κυρίως από την τιμή των συμβατικών καυσίμων. Η σταδιακή εισαγωγή των ενεργειακών καλλιεργειών για παραγωγή βιοκαυσίμων είναι απαραίτητη προκειμένου, να αποκτηθεί η απαιτούμενη εμπειρία στην καλλιεργητική τεχνική καθώς επίσης και να αντικατασταθούν ή να χρησιμοποιηθούν συμπληρωματικά οι υφιστάμενες καλλιέργειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα διάθεσης, μετά κυρίως την αναμόρφωση της ΚΑΠ. Στον τομέα αξιοποίησης των βιοκαυσίμων, έχει ψηφισθεί ο Ν.3423/2005 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2003/30/ΕΚ στην ελληνική νομοθεσία που συνεπάγεται για τη χώρα μας ότι η κατανάλωση των βιοκαυσίμων θα ανέρχεται περίπου σε 160.000 τόνους βιοντήζελ και 400.000 βιοαιθανόλη. Λειτουργούν ήδη 4 μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων (Κιλκίς, Βόλος, Πάτρα, Λαμία) και έχουν διαθέσει ήδη 30.000 χιλιόλιτρα βιοντήζελ στα διυλιστήρια, ποσότητα η οποία διοχετεύτηκε στην αγορά (στοιχεία πρώτης ύλης και συσχέτιση της παραγωγής για τον εφοδιασμό αυτών ήδη είναι υπό διερεύνηση). Στο πλαίσιο αυτό καλλιέργειες όπως τα δημητριακά, βαμβάκι και τα ζαχαρότευτλα που βρίσκονται σε μια φάση κάθετης συρρίκνωσης τους, μπορούν ποσοτικά και ποιοτικά να επανακάμψουν, ενώ άλλες, όπως το γλυκό σόργο και η ελαιοκράμβη να δώσουν ένα αποφασιστικό τόνο στον τομέα της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών στη χώρα μας.

Τέλος η θερμότητα που παράγεται με τη χρήση δασικής βιομάζας αποτελεί μία από τις πλέον κλασσικές μορφές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και θα επιδιωχθεί η δημιουργία δικτύων τηλεθέρμανσης με βιομάζα η οποία θα αξιοποιήσει έναν ανανεώσιμο φυσικό πόρο και θα λειτουργήσει σαν υπόδειγμα για την αξιοποίηση και άλλων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ιδιαίτερα της βιομάζας από άλλες πηγές εκτός του δάσους.

¹² Για την εκτίμηση του δυναμικού απορρόφησης άνθρακα από τις εκτάσεις που εφαρμόζεται βιολογική καλλιέργεια θεωρήθηκε ότι ο ετήσιος ρυθμός αποθήκευσης άνθρακα στο έδαφος είναι 1 t CO₂/ha (σύμφωνα με τους Smith et al. 2000, κυμαίνεται από 0-1,98 t CO₂/ha)

Εδάφος

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τα ελληνικά εδάφη είναι αυτός της ερημοποίησης. Οι κύριοι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση του προβλήματος είναι η διάβρωση του εδάφους αποτέλεσμα των ειδικών εδαφοκλιματικών συνθηκών, που επικρατούν στην χώρα μας, κυρίως των μεγάλων κλίσεων σε συνδυασμό με την αποψίλωση εξαιτίας των πυρκαγιών, της εντατικοποίησης της γεωργίας, των αδόκιμων πρακτικών άρδευσης, της υπερβόσκησης και σε ορισμένες περιπτώσεις της εγκατάλειψης της αγροτικής δραστηριότητας. Έχει υπολογισθεί, ότι περίπου 83% της συνολικής έκτασης βρίσκεται σε περιοχές μέτριου έως υψηλού κινδύνου διάβρωσης.

Η διάβρωση του εδάφους ως αποτέλεσμα των ειδικών εδαφοκλιματικών συνθηκών και κυρίως των μεγάλων κλίσεων, των αδόκιμων πρακτικών άρδευσης και καλλιέργειών και των φυσικών καταστροφών εντοπίζεται κυρίως στις περιοχές της Ανατολικής και Ηπειρωτικής Ελλάδας και ειδικότερα στις περιφέρειες Πελοποννήσου, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Κρήτης και Στερεάς Ελλάδας. Στις νησιωτικές περιοχές του Αιγαίου η διάβρωση του εδάφους προκαλείται από την επίδραση του ανέμου κατά την οποία παρασύρεται υλικό από την επιφάνεια του εδάφους λόγω της αραιής βλάστησης, της υπερβόσκησης και της καταστροφής των αναβαθμίδων.

Δευτερεύοντες παράγοντες αλλά εξίσου σημαντικοί αφού δρουν πολλαπλασιαστικά είναι η μείωση της οργανικής ουσίας, η ρύπανση από γεωργικά και αστικά – βιομηχανικά απόβλητα, η καταστροφή της δομής και της περατότητας του εδάφους.

Συμπεράσματα Σχετικά με την Προοπτική Ανάπτυξης

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και αδυναμιών τα οποία σχετίζονται κυρίως με :

- τις τάσεις εγκατάλειψης της γεωργικής δραστηριότητας σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές με αρνητικές συνέπειες στην προστασία του περιβάλλοντος και την πρόληψη των φυσικών καταστροφών
- την υποβάθμιση των υπόγειων υδροφορέων από ανθρωπογενείς δραστηριότητες και την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα
- τις ανθρωπογενείς πιέσεις (κατοικία, τουρισμός) στην περιαισθητική γεωργική γη σε δάση και δασικές εκτάσεις (κτηνοτροφία, οικιστική ανάπτυξη)
- την ανισομερή κατανομή ζήτησης της ποσότητας των υδατικών πόρων από την κατανομή της προσφοράς στο χρόνο (άρδευση και τουρισμός τους καλοκαιρινούς μήνες) και στο χώρο (αυξημένη κατανάλωση στις πυκνοκατοικημένες περιοχές)
- την ύπαρξη πολλών άνυδρων ή με ελάχιστους υδατικούς πόρους νησιών της χώρας
- την ύπαρξη κινδύνου διάβρωσης του εδάφους
- το σχετικά μεγάλο αριθμό απειλούμενων ειδών
- τις ελλείψεις στο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης σε περιοχές NATURA

και αξιοποιώντας πλεονεκτήματα, τα οποία συνίστανται κυρίως σε :

- Υψηλό απόθεμα περιοχών φυσικού κάλλους, πλούσιας περιβαλλοντικής κληρονομιάς και ιδιαίτερης γεωμορφολογίας
- Ύπαρξη υψηλής βιοποικιλότητας
- Επίπεδο ποιότητας των υδατικών πόρων που καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τα όρια που τίθενται σε σχετικές Κοινοτικές Οδηγίες

οι προτεραιότητες για τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος εστιάζονται στα ακόλουθα :

- Εφαρμογή κατάλληλων δράσεων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της αειφορικής χρήσης της γεωργικής και δασικής γης στην ύπαιθρο, στις ορεινές, μειονεκτικές περιοχές και στη νησιωτική Ελλάδα
- Εφαρμογή μεθόδων παραγωγής του πρωτογενούς τομέα με στόχο την ορθολογική διαχείριση και βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων
- Εφαρμογή μεθόδων παραγωγής του πρωτογενούς τομέα φιλικών προς το περιβάλλον με στόχο την προστασία του εδάφους και τη διατήρηση της οικολογικής σταθερότητας
- Εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών στον γεωργικό και δασοκομικό τομέα με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και την άρση των παραγόντων που συμβάλλουν στην αλλαγή του κλίματος

Ενότητα 1.3. Κοινωνικό -οικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές

Κοινωνικοοικονομική Κατάσταση

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha της οποίας το 97,1% χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές (73,9% κυρίως αγροτικές και 23,2% ενδιάμεσες αγροτικές), σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ¹³, στις οποίες κατοικούν περίπου τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της χώρας (64,4%). Επισημαίνεται ότι για την περιφέρεια Αττικής που χαρακτηρίζεται ως αστική, περιλαμβάνονται αγροτικές περιοχές που απέχουν από το κέντρο των Αθηνών σε ακτίνα μεγαλύτερη των 40 Km. Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του έτους 2001, η χώρα έχει μόνιμο πληθυσμό 10.934.097 και έχει αυξηθεί κατά 7% περίπου σε σχέση με τα αποτελέσματα της Απογραφής του έτους 1991 (Πίνακας 29, Πίνακας 30, Πίνακας 31). Αύξηση παρουσιάστηκε σε όλες τις περιφέρειες της χώρας εκτός της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος, όπου ο πληθυσμός μειώθηκε κατά 34%. Η μεγαλύτερη αύξηση (22,4%) παρουσιάζεται στην περιφέρεια Πρωτευούσης. Στη χώρα αντιστοιχούν κατά μέσο όρο 83,09 κάτοικοι/Km² ενώ το 1991 το αντίστοιχο νούμερο ήταν 77,75 κάτοικοι/Km². Ως πλέον αραιοκατοικημένη παρουσιάζεται η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος και Ευβοίας (34,06 κάτοικοι/Km²), ενώ σύμφωνα με την Απογραφή του 1991 η πιο αραιοκατοικημένη περιφέρεια ήταν η περιφέρεια Θράκης (39,4 κάτοικοι/Km²). Αντίθετα, η περιφέρεια Πρωτευούσης παραμένει η πλέον πυκνοκατοικημένη με 8.231,53 κατοίκους/Km² (Πίνακας 32). Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα είναι μια μακρόχρονη διαδικασία που χαρακτηρίζει τη χώρα. Η εξέταση των πληθυσμιακών δεδομένων κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια δείχνει εύλογα το μέγεθος του προβλήματος και την αναγκαιότητα λήψης μέτρων για τη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Μετά από δύο δεκαετίες έντονης μείωσης (1961 – 1981) του αγροτικού πληθυσμού, αλλά και της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, άρχισε από το 1981 μια μείωση του ρυθμού της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις αγροτικές περιοχές (1981 – 1991), με αποτέλεσμα η καθαρή μετανάστευση¹⁴ ανά 1000 κατοίκους το έτος 1992 να διαμορφωθεί σε 9,1. Η εξέλιξη της καθαρής μετανάστευσης βαίνει συνεχώς μειούμενη με αποτέλεσμα το έτος 2003 να ανέρχεται σε 3,2 (Διάγραμμα 16). Σε περιφερειακό επίπεδο οι περιφέρειες που εμφανίζουν υψηλό δείκτη καθαρής μετανάστευσης είναι η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, Αττικής ενώ οι περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας εμφανίζουν χαμηλό δείκτη καθαρής μετανάστευσης (Διάγραμμα 17).

Γενικά για τον πληθυσμό της Ελλάδας παρατηρήθηκε αύξηση του πληθυσμού τόσο στις κυρίως αγροτικές (4,7%) όσο και στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές (8,8%) (Πίνακας 37). Αντίθετα στις αστικές περιοχές καταγράφηκε μείωση του πληθυσμού κατά -2,1%, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στην μετακίνηση προς στις αγροτικές περιοχές (καθαρή μετανάστευση 3,2 ανά 1000 κατοίκους). Σχετικά με την ηλικιακή διάρθρωση των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές τα στοιχεία δείχνουν ότι το 18,74% στις κυρίως αγροτικές και 16,7% στην ενδιάμεσες αγροτικές έχουν ηλικία μεγαλύτερη των 65 ετών. Ο αντίστοιχος δείκτης για τις αστικές περιοχές είναι 15,9% (Πίνακας 41).

Όσον αφορά στο κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ισοδύναμο αγοραστικής αξίας (pps) ο μέσος όρος της τριετίας 1999-2001 με τιμή βάσης ΕΕ-25=100, κυμάνθηκε στις κυρίως αγροτικές σε 68,1, στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές σε 72,0, ενώ στις αστικές περιοχές σε 77,8 λαμβάνοντας υπόψη ότι για το σύνολο της χώρας ο αντίστοιχος δείκτης κυμάνθηκε στο 72,4, διαπιστώνεται ότι υφίσταται μια υστέρηση στις κυρίως αγροτικές περιοχές (Πίνακας 38).

Το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα στις κυρίως αγροτικές περιοχές ανέρχεται σε 29,3% σε αντίθεση με τις αστικές περιοχές που είναι μόλις το 1,3% (Πίνακας 42). Το ποσοστό της ανεργίας τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα της τάξεως του 10% περίπου (Πίνακας 39). Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί η αναλογία των νέων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας σε σχέση με γηραιότερους που αποχωρούν, όπου στις κυρίως αγροτικές περιοχές διαμορφώνεται σε 1,02 ενώ στις αστικές περιοχές σε 0,94 (Πίνακας 40). Οι τιμές αυτές καταδεικνύουν ότι μικρότερος αριθμός νέων ατόμων εισέρχονται στην αγορά εργασίας στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αστικές.

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες και διαμορφώνεται άνω του 20% με εξαίρεση τις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας. Αναφορικά με την απασχόληση του δευτερογενή τομέα παρατηρείται σε υψηλά ποσοστά στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής

¹³ πυκνότητα πληθυσμού κάτω των 150 κατοίκων ανά Km², σε δεδομένη περιοχή NUTS III

¹⁴ Η καθαρή μετανάστευση είναι αρνητική στην περίπτωση που αριθμός των αποδημίων από μια περιοχή υπερβαίνει τον αριθμό των μεταναστών στην περιοχή

Μακεδονίας και Αττικής άνω του 25%, ενώ εμφανίζει χαμηλά ποσοστά στις περιφέρειες Ιονίων νήσων, Κρήτης και Βορείου Αιγαίου. Τέλος η απασχόληση στον τριτογενή τομέα είναι ιδιαίτερα υψηλή στις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων και Βορείου Αιγαίου σε αντίθεση με τις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου (Πίνακας 47).

Αναφορά στα ανωτέρω κατά Περιφέρεια βλ. Παράρτημα 3.

Χωρική Ανάλυση

Δυναμικές αγροτικές περιοχές

Βρίσκονται κυρίως σε πεδινές ζώνες, περιλαμβάνουν περίπου 302.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις και δεν παρουσιάζουν στοιχεία προβληματικότητας, σύμφωνα με τα κριτήρια της ΕΕ. Αποτελούν την καρδιά της αγροτικής παραγωγής της χώρας μας, καθώς επίσης και των αγροτικών εξαγωγών, πλήττονται όμως πολύ περισσότερο από τις μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ (μείωση της εξωτερικής προστασίας).

Στις περιοχές αυτές το ποσοστό αρδευόμενων εδαφών φθάνει το 64,7% έναντι 38,4% του μέσου όρου της χώρας. Σε ορισμένες περιπτώσεις η εντατική καλλιέργεια έχει δημιουργήσει περιβαλλοντικά προβλήματα (υφαλμύρωση, υπεράντληση υδάτων, κατάλοιπα λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, εξάντληση των εδαφών κ.ά). Επίσης στις ίδιες περιοχές υπάρχει ο κίνδυνος σε βάρος του περιβάλλοντος, των αποβλήτων και των εκπομπών των εντατικών κτηνοτροφικών μονάδων.

Η γεωργία σε αυτές τις περιοχές ασκείται από «επαγγελματίες» αγρότες με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης κατά εκμετάλλευση. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων δεν ασκούν πολλές φορές και άλλο επάγγελμα γιατί δεν έχουν τόσο υψηλό εισόδημα όσο θα αναμενόταν, λόγω των εμφανών δαπανών τους.

Από τα ανωτέρω γίνεται εμφανές ότι η αγροτική ανάπτυξη σε αυτές τις περιοχές θα πρέπει να δώσει έμφαση στην ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος από τις χρήσεις της γεωργίας, χωρίς να αποκλείεται και η ύπαρξη του πολυλειτουργικού γεωργικού προτύπου.

Ορεινές – Μειονεκτικές – Προβληματικές Αγροτικές Περιοχές

Οι περιοχές αυτές μπορεί να είναι κυρίαρχα ή σημαντικά αγροτικές, ανάλογα με την γεινιάσή τους με αστικά κέντρα και την πληθυσμιακή τους πυκνότητα ανά km², σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ. Βρίσκονται 201.000 εκμεταλλεύσεις στις ορεινές αγροτικές περιοχές και 147.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις στις προβληματικές αγροτικές περιοχές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιέρωσε τους όρους ορεινές - μειονεκτικές – προβληματικές περιοχές, για τις οποίες προβλέπονται ειδικά μέτρα από την ΚΑΠ που σκοπό τους έχουν να αντισταθμίσουν τις συνέπειες των φυσικών και κοινωνικοοικονομικών αντιξοοτήτων (μικρότερη βλαστική περίοδος, δυσκολία διανομής προϊόντων, κ.ά) σε σχέση με τις πιο προνομιούχες περιοχές, τις δυναμικές.

Τα ποσοστά άρδευσης είναι πολύ χαμηλότερα από το μέσο όρο της χώρας 19,8% για τις ορεινές αγροτικές περιοχές και 29,5% για τις προβληματικές αγροτικές περιοχές έναντι των 38,4% του μέσου όρου.

Στις ορεινές περιοχές παρατηρείται ένας διυϊσμός τάσεων όσον αφορά την ανάπτυξή τους: Η μια συνίσταται στην εγκατάλειψη μεγάλων περιοχών ακόμα και ως περιοχών βιώσιμης κατοίκησης και παραγωγής ή στην υποχώρηση των δραστηριοτήτων αυτών σε μεγάλο βαθμό. Η δεύτερη τάση συνδέεται με την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την αναδυόμενη βιολογική γεωργία, την αντοχή ορισμένων παραδοσιακών προτύπων, κλπ.

Η γενικότερη αναπτυξιακή στρατηγική των ορεινών περιοχών είναι κοινή για όλη την χώρα αφού τα προβλήματα του ορεινού χώρου είναι κοινά σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση των δραστηριοτήτων παραγωγής και κατοίκησης, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντική εποχικότητα και υποχώρηση, κατά βιώσιμο οικονομικά και περιβαλλοντικά πρότυπο. Η αγροτική ανάπτυξη στοχεύει σε ένα πολυλειτουργικό μοντέλο με έμφαση στην παραγωγή «ειδικών προϊόντων» (προϊόντα τοπικά, ειδικού τύπου και τεχνολογίας, υψηλής ποιότητας, κλπ.) ώστε να μην μπορούν να εκτοπισθούν από τα φθηνότερα προϊόντα άλλων περιοχών. Ο ρόλος του μάρκετινγκ στην περίπτωση αυτή είναι προφανής.

Στις προβληματικές και μειονεκτικές αγροτικές περιοχές παράγεται ποικιλία προϊόντων χωρίς ιδιαίτερη εξειδίκευση, αλλά τόσο η γονιμότητα των εδαφών όσο και η απόσταση από αστικά κέντρα δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στα αγροτικά εισοδήματα. Στις περιοχές αυτές, θα χρησιμοποιηθεί ένα μίγμα στρατηγικής το οποίο θα περιλαμβάνει μέτρα τόσο για την ενδυνάμωση της γεωργίας όσο και για την διατήρηση της ποιοτικής παραδοσιακής και μη ανταγωνιστικής παραγωγής.

Νησιωτικές Αγροτικές Περιοχές

Χαρακτηρίζονται από την μεγάλη τους ποικιλομορφία (μικρά – μεγάλα νησιά, τουριστικά ή λιγότερο τουριστικά, ορεινά – πεδινά). Παρόλα αυτά παρουσιάζουν βασικά κοινά χαρακτηριστικά όπως είναι η απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα και συνεπώς το αυξημένο κόστος μεταφοράς, η επίδραση στην οικολογική ισορροπία, η σπανιότητα των πόρων, η ανταγωνιστική

χρήση γης μεταξύ αγροτικής και τουριστικής δραστηριότητα κά. Στις νησιωτικές αγροτικές περιοχές βρίσκονται περίπου 168.500 γεωργικές εκμεταλλεύσεις και αρδεύεται το 19,8% των εκμεταλλεύσεων.

Στα παράλια των νησιών έχει αναπτυχθεί τουριστική δραστηριότητα με αποτέλεσμα να υπάρχει μια μετακίνηση πληθυσμού και ένα σχετικά ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Στο εσωτερικό όμως των νησιών, που δεν έχει αναπτυχθεί ο τουρισμός η κατάσταση του αγροτικού χώρου είναι εξαιρετικά προβληματική.

Στις περιοχές αυτές παράγεται μια μεγάλη ποικιλία προϊόντων χαμηλής παραγωγικότητας αλλά συνήθως υψηλότερης ποιότητας, ενώ σε αρκετά νησιά είναι ανεπτυγμένη και η κτηνοτροφία νομαδικού κυρίως χαρακτήρα. Επίσης στα περισσότερα νησιά σημαντικό ρόλο έχει η παράκτια και ποντοπόρα αλιεία.

Συνεπώς οι αναπτυξιακές προτεραιότητες για την αγροτική ανάπτυξη των νησιωτικών αγροτικών περιοχών θα πρέπει να προσβλέπουν σε ένα μοντέλο Ολοκληρωμένης Αγροτικής Ανάπτυξης συμβατό με την εν γένει αναπτυξιακή πολιτική των περιοχών με συμπληρωματικές δράσεις των λοιπών εθνικών πολιτικών και χρηματοδοτικών μέσων. Η γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική του νησιωτικού χώρου θα είναι να μην ενιαία ως προς τις αρχές της στρατηγικής, αλλά με διαφοροποιήσεις οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε νησιού ή κάθε κατηγορίας νησιών.

Διάρθρωση της Αγροτικής Οικονομίας

Αναφορικά με την σπουδαιότητα του πρωτογενή τομέα στον αγροτικό χώρο μπορούμε να αναφέρουμε ότι το 93% του συνόλου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, το 93% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης και το 90% του ζωικού κεφαλαίου βρίσκονται σε αγροτικές κοινότητες (Πίνακας 43). Διαπιστώνεται ότι ο πρωτογενής τομέας και ειδικότερα η γεωργία και σε μικρότερο βαθμό η κτηνοτροφία έχει σημαντική θέση τόσο σαν τομέας οικονομικής δραστηριότητας όσο και σαν παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων περιοχών της ελληνικής επικράτειας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι απασχολούμενοι σε γεωργικές δραστηριότητες που κατοικούν σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 61,7% του συνόλου των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα.

Στις αγροτικές περιοχές της χώρας έχουν σημειωθεί σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές, ιδιαίτερα στις γεωργικές διαρθρώσεις. Μία από τις κυριότερες διαρθρωτικές μεταβολές είναι η αύξηση της πολυαπασχόλησης των γεωργικών νοικοκυριών. Η πολυαπασχόληση δεν παρατηρείται μόνο στις κυρίως αγροτικές περιοχές, αλλά αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό της οικονομικής βάσης του ραγδαία μετασχηματιζόμενου αγροτικού χώρου. Αναλυτικότερα, παρατηρούνται υψηλοί βαθμοί πολυαπασχόλησης σε περιοχές με ανεπτυγμένο βαθμό διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, καθώς και σε περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται από εννοϊκές γεωργικές διαρθρώσεις. Σε γενικές γραμμές, η έκταση της πολυαπασχόλησης παρατηρείται πιο συχνά στις περιοχές, όπου υπάρχουν ευκαιρίες εξωγεωργικής απασχόλησης (τουρισμός, γεωργικές βιομηχανίες, υπηρεσίες), ενώ επίσης εμφανίζεται συχνότερα και σε γεωργικά νοικοκυριά μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Το φαινόμενο αυτό έχει συμβάλει ουσιαστικά στην συγκρότηση του γεωργικού πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές εξασφαλίζοντας συμπληρωματικά εισοδήματα.

Αναλυτικότερα, στις αγροτικές περιοχές ποσοστό μόλις 12,3% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων απασχολείται αποκλειστικά στον πρωτογενή τομέα, ενώ ποσοστό 68,3% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων απασχολείται σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο του 50% του συνολικού διαθέσιμου χρόνου απασχόλησης. Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί το ποσοστό 24,7% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που απασχολούνται με άλλες επικερδείς δραστηριότητες γεγονός που υποδηλώνει σημαντική διαφοροποίηση του βαθμού πολυαπασχόλησης στις αγροτικές περιοχές (Πίνακας 44).

Επιχειρηματικότητα

Με την εφαρμογή μέτρων για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας επιδιώκεται η εισαγωγή της καινοτομίας και η τεχνολογική αναβάθμιση των επιχειρήσεων, η στήριξη της επιχειρηματικότητας αλλά και η ενίσχυση της απασχόλησης. Αυτοί οι στόχοι επιδιώκονται μέσω της στήριξης των μικρών επιχειρήσεων, την παροχή κινήτρων για την ίδρυση επιχειρήσεων, την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης και την αναβάθμιση του τουριστικού προφίλ των αγροτικών περιοχών.

Σύμφωνα δε με τις ενδιάμεσες αξιολογήσεις του προγράμματος της Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑΑΥ) και της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+ εκτιμάται ότι οι δράσεις οι οποίες έχουν χρηματοδοτηθεί για την στήριξη της επιχειρηματικότητας έχουν θετική επίπτωση στην ανταγωνιστικότητα τόσο των προϊόντων όσο και των παρεχόμενων υπηρεσιών στις αγροτικές

περιοχές. Η αποδοτικότητα και οι άμεσες επιπτώσεις (αποτελέσματα) των δράσεων που χρηματοδοτήθηκαν έχουν δημιουργήσει ένα ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον στην ύπαιθρο.

Κατά την νέα προγραμματική περίοδο θα χρηματοδοτηθούν δράσεις για την εγκατάσταση συστημάτων ποιότητας, τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, την ανάπτυξη διακλαδικών /διατομεακών δικτύων με κύριο στόχο την καλύτερη πρόσβαση των προϊόντων στην αγορά . Παράλληλα, θα χρηματοδοτηθούν δράσεις αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού έτσι ώστε να στηριχθεί η ανάληψη επιχειρηματικής δράσης τόσο στους γεωργούς όσο και στους άλλους κατοίκους της υπαίθρου, γεγονός το οποίο αποτελεί προϋπόθεση για την ανασύσταση του κοινωνικού και οικονομικού ιστού στην ύπαιθρο. Εκτιμάτε, ότι το αποτέλεσμα της «μόχλευσης» που δημιουργείται στις αγροτικές περιοχές από τη στήριξη της επιχειρηματικότητας διαμορφώνει ένα τέτοιο οικονομικό περιβάλλον το οποίο σε ένα χρονικό ορίζοντα 10ετίας μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες «αποτελεσμάτων αδράνειας» (δηλαδή για παράδειγμα να γίνουν νέες επιχειρήσεις ακόμη και χωρίς τη δημόσια ενίσχυση) και κατά συνέπεια να επιτευχθούν οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Ελλάδα έχει να επιδείξει αξιόλογη ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την τοπική ταυτότητα και σε αρμονία με το φυσικό τοπίο, συνιστώντας σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, το οποίο δύναται να συντελέσει αναμφισβήτητη στην αναζωογόνηση και εν γένει στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η σπουδαιότητα του πολιτιστικού αποθέματος τεκμηριώνεται, μεταξύ άλλων, από τον μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών χώρων και περιοχών με αρχαιολογικά ίχνη και ευρήματα, την ύπαρξη πλήθους μουσείων (αρχαιολογικών, λαογραφικών, εκκλησιαστικών κ.α.), τον μεγάλο αριθμό χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών, την υψηλή συγκέντρωση Ιερών Μονών, την ύπαρξη πλήθους μνημείων όπως φρούρια, κάστρα κλπ.

Επίσης, η πολιτισμική εξέλιξη των περιοχών αντικατοπτρίζεται από τις παραδόσεις, τα δρώμενα και τις τοπικές συνήθειες που διατηρούνται σχεδόν αναλλοίωτες στο πέρασμα του χρόνου. Σε ολόκληρη τη χώρα διοργανώνονται και υλοποιούνται πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων, πολλές εκ των οποίων συνδέονται με τις γεωργικές εργασίες, την τοπική κουζίνα και τις τοπικές συνήθειες. Σημειώνεται ότι αρκετές από τις εκδηλώσεις είναι υπερτοπικού χαρακτήρα, έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη φήμη και αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες.

Υποδομές στις Αγροτικές Περιοχές

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς καιρικές και κλιματολογικές συνθήκες, αποτελεί το σοβαρότερο ίσως παράγοντα για την απομόνωση αρκετών ορεινών περιοχών ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες από τα κέντρα των νομών. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν τα τελευταία χρόνια για τη βελτίωση του μεταφορικού δικτύου της χώρας, με τη σημαντική συνδρομή της Ε.Ε., συνετέλεσαν στην παρουσία των πρώτων ουσιαστών εξελίξεων στον τομέα, ιδιαίτερα στο θέμα της ποιοτικής βελτίωσης των δικτύων.

Το ελληνικό σύστημα εμπορευματικών μεταφορών παρουσιάζει ορισμένες σημαντικές δυσλειτουργίες, με αρνητικές επιπτώσεις στο λειτουργικό κόστος μεταφοράς και στην ποιότητα εξυπηρέτησης (χρόνος, αξιοπιστία, ασφάλεια κλπ). Οι δυσλειτουργίες αυτές έχουν άμεση επίπτωση στη δυνατότητα προσέλκυσης διερχόμενων εμπορευματικών ροών και στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Επομένως, η άμβλυση των δυσλειτουργιών αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η ζήτηση για εμπορευματικές μεταφορές αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά, λαμβάνοντας υπόψη την νέα γεωπολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια και την ελκυστικότητα ορισμένων μεγάλων έργων υποδομής, όπως η Εγνατία και ο ΠΑΘΕ, που διαφοροποιούν το χάρτη των δικτύων και το ρόλο των ελληνικών περιφερειών ως προς τις διερχόμενες ροές.

Το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο που βρισκόταν σε λειτουργία το 2001 είχε συνολικό μήκος περίπου 2.503 χιλιόμετρα από τα οποία το 65% περίπου είναι κανονικού και το 35% μετρικού πλάτους. Η πυκνότητα του ανερχόταν μόλις σε 1.90 χλμ. σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100 τετραγωνικά χλμ., ενώ υπολογίζεται ότι 25,3 χλμ. γραμμής αναλογούν σε κάθε 100.000 κατοίκους. Οι τιμές των παραπάνω δεικτών είναι ιδιαίτερα χαμηλές αν αναλογιστεί κανείς ότι ο μέσος όρος αυτών για τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυμαίνεται σε 6.65 χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100 τετραγωνικά χιλιόμετρα και 42 χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100.000 κατοίκους.

Η αεροπορική υποδομή στην Ελλάδα περιλαμβάνει ένα εκτεταμένο δίκτυο αεροδρομίων που περιλαμβάνει πολιτικά / δημοτικά, στρατιωτικά και (ελάχιστα) ιδιωτικά και καλύπτει τις ηπειρωτικές

περιοχές και τα περισσότερα από τα μεγάλα νησιά της χώρας. Ο αριθμός των αεροδρομίων της Ελλάδος είναι δυσανάλογος με την έκταση, τον πληθυσμό και το βιοτικό επίπεδο της χώρας, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. και οφείλεται κατά βάση στη γεωμορφολογική ιδιομορφία του Ελλαδικού χώρου, με τον μεγάλο κατακερματισμό του νησιωτικού της χώρου, αλλά και το έντονο εδαφικό ανάγλυφο των ηπειρωτικών περιοχών, σε συνδυασμό και με το μη ικανοποιητικό οδικό δίκτυο.

Γενικά, οι υποδομές εκπαίδευσης στις αγροτικές περιοχές έχουν βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία έτη, ωστόσο εξακολουθεί να υπάρχει πρόβλημα έλλειψης εκπαιδευτικών υποδομών κυρίως στις ορεινές περιοχές που αναγκάζουν τους νέους σε ηλικία κατοίκους των περιοχών αυτών να μετακομίζουν προς τα αστικά κέντρα.

Το επίπεδο υποδομών στον τομέα της υγείας στις αγροτικές περιοχές βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο με τη λειτουργία των κέντρων υγείας και των Περιφερειακών Ιατρείων. Παρατηρούνται όμως ελλείψεις όσον αφορά το έμπυχο δυναμικό και την υλικοτεχνική υποδομή. Το επίπεδο των κοινωνικών υπηρεσιών αν ληφθεί υπ' όψη η ηλικιακή σύνθεση, το επίπεδο εκπαίδευσης και η επαγγελματική ενασχόληση του πληθυσμού της περιοχής, θεωρείται εξαιρετικά χαμηλό ή και ανεπαρκές.

Τα τελευταία χρόνια το εύρος, η ποιότητα και το κόστος των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και υπηρεσιών στην Ελλάδα έχει βελτιωθεί σημαντικά. Το ποσοστό ψηφιακοποίησης του δικτύου το 2000 είχε αυξηθεί στο 95% για τα αστικά κέντρα και 74% για το σύνολο της χώρας, ενώ η ποιότητα των υπηρεσιών παρουσιάζει αλματώδη βελτίωση. Η εξάπλωση του Διαδικτύου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της ΚτΠ, αλλά και για συγκεκριμένες εφαρμογές όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο. Σύμφωνα με στοιχεία του 2000 το 5% του πληθυσμού στην Ελλάδα είχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο και ο αριθμός των χρηστών παρουσίαζε αλματώδη αύξηση κάθε χρόνο. Όσον αφορά την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, η Ελλάδα υστερούσε στη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, καθότι ο μέσος αριθμός ασφαλών Web servers ανά 100,000 κατοίκους ήταν 0,1 (έναντι μ.ο. 0,8 για την Ε.Ε.).

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER – Ο.Π.Α.Α.Χ.

Στην Ελλάδα, κατά την Γ' Προγραμματική Περίοδο, η Πρωτοβουλία LEADER+ εφαρμόζεται σε ορεινές -περιοχές χαρακτηρισμένες σύμφωνα με τον εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατάλογο των ορεινών, μειονεκτικών και με ειδικά προβλήματα περιοχών- και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση. Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (γεωγραφική γεινίαση, ύπαρξη προβλημάτων αλλά παράλληλα αναπτυξιακών προοπτικών κ.λ.π), περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα και μειονεκτικές περιοχές, καθώς και περιοχές Natura 2000.

Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ υλοποιούνται σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. (άξονας 7 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου 2000 – 2006» ή Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα 2000-2006 -ΠΕΠ). Σ' αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του Ε.Π. Κ.Π. LEADER+ είναι δυνατή μόνο για δράσεις που δεν καλύπτονται από τα Ο.Π.Α.Α.Χ., λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου προγράμματος (π.χ. συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ.) και εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της πρωτοβουλίας. Οι περιοχές εφαρμογής του LEADER+ καλύπτουν συνολική έκταση 8.266.800 Ha (63% της χώρας) και πληθυσμό περίπου 2.212.549 (20% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) κατοίκων. Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Πρόκειται για ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρίες, οι οποίες αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα. Στο πλαίσιο του LEADER+, υλοποιούνται 40 τοπικά προγράμματα (40 Ο.Τ.Δ.).

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. εφαρμόζονται συνολικά σε 87 περιοχές της χώρας που καλύπτουν έκταση 6.570.600 Ha και πληθυσμό 1.496.627 κατοίκους. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, με τη στήριξη τοπικών φορέων (13 Δομές Στήριξης μέσω του δικτύου των αντενών τους).

Συμπεράσματα Σχετικά με την Προοπτική Ανάπτυξης

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και αδυναμιών τα οποία σχετίζονται κυρίως με :

- την εποχικότητα της γεωργικής δραστηριότητας

- την υστέρηση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας ως προς το εισόδημα, τη δημογραφική σύνθεση, το μορφωτικό επίπεδο και τις υποδομές
- το χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές
- την έλλειψη τουριστικών υποδομών και τη χαμηλή ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών
- την πληθυσμιακή αποδυνάμωση με την εγκατάλειψη ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, κυρίως από το νεανικό πληθυσμό
- την ανεπαρκή αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων

και αξιοποιώντας πλεονεκτήματα, τα οποία συνίστανται κυρίως σε:

- Ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη συμπληρωματικής απασχόλησης
- Μεγάλος αριθμός τοπικών προϊόντων σε συνδυασμό με μια αυξανόμενη τάση ζήτησής τους
- Αυξημένη ζήτηση διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος
- Πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και εκτενής χωρική διασπορά αυτής
- Υψηλό απόθεμα περιοχών φυσικού κάλλους, πλούσιας πολιτιστικής – περιβαλλοντικής κληρονομιάς και ιδιαίτερης γεωμορφολογίας

οι προτεραιότητες για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου εστιάζονται στα ακόλουθα:

- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων τουρισμού και βιοτεχνίας συμβάλλοντας στην αύξηση της απασχόλησης των αγροτικών περιοχών σε συνδυασμό με τη δυνατότητα προώθησης ενεργειών κατάρτισης σε δεξιότητες απαραίτητες για τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών και ανάπτυξη μικροεπιχειρήσεων στο πλαίσιο της ευρύτερης αγροτικής οικονομίας
- Προώθηση υπηρεσιών και δραστηριοτήτων που θα εξασφαλίσουν τη διαρκή ελκυστικότητα των αγροτικών περιοχών για τις μελλοντικές γενιές στο πλαίσιο μιας πολυτομεακής ανάπτυξης
- Ανάπτυξη συμπληρωματικών προς τον πρωτογενή τομέα δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και την αύξηση της επισκεψιμότητάς τους
- Βελτίωση των τοπικών υποδομών και υπηρεσιών στις αγροτικές περιοχές με σκοπό τη διατήρηση ισορροπίας ανάπτυξης μεταξύ των αστικών και αγροτικών περιοχών
- Δημιουργία κατάλληλων δομών τοπικής ανάπτυξης για την ανάληψη ολοκληρωμένων πρωτοβουλιών

Κεφάλαιο 2: **Συνολική στρατηγική, μεταφορά κοινοτικών προτεραιοτήτων στη συνολική στρατηγική και καθορισμός εθνικών προτεραιοτήτων**

Συνολική Στρατηγική

Η συνολική στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο καθορίζεται από ένα ευρύτερο θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο το οποίο:

- σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει τις εξελίξεις των διαπραγματεύσεων σε επίπεδο Π.Ο.Ε. και το πρωτόκολλο του Κιότο
- σε Ευρωπαϊκό επίπεδο περιλαμβάνει τις βασικές πολιτικές προτεραιότητες της Ε.Ε., όπως αυτές περιγράφονται στη στρατηγική της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές (Κ.Σ.Κ.Γ.) για την αγροτική ανάπτυξη και τέλος
- σε εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει την εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη της χώρας (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) & Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)), τις εμπειρίες από την εφαρμογή των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων και προγραμμάτων για την Αγροτική Ανάπτυξη και την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Για την Ελλάδα ο αγροτικός χώρος έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού καταλαμβάνει το 97% της έκτασής της και κατοικεί σ' αυτόν το 65% του πληθυσμού, ενώ παράλληλα επισημαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανέρχεται στο 7% περίπου, που την κατατάσσει στις πρώτες θέσεις στην ΕΕ των 27. Συνεπώς, η ανάπτυξη και διαχείριση του πρωτογενή τομέα και αγροτικού χώρου, αποτελεί βασική προτεραιότητα στοχεύοντας στην οικονομική και κοινωνική συνοχή.

Στο πλαίσιο αυτό, μία ολοκληρωμένη στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης της υπαίθρου θα πρέπει να λάβει υπόψη οπωσδήποτε:

- τις ανάγκες και τις δυνατότητες του πρωτογενή τομέα για αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων του λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Χώρας που σχετίζονται με την ποικιλία των μικροκλιμάτων και της γεωμορφολογίας της Χώρας
- την ανάγκη εναρμόνισης μετά τα δεδομένα που προκύπτουν από την αναθεώρηση της ΚΑΠ
- την ανάγκη για την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος μέσω της διατήρησης και ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών του πόρων, και τέλος
- τις ανάγκες συγκράτησης του πληθυσμού και βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές μέσω της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης, αναζήτησης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων και εξασφάλισης των απαραίτητων ~~κοινωνικών~~ υπηρεσιών.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η συνολική στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας, η οποία ενσωματώνεται στη συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ, εστιάζεται **στην αειφόρο Αγροτική Ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, καθώς και του περιβάλλοντος, σε μία βιώσιμη Ύπαιθρο.**

Η συνολική στρατηγική του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας θα υλοποιηθεί μέσω τεσσάρων Γενικών Στρατηγικών Στόχων (προτεραιοτήτων) που αφορούν:

- ΓΣΣ 1: Στη διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα

Με τον στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού των προϊόντων της πρωτογενούς και μεταποιημένης ελληνικής γεωργικής παραγωγής, έτσι ώστε αυτή να ανταπεξέλθει στις πιέσεις που θα προέλθουν από τη πιθανή διεύρυνση της εισαγωγικής διείσδυσης αφ' ενός, και αφ' ετέρου να διευρύνει τις εξαγωγικές της επιδόσεις. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις θα συντελέσουν αποφασιστικά στη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών αλλά και θα προσφέρουν στην κατανάλωση ποιοτικά προϊόντα που θα σέβονται το περιβάλλον, τα οποία θα είναι πλήρως συμβατά με τους κανόνες της Ενιαίας Κοινοτικής Αγοράς, που

σχετίζονται με την διασφάλιση της υγιεινής κατάστασης αυτών των προϊόντων και την προστασία του καταναλωτή.

Οι προτεραιότητες που θα δοθούν θα αφορούν κυρίως στην επαγγελματική κατάρτιση που θα εφαρμοσθεί σε συνεργασία ΕΓΤΑΑ και ΕΚΤ με επιμερισμό των σχετικών δραστηριοτήτων μεταξύ των δύο ταμείων στο πλαίσιο των αντίστοιχων προγραμμάτων. Επίσης θα δοθεί προτεραιότητα σε επενδύσεις που αφορούν τη ζωική παραγωγή και ιδιαίτερα στον αιγοπροβατοτροφικό τομέα με έμφαση την διασφάλιση των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών, αλλά και επενδύσεις αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην προαγωγή της επιχειρηματικότητας, της ενίσχυσης της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας, με παράλληλη τήρηση των περιβαλλοντικών και ποιοτικών προτύπων και των τεχνικών διασφάλισης της ποιότητας και της ασφάλειας των παραγόμενων προϊόντων. Έμφαση θα δοθεί στη στήριξη συμμετοχής σε προγράμματα ποιότητας τροφίμων και στη στήριξη των δράσεων πληροφόρησης και προώθησης. Αυτή η δέσμη μέτρων θα αποτελέσει το μοχλό για την αξιοποίηση της ποικιλομορφίας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, έτσι ώστε να προωθηθεί η εξωστρέφεια του τομέα. Παράλληλα θα συμπεριληφθούν δράσεις αντιμετώπισης των διατηρούμενων διαθρονητικών προβλημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (ηλικιακή διάρθρωση, μικρό μέγεθος γεωργικών εκμεταλλεύσεων και κατακερματισμένος μέσος κλήρος) καθώς και υποδομές ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα σχετικές κυρίως με τη διαχείριση των υδάτων, την πρόσβαση στη γεωργική γη, τις έγγειες βελτιώσεις.

- ΓΣΣ 2: Στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αιφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων

Προτεραιότητα θα δοθεί στην προσπάθεια υιοθέτησης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον που διασφαλίζουν την ασφάλεια των τροφίμων και την δημόσια υγεία, δημιουργώντας παράλληλα ένα πρόσθετο εισόδημα στους παραγωγούς. Θα προωθηθούν δράσεις σχετικά με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την ορθολογική χρήση της γεωργικής γης και των δασών, την προστασία της ποιότητας των υδάτων καθώς επίσης την ενίσχυση των παραγωγών των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών για τη διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, θα προωθηθούν δράσεις που θα συμβάλλουν στη διατήρηση του τοπίου και τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την εγκατάλειψη και απερήμωση σε περιοχές λιγότερο ευνοημένες, στην προώθηση ενεργειών για την προστασία του περιβάλλοντος και φιλικών προς τα ζώα πρακτικών εκτροφής, για την προστασία των νερών και του εδάφους, στην καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και στην παγίωση της συμβολής της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας στην συνολική αξία παραγωγής του τομέα.

- ΓΣΣ 3: Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας

Στο πλαίσιο αυτό θα αναληφθούν πρωτοβουλίες για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικότερα επιδιώκεται η αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης, κυρίως των φθινουσών περιοχών, και της εγκατάλειψης των ορεινών περιοχών των οποίων η τοπική οικονομία εξαρτάται άμεσα από τον πρωτογενή τομέα, καθώς και η ενσωμάτωση των περιοχών αυτών σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια δημιουργίας μιας ζωντανής και εξελισσόμενης υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, μέσω της προώθησης ευκαιριών πολυαπασχόλησης, της διασφάλισης συνθηκών ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, της αξιοποίησης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την αναβάθμιση των υποδομών, την προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών της υπαίθρου που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ελκυστικότητας ως περιοχές κατοίκησης και στην προσέλκυση επενδύσεων.

- ΓΣΣ 4: Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader

Αυτός ο στόχος θα εφαρμόζεται χρησιμοποιώντας δράσεις από τους Άξονες 1 και 3 και ειδικότερα, από τον Άξονα 1 δράσεις που θα αφορούν στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας γεωργικών και δασικών προϊόντων και από τον Άξονα 3 με δράσεις βελτίωσης ποιότητας ζωής και διαφοροποίησης με συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση.

Η επίτευξη των ανωτέρω γενικών στρατηγικών στόχων θα επιδιωχθεί μέσω των ακόλουθων ειδικών στόχων (υποπροτεραιότητες) και ειδικότερα:

στο πλαίσιο επίτευξης του γενικού στρατηγικού στόχου «*Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα*»

- Αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης και του μικρού μέσου μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της καινοτομίας
- Αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών του πρωτογενή τομέα
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις

στο πλαίσιο επίτευξης του γενικού στρατηγικού στόχου «*Προστασία του περιβάλλοντος και αιεφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων*»

- Προστασία του εδάφους
- Προστασία των υδατικών πόρων
- Άμβλυση των κλιματικών μεταβολών
- Προστασία της βιοποικιλότητας
- Προστασία – διατήρηση του αγροτικού τοπίου
- Βελτίωση της οικολογικής σταθερότητας των δασών

στο πλαίσιο επίτευξης του γενικού στρατηγικού στόχου «*Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας*»

- Βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

στο πλαίσιο επίτευξης του γενικού στρατηγικού στόχου «*Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader*»

- Εφαρμογή σχεδίων συνεργασίας
- Ενίσχυση της ικανότητας των τοπικών φορέων και κινητοποίησης του πληθυσμού για το σχεδιασμό και υλοποίηση τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης

Στο πλαίσιο της ανωτέρω συνολικής στρατηγικής, ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην επιλογή προτεραιοτήτων αναδιάρθρωσης της γεωργικής παραγωγής σε τομείς που πλήττονται περισσότερο από την αναθεώρηση της ΚΑΠ (π.χ. καπνός, ζαχαροτεύτλα, ~~είνες~~ και ενδεχομένως το βαμβάκι), καθώς επίσης και στην εφαρμογή χωρικών προτεραιοτήτων σε αγροτικές περιοχές (ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές) για την αντιμετώπιση των τοπικών υφιστάμενων προβλημάτων και της υστέρησης των περιοχών αυτών, στοχεύοντας στην επίτευξη μιας ολοκληρωμένης/συνεκτικής αγροτικής ανάπτυξης.

Διακριτή επίσης προτεραιότητα στρατηγικής αγροτικής ανάπτυξης αποτελεί η αποκατάσταση των αγροτικών περιοχών που επλήγησαν από τις πυρκαγιές του θέρους του 2007. Το μέγεθος των ζημιών απαιτεί την άσκηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την ταχύτερη δυνατή αποκατάσταση και ανασυγκρότηση των πυρόπληκτων αγροτικών περιοχών.

Στρατηγική για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των πυρκαγιών του θέρους του 2007

Οι πυρκαγιές Ιουλίου – Αυγούστου 2007, στη κλίμακα που εκδηλώθηκαν, προκάλεσαν μια ανατροπή στο κοινωνικό και οικονομικό καθεστώς περιοχών με έντονη γεωργική δραστηριότητα κυρίως στους Νομούς Λακωνίας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Κορινθίας, Αχαΐας, Ηλείας και Ευβοίας.

Οι καταστροφές σε παραγωγικό δυναμικό και υποδομές συνοψίζονται στην απώλεια ανθρώπινων ζώων που ανέρχονται συνολικά σε 74 νεκρούς, 250.000 εκτάρια (ha) καμένων δασικών εκτάσεων και αγροτικών καλλιεργειών, με δυσμενέστερες συνέπειες στα εν λόγω οικοσυστήματα, στις προστατευόμενες περιοχές Natura 2000, στην πανίδα και στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον, καταστροφές στο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Το μεγαλύτερο «κόστος» των πυρκαγιών αποτιμάται στην Πελοπόννησο όπου οι καμένες εκτάσεις φτάνουν τα 177.265,4 ha, από τα οποία περισσότερα από τα μισά δηλαδή 97.518 ha (55%), ήταν δάση και δασικές εκτάσεις. Από τα υπόλοιπα το 41% (78.104,2 ha) ήταν γεωργικές καλλιέργειες και το 1% (1.643,2 ha) οικισμοί, δρόμοι, γήπεδα και άλλες τεχνητές επιφάνειες. Παράλληλα σημειώνεται ότι μεταξύ των άλλων, καταστράφηκαν περιοχές ιδιαίτερης οικολογικής αξίας, που φιλοξενούσαν σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας.

Στις πληγείσες περιοχές - νομούς η τοπική οικονομία εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τον πρωτογενή τομέα με γεωργία και κτηνοτροφία μικρής κλίμακας, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει υπάρξει μια μικρής κλίμακας στροφή προς αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Μια πρώτη ενδεικτική εκτίμηση των συνεπειών της καταστροφής κυρίως για την περιοχή της Πελοποννήσου που σημειώθηκαν οι σημαντικότερες ζημιές δείχνει ότι αναμένεται :

- Μείωση κατά 80% της παραγωγής ελαιολάδου, για τουλάχιστον πέντε χρόνια
- Μείωση κατά 30-40% της παραγωγής σταφίδας, για τρία χρόνια
- Μείωση κατά 40% της παραγωγής γάλακτος, για δύο χρόνια
- Μείωση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών καθώς και σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες που χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη τοπικά προϊόντα (ελαιοτριβεία, οινοποιεία, εργοστάσια σταφίδας)
- Μείωση της τουριστικής κίνησης στις περιοχές με οικολογικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον (στα χωριά κοντά στη Ζαχάρω και την Ολυμπία)
- Εγκατάλειψη χιλιάδων καλλιεργούμενων εκταρίων από ετεροδημότες
- Υποβάθμιση παραθαλάσσιων περιοχών λόγω φερτών υλικών
- Εσωτερική μετανάστευση για τους νέους 20-25 χρόνων
- Εγκατάλειψη μικρών οικισμών
- Υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων στις περιοχές αυτές και κίνδυνος να επακολουθήσουν και άλλες καταστροφές όπως πλημμύρες και διαβρώσεις, αφού η επιφανειακή απορροή των υδάτων αναμένεται να αυξηθεί έως και 30%.

Σε ό,τι αφορά στη χωρική κατανομή των καταστροφών παρατηρείται ότι οι σημαντικότερες επιπτώσεις καταγράφονται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές οι οποίες και πριν την εκδήλωση των πυρκαγιών παρουσίαζαν ιδιαίτερα δυσμενή δημογραφική σύνθεση.

Συνεπώς, υπάρχει ο φόβος ερήμωσης των ορεινών όγκων με τη δημιουργία ρεύματος εσωτερικής μετανάστευσης. Υπάρχει επίσης, ο φόβος δημιουργίας μιας νέας πληθυσμιακής ομάδας που κινδυνεύει με κοινωνικό αποκλεισμό με δεδομένη την ηλικία και το μορφωτικό τους επίπεδο που δύσκολα θα τους επιτρέψει να στραφούν σε άλλο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Επίσης, είναι αμφίβολη η αναβίωση του δασικού πλούτου, σε όποιο βαθμό αυτό είναι πιθανόν, χωρίς τη φροντίδα των πληθυσμών που γνωρίζουν τη συμβίωση με το δάσος., ενώ τέλος η αγρότουριστική δραστηριότητα, που βρίσκεται στην παιδική της ηλικία, κινδυνεύει να εκμηδενιστεί.

Οι παραπάνω κίνδυνοι οδηγούν στην αναγκαιότητα επεξεργασίας μιας ολοκληρωμένης πρότασης αποκατάστασης των περιοχών που επλήγησαν που θα περιλαμβάνει την οικολογική, οικιστική και οικονομική συνιστώσα και θα προβλέπει παράλληλες δράσεις σε όλους τους τομείς με βασικό στόχο την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές κατοικίας τους.

Με στόχο την αποφυγή αποσπασματικών λύσεων και την χάραξη μιας βιώσιμης αναπτυξιακής στρατηγικής θα εφαρμοσθεί ένα ολοκληρωμένου χαρακτήρα αναπτυξιακό πρόγραμμα που περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμα παρεμβάσεις που στοχεύουν κυρίως στην αποκατάσταση των ζημιών και μεσομακροπρόθεσμες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ανασυγκρότηση των περιοχών.

Οι παρεμβάσεις που εμπίπτουν στους στόχους και στα πεδία επιλεξιμότητας του ΕΓΤΑΑ και θα υλοποιηθούν στις πυρόπληκτες περιοχές θα χρηματοδοτηθούν μέσω των αντίστοιχων Μέτρων και Δράσεων του Προγράμματος.

Μεταφορά των Κοινοτικών προτεραιοτήτων και Καθορισμός των Εθνικών Προτεραιοτήτων

Η συνολική στρατηγική για την αγροτική ανάπτυξη ανταποκρίνεται και μεταφέρει πλήρως τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Αγροτική Ανάπτυξη, στο πλαίσιο της 4^{ης} προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Ειδικότερα:

Ο στρατηγικός στόχος για τη **Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 1 για την περαιτέρω ανάπτυξη του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, προσαρμοσμένου στη νέα διεθνή οικονομική πραγματικότητα που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενο ανταγωνισμό, τάσεις απελευθέρωσης του εμπορίου, ζήτηση για προϊόντα υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας, μείωση των παρεμβατικών μηχανισμών της ΚΓΠ για τη στήριξη των τιμών των ευρωπαϊκών γεωργικών προϊόντων και εστιασμένου στη μεταφορά γνώσης, στον εκσυγχρονισμό και στην καινοτομία, με επενδύσεις σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο.

Ο στρατηγικός στόχος για την **Προστασία του περιβάλλοντος και στην αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 2 για την προστασία και βελτίωση των φυσικών πόρων και τοπίων της χώρας, με στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών (δίκτυο Natura 2000), την ενίσχυση των μειονεκτικών περιοχών για τη διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας, την ανάπτυξη των γεωργικών και δασοκομικών συστημάτων σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας και παραδοσιακών γεωργικών τοπίων, στην προώθηση των περιβαλλοντικών υπηρεσιών και των φιλικών προς τα ζώα πρακτικών εφαρμογής, τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την εγκατάλειψη και απερήμωση των περιοχών, την προστασία και ορθολογική διαχείριση του υδατικού ισοζυγίου και του υπόγειου υδροφορέα και το περιορισμό των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών.

Ο στρατηγικός στόχος για τη **βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 3, για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και την ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και την εξασφάλιση της διαρκούς ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσω της διατήρησης και αναβάθμισης της αγροτικής κληρονομιάς και αναβάθμιση της τοπικής υποδομής με έργα μικρής κλίμακας.

Ο στρατηγικός οριζόντιος στόχος για τη **Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader**, που εξυπηρετεί τους ανωτέρω τρεις γενικούς στρατηγικούς στόχους, βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 4, για τη βελτίωση της διακυβέρνησης και της κινητοποίησης του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού επιλεγμένων αγροτικών περιοχών, στο πλαίσιο ολοκληρωμένης τοπικής στρατηγικής ανάπτυξής τους.

Η προτεινόμενη Στρατηγική Αγροτικής Ανάπτυξης συμβάλλει στην επίτευξη του πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος, δεδομένου ότι χαρακτηρίζεται από συνοχή και άμεση σύνδεση με το Ελληνικό Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση στο πλαίσιο εφαρμογής της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Ειδικότερα, οι προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008, που έχουν σχέση με όσα προβλέπονται στο ΕΣΣΑΑ αφορούν στην:

- Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης, που εξυπηρετείται από τους ΓΣΣ 1, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που εξυπηρετούνται από τους ΓΣΣ 1, ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες

δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού, που εξυπηρετούνται από τους ΓΣΣ 1, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής

Η εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, όπως εκφράζεται στο ΕΣΠΑ 2007-2013, μεταφέρεται στο ΕΣΣΑΑ 2007-2013, ως ακολούθως:

Βραχυπρόθεσμα στη διασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, μέσω των ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής

- Στη διασφάλιση της ευρύτερης οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας των αγροτικών περιοχών καθώς και μιας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, που συνδυάζει παραδοσιακές με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες σε συμβατά με το περιβάλλον και το τοπικό όρια, μέσω των ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα μέσω της οργάνωσης του σε σύγχρονα επιχειρηματικά πρότυπα, με περαιτέρω ενδυνάμωση της εξωστρέφειας του, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει σε μια σειρά προϊόντων αλλά και μεθόδων παραγωγής, μέσω του ΓΣΣ 1 της συνολικής στρατηγικής
- Στην ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του ρόλου της σαν σημαντικού «διαχειριστή» των φυσικών πόρων αλλά και διατήρησης του αγροτικού τοπίου, φυσικού και ανθρωπογενούς, μέσω των ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στη βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω της μείωσης των πιέσεων και προστασίας εδάφους επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, προστασίας της βιοποικιλότητας αλλά και επίτευξης των στόχων της χώρας σε σχέση με το πρωτόκολλο του Κιότο, μέσω του ΓΣΣ 2 της συνολικής στρατηγικής
- Στη διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών, μέσω της περαιτέρω ενίσχυσης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της συμβολής τους στη διαφοροποίηση /εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, μέσω των ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στη διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις αλλά και στη βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών στον πολίτη, μέσω των ΓΣΣ 1, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στην αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, μέσω του ΓΣΣ 1 της συνολικής στρατηγικής
- Στην αύξηση της ελκυστικότητας τους σαν περιοχές πρώτης αλλά και δεύτερης κατοικίας, μέσω των ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3 και ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στην ανασυγκρότηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατοίκησης, μέσω των ΓΣΣ 1, ΓΣΣ2, ΓΣΣ 3 και ΓΣΣ4 της συνολικής στρατηγικής
- Στη δημιουργία δικτύων με τα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα με τα επιλεγμένα ημιαστικά και αστικά κέντρα που θα αποτελέσουν τους πόλους ανάπτυξης των ευρύτερων γεωγραφικών ενοτήτων και αποτυπώνονται στον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό, μέσω του ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής

Ισορροπία Μεταξύ των Στόχων και Κατανομή των Πόρων

Από την ανωτέρω ανάλυση της συνολικής στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη μέσω των στρατηγικών στόχων της ανταγωνιστικότητας, του περιβάλλοντος, καθώς και της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας και ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο, συνάγονται οι τρεις άξονες προτεραιότητας, η ισορροπία των οποίων επιτυγχάνεται μέσω της κατανομής των διαθέσιμων πόρων μεταξύ των τριών διαφορετικών θεματικών παρεμβάσεων.

Σε πρώτη φάση και ενδεικτικά η χρηματοδοτική βαρύτητα κάθε άξονα θα έχει ως ακολούθως:

Άξονες	Ποσοστό μεταξύ των αξόνων
	Κοινοτική συμμετοχή
Άξονας 1	44,8%
Άξονας 2	35,7%
Άξονας 3	19,5%

Όσον αφορά το οριζόντιο Άξονα 4 Leader, θα έχει ενδεικτικά μία συνολική βαρύτητα ως προς την κοινοτική συμμετοχή 6,1% και θα συμμετέχει στους Άξονες με τις ακόλουθες αναλογίες

Άξονες	Κοινοτική συμμετοχή
Άξονας 1	0,8%
Άξονας 2	0%
Άξονας 3	5,3%

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο στόχο της Βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα. Αυτό αποτελεί μία γενική κατεύθυνση για την πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης, ενώ συγκεκριμένα μέτρα μπορούν να υποβοηθήσουν στη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, συμβάλλοντας παράλληλα σε σημαντικό βαθμό στην αύξηση των δυνατοτήτων και των ευκαιριών για τις μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις αγροτικές περιοχές, καθώς και στην αύξηση της απασχόλησης και στην ορθολογικότερη παραγωγική διαδικασία.

Κεφάλαιο 3: Στρατηγική κατά άξονα, περιλαμβανομένων των ποσοτικοποιημένων στόχων και δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν

Στρατηγική Κατά Άξονα

Η υλοποίηση των Γενικών Στρατηγικών Στόχων (προτεραιοτήτων), όπως αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, θα επιτευχθεί με το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Ελλάδας στην 4η Προγραμματική Περίοδο μέσω τεσσάρων (4) Άξόνων. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο περιγράφονται οι ομάδες δράσεων και μέτρων που προτείνονται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και αναγκών του πρωτογενή/ αγροδιατροφικού τομέας, του περιβάλλοντος και γενικότερα της ποιότητας ζωής στην Ελληνική ύπαιθρο, όπως αυτά έχουν αποτυπωθεί στο Κεφάλαιο 1 του παρόντος κειμένου. Οι προτεινόμενες ομάδες μέτρων ή δράσεων, θα είναι ευθυγραμμισμένες με το διεθνές και Ευρωπαϊκό πλαίσιο στρατηγικών για την Αγροτική Ανάπτυξη και θα λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη συμπληρωματικότητας των δράσεων με εκείνες των άλλων διαρθρωτικών ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ) και του Ταμείου Συνοχής (ΤΣ), καθώς και με άλλες δράσεις του ΕΤΑ.

Ειδικότερα, για την επίλυση των προβλημάτων και την αντιμετώπιση των αδυναμιών που εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν στο Κεφάλαιο 1 κρίνεται απαραίτητη η υιοθέτηση συγκεκριμένων ομάδων μέτρων/δράσεων, όπου η κάθε μία θα στοχεύει στην επίτευξη των ειδικών στόχων που αναφέρονται στο Κεφάλαιο 2.

Άξονας 1

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑΣ

Το στρατηγικό πλαίσιο του Άξονα 1 που σχετίζεται με την ανταγωνιστικότητα της γεωργίας και δασοκομίας περιλαμβάνει ενδεικτικά την υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων:

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης και του μικρού μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων

- Δράσεις ενίσχυσης της εγκατάστασης Νέων γεωργών που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέτρα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα και της ενσωμάτωσης του «Νέου Ευρωπαϊκού γεωργικού Προτύπου». Η υλοποίηση του συγκεκριμένου μέτρου θα συνδυασθεί με τη συμμετοχή των νέων σε προγράμματα κατάρτισης όπως περιγράφηκαν παραπάνω.
- Δράσεις για την Πρόωρη Συνταξιοδότηση Γεωργών που ενδεχομένως θα αφορά σε ανειλημμένες υποχρεώσεις από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (όσο το δυνατόν περιορισμένο βαθμό) ενώ οι καινούργιες εντάξεις θα σχετίζονται κυρίως σε συγκεκριμένους τομείς που πλήττονται από την εφαρμογή της Νέας ΚΓΠ (π.χ. καπνός) ή κλάδους που προωθείται ο εκσυγχρονισμός τους (π.χ. κτηνοτροφία).

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της καινοτομίας

- Δράσεις για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με σκοπό την αλλαγή του παραγωγικού συστήματος και την προώθηση της κτηνοτροφίας, βιολογικής γεωργίας και της καλλιέργειας ενεργειακών φυτών σε συγκεκριμένες περιοχές (π.χ. πρώην καπνοπαραγωγικές, βαμβακοπαραγωγικές) για την παραγωγή βιοκαυσίμων λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητες του αγροτικού τομέα της περιοχής μετά την εφαρμογή της νέας ΚΓΠ. Οι δράσεις αυτές θα αποσκοπούν στην προμήθεια ειδικού εξοπλισμού για την βιολογική παραγωγή, την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών και τη χρήση ΑΠΕ (παραγωγή ενέργειας από βιομάζα).
- Δράσεις για τον εκσυγχρονισμό των δασοκομικών εκμεταλλεύσεων με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών, την αύξηση της διαφοροποίησης της παραγωγής και τη διεύρυνση των ευκαιριών διάθεσης στην αγορά σε τομείς όπως ΑΠΕ (παραγωγή ενέργειας από βιομάζα)

- Δράσεις κινητοποίησης ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων, καθώς επίσης και τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων μονάδων ώστε να ανασταλεί η τάση μείωσης των επενδύσεων που παρατηρείται στον πρωτογενή και αγροδιατροφικό τομέα.

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών του πρωτογενή τομέα

- Προώθηση δράσεων υποδομών (π.χ. εγχειοβελτιωτικών έργων «αξιοποίηση και αποθήκευση επιφανειακών υδάτων που συμβάλλουν στην ορθολογική χρήση των υδατικών πόρων, εφαρμογή μέτρων αξιοποίησης των ταμειωτηρίων με την κατασκευή και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων αρδευτικών δικτύων και βελτίωση των συστημάτων άρδευσης με περιορισμό της άντλησης των υπόγειων υδάτων από γεωτρήσεις», αναδάσμο, βελτίωση προσπελασιμότητας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις κ.λ.π.) με στόχο την ανάπτυξη και την προσαρμογή της γεωργίας και της δασοκομίας.
- Δράσεις σε επενδύσεις για την εκπλήρωση των προτύπων με βάση την κοινοτική νομοθεσία, για τη συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας τροφίμων καθώς και της προβολής των συγκεκριμένων προϊόντων τόσο στην εγχώρια όσο και την διεθνή αγορά.

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις

- Δράσεις επιμόρφωσης – κατάρτισης των δικαιούχων των αγροπεριβαλλοντικών δράσεων του Άξονα 2 με το σχεδιασμό νέων προγραμμάτων κατάρτισης, ενημέρωσης και εκπαίδευσης, ώστε οι γεωργοί και δασοκτήμονες να θωρακιστούν και να αναστραφεί η νοοτροπία σε ό,τι αφορά στα νέα σχετικά δεδομένα και αντικείμενα στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου (μεταφορά επιστημονικής γνώσης και καινοτομίας, εξοπλισμοί και μάθηση ΤΠΕ, στρατηγική της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, πρωτόκολλο του Κιότο κ.τ.λ.). Επίσης σε θέματα ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής γεωργικών, κτηνοτροφικών και δασικών προϊόντων, βιολογικών προϊόντων, προϊόντων ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) και προστατευμένης γεωργικής ένδειξης (ΠΓΕ).
- Δράσεις για την προαγωγή της επιχειρηματικότητας μέσω των συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση της ενημέρωσης, ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών, προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου, τήρηση των περιβαλλοντικών προτύπων.
- Δράσεις σχετικές με την πληροφόρηση και ενημέρωση των καταναλωτών σε προϊόντα που πληρούν αναγνωρισμένα συστήματα ποιότητας.

Ισορροπία στον Άξονα 1

	Κοινοτική συμμετοχή
Ανθρώπινο δυναμικό:	28,3%
Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία:	68,2%
Ποιότητα:	3,5%

Άξονας 2

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Το στρατηγικό πλαίσιο του Άξονα 2 σχετίζεται με τη βελτίωση του περιβάλλοντος, την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και την αύξηση της ελκυστικότητας της υπαίθρου. Οι ομάδες μέτρων, τα μέτρα και οι δράσεις που θα προωθηθούν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου άξονα, αφενός ανταποκρίνονται στην κάλυψη των Ευρωπαϊκών και Διεθνών υποχρεώσεων σε ότι αφορά το περιβάλλον και αφετέρου προσφέρουν κίνητρα στην υπαίθρο συνδράμοντας στη δημιουργία προϋποθέσεων περιβαλλοντικά φιλικής και ανταγωνιστικής πρωτογενούς παραγωγής, με την στήριξη της αειφορικής χρήσης της γεωργικής και δασικής γης.

Στο πλαίσιο του άξονα αυτού θα προωθηθούν ενδεικτικά οι ακόλουθες δράσεις:

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την προστασία του εδάφους

- Δράσεις ενίσχυσης γεωργικών δραστηριοτήτων στις μειονεκτικές περιοχές

- Δράσεις προώθησης για μακροχρόνια παύση της εκμετάλλευσης γεωργικών γαιών και μετατροπής αρόσιμων εκτάσεων σε εκτατικούς βοσκότοπους
- Δράσεις ενθάρρυνσης της παραγωγής προϊόντων βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας.

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την προστασία των υδατικών πόρων

- Δράσεις προώθησης καλλιεργειών και γεωργικών πρακτικών για την εξοικονόμηση των υδατικών πόρων σε περιοχές εφαρμογής της οδηγίας για τα νερά
- Δράσεις διαχείρισης ή αποκατάστασης υγροτόπων και παραλίμιων εκτάσεων
- Δράσεις προώθησης γεωργικών πρακτικών και ολοκληρωμένης διαχείρισης για τη μείωση της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την άμβλυση των κλιματικών μεταβολών

- Δράσεις προώθησης γεωργικών πρακτικών και ολοκληρωμένης διαχείρισης για τη μείωση των εκπομπών αμμωνίας και της χρήσης φυτοφαρμάκων σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την προστασία της βιοποικιλότητας

- Δράσεις για τη διατήρηση και προστασία των γενετικών πόρων (περιλαμβανομένων και της συνέχισης συλλογής και καταγραφής καθώς επίσης και συντήρησης ειδών και ποικιλιών – φυτά, δάση, ζώα- της γενετικής βελτίωσης, διατήρησης τοπικών – εγχώριων και προσαρμοσμένων φυλών ή/και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ομοιογενών πληθυσμών κλπ) με την ανάληψη ενεργειών για την «in situ», “on farm” προστασία αυτών.
- Δράσεις για την προστασία της άγριας ζωής και την εφαρμογή των κανονιστικών προτύπων για την άγρια ζωή (πτηνά) και οικότοπους, για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της ισορροπίας του περιβάλλοντος
- Δράσεις διάσωσης καλλιεργειών που κινδυνεύουν από γενετική διάβρωση και ζώων που κινδυνεύουν με εξαφάνιση.

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την προστασία – διατήρηση του αγροτικού τοπίου

- Δράσεις για την προστασία παραδοσιακών αγροτικών τοπίων που διαμορφώθηκαν στην πορεία των χρόνων (ελαιώνας Άμφισσας, Κέρκυρας, Μυτιλήνης, Αμπελώνας Σαντορίνης κλπ)
- Δράσεις διατήρησης τοπίων, που διαμορφώθηκαν από παλιές πρακτικές, όπως π.χ. αναβαθμίδες, φυτοφράκτες κλπ όπου συμβάλλουν στην προστασία από τη διάβρωση και χρησιμοποιείται σαν χώρος οικολογικής αντιστάθμισης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για τη βελτίωση της οικολογικής σταθερότητας των δασών

- Δράσεις πρόληψης και αποκατάστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές
- Δράσεις αύξησης της δασοκάλυψης μέσω δάσωσης γεωργικών και μη εκτάσεων κυρίως επικλινών
- Δράσεις ενίσχυσης δάσωσης γεωργικής γης και μη γεωργικής γης
- Δράσεις αποκατάστασης του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές

Ισορροπία στον Άξονα 2

	Κοινοτική συμμετοχή
Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα:	64,5%
Περιοχές Natura:	0,6%
Μειονεκτικές περιοχές (LFAs):	34,9%

Άξονας 3**ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Το στρατηγικό πλαίσιο του Άξονα 3 σχετίζεται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας. Οι ομάδες μέτρων, τα μέτρα και οι δράσεις που θα υιοθετηθούν στο πλαίσιο του Άξονα 3 θα έχουν σαν στόχο την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου, κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η οικονομική αυτοδυναμία της, η προστασία του περιβάλλοντος και η διάσωση και διαφύλαξη στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, με την προώθηση της επιχειρηματικότητας, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την παροχή ίσων ευκαιριών σε γυναίκες και νέους, διασφαλίζεται η ελκυστικότητα των αγροτικών περιοχών για τις μελλοντικές γενιές.

Στον Άξονα 3 περιλαμβάνονται ενδεικτικά οι δράσεις:

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

- Δράσεις για τη διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες, με την ενίσχυση επενδύσεων από μέλη του αγροτικού νοικοκυριού για την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων που δεν σχετίζονται με τη γεωργία
- Δράσεις για τη στήριξη δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων με στόχο την προώθηση της απασχόλησης εκτός του πρωτογενή τομέα και τη δημιουργία κατάλληλων προϋποθέσεων για τη συγκράτηση ή/και αύξηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο
- Δράσεις για την ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων με τη στήριξη μικρής δυναμικότητας υποδομών διανυκτέρευσης και υποδομών αναψυχής καθώς και την ανάπτυξη και διάθεση στην αγορά τουριστικών υπηρεσιών που σχετίζονται με τον τουρισμό της υπαίθρου

Που εξυπηρετούν τον ειδικό στόχο για τη βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών

- Δράσεις βασικών υπηρεσιών για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό που σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα ζωής των κατοίκων και την ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων της υπαίθρου
- Δράσεις ανακαίνισης και ανάπτυξης χωριών με στόχο την προστασία και ανάδειξη του παραδοσιακού και τοπικού οικιστικού περιβάλλοντος των περιοχών παρέμβασης, καθώς και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- Δράσεις για τη διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς με στόχο την προστασία και ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλους καθώς και των παραδοσιακών στοιχείων της αγροτικής κληρονομιάς της υπαίθρου

Που λειτουργούν υποστηρικτικά στην επίτευξη των ανωτέρω ειδικών στόχων και στην εφαρμογή των επιμέρους δράσεων:

- Δράσεις απόκτησης δεξιοτήτων, εμπύχωση και εφαρμογή, με στόχο την προπαρασκευή και υλοποίηση μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης
- Τα μέτρα του Άξονα 3 θα υλοποιηθούν σε γεωγραφικά οριοθετημένες περιοχές παρέμβασης με το χαρακτήρα της μικροπεριφέρειας προγραμματισμού και κυρίως σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.

Ισορροπία στον Άξονα 3

	Κοινοτική συμμετοχή
Διαφοροποίηση/Οικονομική Ανάπτυξη (άμεση συμβολή στη δημιουργία των ευκαιριών απασχόλησης):	57,3%
Βασικές υπηρεσίες /Αγροτικές Υποδομές/Ανακαίνιση (άμεση συμβολή στην ποιότητα της ζωής):	42,7%

Άξονας 4**ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ LEADER**

Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που αναπτύσσονται μέσω της προσέγγισης LEADER έχουν ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση αφορά στην προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων στις οποίες στηρίζεται το τοπικό παραγωγικό σύστημα, στην ισόρροπη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου (ορεινές, μειονεκτικές, νησιωτικές και πεδινές περιοχές) και την τοπική ανάπτυξη σε πλαίσια οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας.

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση στην τοπική ανάπτυξη ταυτίζεται με την «εκ των κάτω» προσέγγιση, αφού προϋποθέτει συμμετοχικό προγραμματισμό (σχεδιασμό) και κινητοποίηση των τοπικών φορέων και του τοπικού πληθυσμού, οι οποίοι γνωρίζουν τα προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής τους.

Ο οριζόντιος Άξονας 4 (προσέγγιση Leader) συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων του ΕΣΣΑΑ, που σχετίζονται με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας. Ειδικότερα, αποβλέπει:

- στην προώθηση αναπτυξιακών πρωτοβουλιών που σχεδιάζονται και υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο
- στην ενίσχυση της προσπάθειας διαφοροποίησης της οικονομίας της υπαίθρου
- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο
- στη μείωση των διαφορών και ανισοτήτων μεταξύ των κατοίκων των αγροτικών και αστικών περιοχών
- στη διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού
- στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
- στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης (στρατηγική Λισσαβόνας)
- στην προώθηση ίσων ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και ειδικές ομάδες πληθυσμού
- στην αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και η διευκόλυνση της πρόσβασης σε αγορές
- στην αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- στη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και νέας τεχνογνωσίας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών

Στο πλαίσιο της προσέγγισης LEADER θα ενισχυθεί, εκτός των άλλων, η συνεργασία και η δικτύωση μεταξύ περιοχών, φορέων και κλάδων, προκειμένου να αναπτυχθούν νέοι τρόποι και διαδικασίες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των επιλεγμένων αγροτικών περιοχών.

Επιπλέον, στο πλαίσιο των τοπικών προγραμμάτων της προσέγγισης LEADER, θα επιδιωχθεί η στήριξη της καινοτομίας σε όλους τους τομείς της τοπικής οικονομίας και η ενίσχυση καινοτόμων παρεμβάσεων, με θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα των περιοχών παρέμβασης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Επίσης, θα εξετασθεί το ενδεχόμενο υλοποίησης παρεμβάσεων που θα συνδέονται με ένα συγκεκριμένο θέμα ή πρόβλημα ή κλάδο της οικονομίας που πλήττεται από κοινοτικές ή εθνικές πολιτικές.

Εν δυνάμει περιοχές των στρατηγικών αυτών μπορούν να είναι ορεινές, μειονεκτικές, πεδινές, συμπεριλαμβανομένων νησιωτικών περιοχών της Χώρας.

Ισορροπία στον Άξονα 4

	Κοινοτική συμμετοχή
Τοπικές στρατηγικές ανάπτυξης (πραγματοποίηση της δυνατότητας ανάπτυξης):	80%
Δόμηση τοπικής ικανότητας (βελτίωση της διακυβέρνησης):	20%

Περιφερειακή διάσταση

Τα στοιχεία που παρατίθενται κατωτέρω για τις δεκατρείς διοικητικές περιφέρειες, προήλθαν από τις αντίστοιχες μελέτες που εκπονήθηκαν ανά περιφέρεια με στόχο την καταγραφή των αναγκών κυρίως ως προς την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και τα έργα υποδομών.

Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης

Κύρια στρατηγική κατεύθυνση για την περιφέρεια αυτή αποτελεί η αναδιάρθρωση των κύριων καλλιεργειών (καπνός, βαμβάκι, σιτηρά, ζαχαρότευτλα), ώστε να αντισταθμιστούν οι μέσο-μακροπρόθεσμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της νέας Κ.Α.Π. και να ενισχυθεί ο αγροτικός τομέας μιας κατεχοχρήν αγροτικής Περιφέρειας. Οι αναδιαρθρώσεις αυτές αφορούν στην αντικατάσταση μέρους των υφιστάμενων καλλιεργειών με νέες, όπως αυτές των αρωματικών, των κτηνοτροφικών και των ενεργειακών φυτών. Στον τομέα της ζωικής παραγωγής, οι παρεμβάσεις που προτείνονται αφορούν τόσο στον εκσυγχρονισμό και στη δημιουργία νέων κτηνοτροφικών μονάδων, με έμφαση στη προβατοτροφία και στην εισαγωγή καινοτομιών και την εφαρμογή προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, όσο και στον εκσυγχρονισμό και ίδρυση μονάδων μεταποίησης – τυποποίησης – συσκευασίας μονάδων γεωργικών προϊόντων. Παράλληλα θα ενισχυθούν έργα υποδομής, που θα αφορούν στην κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, αρδευτικών δικτύων με σκοπό την μείωση των γεωτρήσεων και την αντιμετώπιση της υπαλμύρωσης των υπογείων υδάτων.

Στην Περιφέρεια ο ο τομέας του βάμβακος δεν έχει υποστεί συνέπειες από την αναθεώρηση της ΚΑΠ όπως αναδεικνύει η αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων τα δύο τελευταία χρόνια. Αντίθετα σημαντική μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων αλλά και του όγκου παραγωγής παρατηρείται για τον καπνό ιδιαίτερα στους νομούς Ξάνθης και Ροδόπης στους οποίους συγκεντρώνεται άνω του 50% των εκτάσεων αλλά και των καπνοκαλλιεργητών της χώρας. Για την μείωση των επιπτώσεων θα διατεθούν αυξημένοι πόροι μέσω των αξόνων 3 και 4 του Προγράμματος. Σε ότι αφορά τον τομέα της ζάχαρης σημειώνεται ότι στην Περιφέρεια (εξαιρείται ο νομός Έβρου) εφαρμόζεται και το πρόγραμμα για το ζαχαρικό τομέα που θα λειτουργήσει συμπληρωματικό με το ΠΑΑ.

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Προτεραιότητες για την περιφέρεια αποτελούν η σταδιακή αντικατάσταση των καλλιεργειών χειμερινών σιτηρών και της καπνοκαλλιέργειας, με εξαίρεση την καλλιέργεια της ποικιλίας καπνού μπασμάς, με την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών, η ανάδειξη της λαχανοκομίας σε κύριο κλάδο φυτική παραγωγής με την παράλληλη δημιουργία κέντρων παραγωγής εμπορίας και μεταποίησης, η ενθάρρυνση της αμπελοαγωγής, η προώθηση πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας (ΠΟΠ και ΠΓΕ), ενώ παράλληλα θα ενισχυθούν έργα υποδομής, που θα αφορούν στην κατασκευή αρδευτικών δικτύων και εγγειοβελτιωτικών έργων.

Η βαμβακοκαλλιέργεια συναντάται στο σύνολο των νομών της Περιφέρειας, αλλά δεν παρατηρείται μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Αντίθετα, σημαντικές επιπτώσεις παρατηρούνται στις καπνοπαραγωγικές περιοχές όπως είναι οι νομοί Πέλλας, Θεσσαλονίκης, Πιερίας, Σερρών η μείωση τόσο σε αριθμό παραγωγών όσο και καλλιεργούμενων εκτάσεων κυμαίνεται από 100% (πλήρης εγκατάλειψη Πέλλα Θεσσαλονίκη) μέχρι και το 50%. Στις συγκεκριμένες περιοχές θα διατεθούν αυξημένοι πόροι μέσω των αξόνων 3 και 4, αλλά και μέσω του μέτρου των επενδύσεων για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις με στόχο αφενός την διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και αφετέρου την αναδιάρθρωση της φυτικής παραγωγής.

Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας

Βασικές προτεραιότητες της περιφέρειας αποτελούν η προώθηση παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων ζωικής και φυτικής προέλευσης με έμφαση στην προώθηση του κλάδου της αιγοπροβατοτροφίας, κυρίως βιολογικής, και την παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών. Προβλέπεται η σταδιακή αντικατάσταση των ξηρικών καλλιεργειών και της καπνοκαλλιέργειας, καθώς και η ενίσχυση παραγωγής των τοπικών γεωργικών προϊόντων που παράγονται στην περιφέρεια (μήλα, ροδάκινα, όσπρια, πατάτες, αρωματικά φυτά κ.λπ.) με παράλληλη βελτίωση του τομέας της μεταποίησης και εμπορίας. Ταυτόχρονα θα ενισχυθεί η κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, με στόχο την ορθολογικότερη διαχείριση των πλούσιων υδατικών πόρων της Περιφέρειας και την μείωση του κόστους παραγωγής. Η καλλιέργεια που πλήττεται από την αναθεώρηση της ΚΑΠ είναι ο Καπνός με σημαντική μείωση αριθμού παραγωγών και καλλιεργούμενων εκτάσεων

ιδιαίτερα στο νομό Κοζάνης. Η διαφοροποίηση της οικονομίας αλλά και η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών αποτελούν βασικές προτεραιότητες για την Περιφέρεια.

Περιφέρεια Ηπείρου

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στην Περιφέρεια Ηπείρου περιλαμβάνουν την ενίσχυση και την προώθηση των κλάδων της αιγοπροβατοτροφίας και της αγελαδοτροφίας μέσω δράσεων, που θα αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό της πρωτογενούς παραγωγής, στην εγκατάσταση νέων σε ηλικία κτηνοτρόφων, σε επενδύσεις μεταποίησης και εμπορίας των παραγομένων προϊόντων καθώς και σε υποδομές (εγγειοβελτιωτικά έργα) για την προστασία του περιβάλλοντος και την ορθολογική χρήση των υδατικών πόρων. Αναφορικά με την ελαιοκομία, τους αμπελώνες και τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες προτείνονται παρεμβάσεις κυρίως στην τυποποίηση και εμπορία του παραγόμενου προϊόντος. Ανάγκη αντικατάστασης / ανασύστασης της καλλιέργειας, λαμβάνουν τα εσπεριδοειδή στην Πεδιάδα της Άρτας και οι αροτραίες καλλιέργειες. Ειδικότερα, προτείνεται η αντικατάσταση καλλιέργειας πορτοκαλιών υφιστάμενων ποικιλιών με τις κατάλληλες ποικιλίες, σχετικά με τα εσπεριδοειδή και η αντικατάσταση καλλιέργειας αραβόσιτου με μηδική, σχετικά με τις αροτραίες καλλιέργειες. Θα προωθηθεί επίσης ο δασοκομικός τομέας με δράσεις που θα σχετίζονται με τη δημιουργία κατάλληλων μονάδων επεξεργασίας, αποθήκευσης και συντήρησης του παραγόμενου προϊόντος, ενώ παράλληλα θα ενθαρρυνθούν δράσεις για την αξιοποίηση του πολιτιστικού και πολιτισμικού πλούτου που διαθέτει μέσω των Αξόνων 3 και 4.

Περιφέρεια Θεσσαλίας

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την Περιφέρεια Θεσσαλίας σχετικά με την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα αφορούν στην αναδιάρθρωση βασικών κλάδων φυτικής παραγωγής, με έμφαση σε βαμβάκι, καπνό, δημητριακά και βιομηχανική ντομάτα, με νέες καλλιέργειες και κτηνοτροφικά φυτά. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην προώθηση δράσεων για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας (αιγοπροβατοτροφία), την εισαγωγή καινοτομιών καθώς και την εφαρμογή προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης. Παράλληλα θα προωθηθούν δράσεις για την μεταποίηση και τυποποίηση γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα, οι προτεινόμενες αναδιρθρώσεις στην πλειονότητά τους απαιτούν ένα ολοκληρωμένο πλέγμα ενεργειών, όπως επενδύσεις, κατά περίπτωση, σε ειδικό εξοπλισμό για την εφαρμογή των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, πιστοποίηση προϊόντων, κατάρτιση και ενημέρωση και κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, αρδευτικών δικτύων με σκοπό την μείωση των γεωτρήσεων και την αντιμετώπιση της υπαλμύρωσης. Στην Περιφέρεια συμπληρωματικά με το Πρόγραμμα θα λειτουργήσει και το πρόγραμμα του ζαχαρικού τομέα που απευθύνεται στους τευλοπαραγωγούς που εγκατέλειψαν την καλλιέργεια. Η αναθεώρηση της ΚΑΠ σε ότι αφορά το βαμβάκι τουλάχιστον μέχρι σήμερα δεν έχει επηρεάσει σημαντικά την Περιφέρεια αφού οι καλλιεργούμενες εκτάσεις παραμένουν σχεδόν σταθερές. Αντίθετα σημαντικές επιπτώσεις παρατηρούνται στην καπνοκαλλιέργεια όπου παρατηρείται ιδιαίτερα στο νομό Λάρισας σημαντική μείωση τόσο του αριθμού των παραγωγών όσο και των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Τα σχεδιαζόμενα εγγειοβελτιωτικά έργα που θα υλοποιηθούν την τέταρτη προγραμματική περίοδο αναμένεται ότι θα έχουν πολλαπλές επιπτώσεις στην Περιφέρεια τόσο σε όρους οικονομικούς (σημαντική μείωση του κόστους παραγωγής) αλλά και περιβαλλοντικούς.

Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Η στόχευση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας σχετικά με την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα αφορά στην αναδιάρθρωση μέρους της φυτικής παραγωγής (με έμφαση σε καπνό, βιομηχανική ντομάτα, ελιά, αμπέλι κ.ά.), με σιτηρά και αρωματικά φυτά αλλά και την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Το σύνολο των παρεμβάσεων αφορά σε προώθηση του μεταποιητικού τομέα και του τουρισμού, σε τεχνικές υποδομές, καθώς και στη ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ειδικότερα, οι προτεινόμενες αναδιρθρώσεις στην πλειονότητά τους απαιτούν ένα ολοκληρωμένο πλέγμα ενεργειών, όπως επενδύσεις, κατά περίπτωση, σε ειδικό εξοπλισμό για την εφαρμογή των συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, πιστοποίηση προϊόντων, κατάρτιση και ενημέρωση, τεχνική υποστήριξη των αγροτών κ.λπ. Στο νομό Φθιώτιδας υλοποιείται και το πρόγραμμα του ζαχαρικού τομέα που επίσης αναμένεται να αμβλύνει τις επιπτώσεις για τους τευλοπαραγωγούς του νομού.

Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Οι κύριοι παραγωγικοί κλάδοι του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αφορούν στη βοοτροφία, αιγοπροβατοτροφία, μελισσοκομία, κηπευτικά, ελαιοκαλλιέργεια και αμπελοκαλλιέργεια. Οι βασικοί στόχοι αναδιάρθρωσης σχετίζονται όσον αφορά την κτηνοτροφία με τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, την βελτίωση συνθηκών διαβίωσης του ζωικού κεφαλαίου, την προώθηση της βιολογικής κτηνοτροφίας, ενώ όσον αφορά τη φυτική

παραγωγή θα προωθηθεί η μετατροπή συμβατικών ή ανάπτυξη νέων καλλιεργειών κηπευτικών σε βιολογικές, η βελτίωση της παραγωγής αμπελοκαλλιέργειας και ελαιοκαλλιέργειας καθώς και η αναδιάρθρωση ποικιλιών καλλιέργειας εσπεριδοειδών. Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις μεταποίησης και τυποποίησης των προαναφερθέντων παραγωγικών κλάδων, δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού, δράσεις προώθησης των τοπικών προϊόντων, καθώς και κατασκευής εγγειοβελτιωτικών έργων, λαμβάνοντας υπόψη τις αυξημένες ανάγκες της περιφέρειας για την κάλυψη της ζήτησης γεωργικών ποιοτικών προϊόντων κατά την τουριστική περίοδο.

Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Βασικοί κλάδοι παραγωγής του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αποτελούν η ελαιοκαλλιέργεια, η αμπελοκαλλιέργεια, η αιγοπροβατοτροφία, η βοοτροφία και η χοιροτροφία. Οι αναγκαίες παρεμβάσεις / αναδιρθώσεις στην περιφέρεια αφορούν στον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, με έμφαση στον εκσυγχρονισμό των μονάδων τυποποίησης ελαιολάδου, στη βελτίωση παραγωγής και εμπορίας του κλάδου της αμπελοκομίας, με ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση του μεγάλου εύρους ποιοτικών προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ. Περαιτέρω προώθηση των δράσεων εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού, καθώς και κατασκευής εγγειοβελτιωτικών έργων μικρής κλίμακας.

Περιφέρεια Κρήτης

Οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες, η ελαιοκομία, αμπελοργία και η αιγοπροβατοτροφία αποτελούν τους βασικούς κλάδους παραγωγής του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας Κρήτης. Οι αναγκαίες παρεμβάσεις / αναδιρθώσεις στην περιφέρεια αφορούν στον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, με έμφαση στον εκσυγχρονισμό των μονάδων τυποποίησης ελαιολάδου, στη βελτίωση παραγωγής και εμπορίας θερμοκηπιακών καλλιεργειών κηπευτικών και ανθέων. Περαιτέρω ενίσχυση της αιγοπροβατοτροφίας με τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και προώθηση της καινοτομίας για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας. Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις μεταποίησης των ανωτέρων παραγωγικών κλάδων, δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού καθώς και δράσεις προώθησης των τοπικών προϊόντων.

Περιφέρεια Αττικής

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την Περιφέρεια Αττικής περιλαμβάνουν δράσεις για την προώθηση των νωπών κηπευτικών και της ανθοκομίας στην ύπαιθρο με την κατασκευή / εκσυγχρονισμό κτιριακών και θερμοκηπιακών εγκαταστάσεων με παράλληλη κατασκευή τεχνικών έργων μικρής κλίμακας για την εξοικονόμηση υδατικών πόρων.

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σχετικά με την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα αφορούν στην αποκατάσταση των πυρόπληκτων περιοχών (Ηλεία Αχαΐα αναδιάρθρωση βασικών κλάδων φυτικής παραγωγής, με έμφαση στον καπνό (Αιτωλοακαρνανία). Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις είναι η οικονομική ανάπτυξη των περιοχών της Περιφέρειας, η συγκράτηση του γεωργικού πληθυσμού στην ύπαιθρο και η δημιουργία βιώσιμων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με παραγωγή προϊόντων που εστιάζονται στις απαιτήσεις της αγοράς. Ειδικότερα αφορούν στην ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, στην προώθηση ενεργειακών φυτών, στην υιοθέτηση πρακτικών ολοκληρωμένης διαχείρισης, στον εκσυγχρονισμό κτηνοτροφικών μονάδων, στην καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών, στην ορθολογική διαχείριση βοσκοτόπων, στην προστασία αυτόχθονων φυλών καθώς και στην εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης δασών. Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού, καθώς και κατασκευής εγγειοβελτιωτικών έργων.

Περιφέρεια Ιονίων Νήσων

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις για την περιφέρεια Ιονίων Νήσων αφορούν στην βελτίωση των βασικών καλλιεργειών της (ελαιοκαλλιέργεια – αμπελοκαλλιέργεια), στην ενίσχυση – προώθηση Τοπικών Ποικιλιών, οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις απειλούνται με εξαφάνιση ή έχουν υποστεί γενετικές αλλοιώσεις, στην καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών, ως αποτέλεσμα των σχετικών ελλείψεων, η οποία σε συνδυασμό με την ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων, την προστασία Αυτόχθονων Φυλών και τον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών μονάδων, θα συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του κτηνοτροφικού τομέα. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην ενίσχυση κλάδων που δεν σχετίζονται άμεσα με την αξιοποίηση της γεωργικής γης (κτηνοτροφία, μελισσοκομία). Παράλληλα θα ενισχυθεί η περαιτέρω ανάπτυξη των βιοκαλλιεργειών (γεωργία – κτηνοτροφία) καθώς και η ενίσχυση της δυναμικής του αγροτουρισμού και του τουριστικού τομέα.

Περιφέρεια Πελοποννήσου

Η αποκατάσταση των πυρόπληκτων περιοχών και η ανασυγκρότηση τους και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των βασικών κλάδοι παραγωγής του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας που είναι η ελαιοκαλλιέργεια, η καλλιέργεια εσπεριδοειδών και η κτηνοτροφία (αιγοπροβατοτροφία) αποτελούν τις προτεραιότητες της τέταρτης προγραμματικής περιόδου .

Οι αναγκαίες παρεμβάσεις / αναδιαρθρώσεις στην περιφέρεια αφορούν στον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, με έμφαση στον εκσυγχρονισμό των μονάδων τυποποίησης ελαιολάδου, στη βελτίωση παραγωγής και εμπορίας του κλάδου των εσπεριδοειδών, με ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση του μεγάλου εύρους ποιοτικών προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ και η περαιτέρω προώθηση της δράσεων εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Παράλληλα θα ενισχυθούν δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού. Παράλληλα θα συνεχισθεί η ενίσχυση δράσεων ανάπτυξης του αγροτουρισμού που συμβάλλει σημαντικά στην δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων στην Περιφέρεια που αξιοποιεί τόσο την πλούσια πολιτιστική της παράδοση, το αναλλοίωτο φυσικό περιβάλλον αλλά και την εγγύτητα της με την Αττική.

Ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες

Οι στόχοι της Ελλάδας αναφορικά με τους κοινούς δείκτες επιπτώσεων είναι οι ακόλουθοι:

	Κοινοί Δείκτες Επιπτώσεων	Άξονας	Υφιστάμενη Κατάσταση		Στόχος 2013	
			Δείκτες Βάσεις	Τιμή βάσης/ Έτος Αναφοράς		
1	Οικονομική Ανάπτυξη (Μεταβλητή δείκτη: Καθαρή Προστιθέμενη Αξία, σε ΜΑΔ)	1 και 3	1	Οικονομική ανάπτυξη (Μεταβλητή δείκτη: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης. Τίθεται ως ΕΕ -25=100)	74,6 (∅ 2000-2002))	616.782.209
			9	Οικονομική ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα (Μεταβλητή δείκτη: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον πρωτογενή τομέα (κλάδος Α), σε εκατομμύρια €.)	7.330,7 (2002)	
			13	Οικονομική ανάπτυξη της βιομηχανίας τροφίμων (Μεταβλητή δείκτη: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη βιομηχανία τροφίμων, σε εκατομμύρια €)	3.528 (2003)	
			29	Οικονομική ανάπτυξη στο μη γεωργικό τομέα (Μεταβλητή δείκτη: Αύξηση της ΑΠΑ στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Σε εκατομμύρια €)	118.105,5 (2002)	
2	Δημιουργία Θέσεων Εργασίας (Μεταβλητή δείκτη: Νέες Θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης)	1 και 3	2	Ποσοστό Απασχόλησης (Μεταβλητή δείκτη: Απασχολούμενοι ηλικίας 15-64, ως ποσοστό του πληθυσμού της ίδιας ηλικιακής ομάδας)	59,4 (2004)	3.645
			3	Ανεργία (Μεταβλητή δείκτη: Ποσοστό (%) ανεργίας. Άνεργοι ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)	10,5 (2004)	
			8	Ανάπτυξη της απασχόλησης του πρωτογενή τομέα (Μεταβλητή δείκτη: Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, κλάδος Α, σε χιλιάδες απασχολούμενους)	607,7 (2002)	
			12	Ανάπτυξη της απασχόλησης στη βιομηχανία τροφίμων (Μεταβλητή δείκτη: Απασχόληση στη βιομηχανία τροφίμων, σε χιλιάδες απασχολούμενους)	124,0 (2003)	
			28	Ανάπτυξη της απασχόλησης στο μη γεωργικό τομέα (Μεταβλητή δείκτη: Αριθμός απασχολούμενων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Σε χιλιάδες άτομα)	3.290,8 (2002)	
3	Παραγωγικότητα εργασίας (Μεταβλητή δείκτη: Μεταβολή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά θέση εργασίας πλήρους απασχόλησης)	1 και 3	6	Παραγωγικότητα εργασίας στη γεωργία (Μεταβλητή δείκτη: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά ετήσιες μονάδες εργασίας)	82 (∅ 2002-2004))	14.448
			10	Παραγωγικότητα εργασίας στη βιομηχανία τροφίμων (Μεταβλητή δείκτη: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά απασχολούμενο στη βιομηχανία τροφίμων, σε χιλιάδες €/απασχολούμενο)	28,5 (2003)	

	Κοινοί Δείκτες Επιπτώσεων	Άξονας	Υφιστάμενη Κατάσταση		Στόχος 2013	
			Δείκτες Βάσεις			Τιμή βάσης/ Έτος Αναφοράς
			14	Παραγωγικότητα εργασίας στη δασοκομία (Μεταβλητή δείκτη: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά απασχολούμενο στη δασοκομία, σε χιλιάδες €.)	11,4 (2002)	
4	Αναστροφή της τάσης μείωσης της βιοποικιλότητας (Μεταβλητή δείκτη: Η μεταβολή του πληθυσμού των πτηνών στις γεωργικές εκτάσεις)	2	17	Βιοποικιλότητα: Πληθυσμός των πτηνών σε γεωργικές εκτάσεις (Μεταβλητή δείκτη: Τάσεις δείγματος πληθυσμού πτηνών σε γεωργικές εκτάσεις, αναλογία. Λαμβάνεται το 2000 = 100)	Μη διαθέσιμο	*
			18	Βιοποικιλότητα: Γεωργικές περιοχές υψηλής φυσικής αξίας (Μεταβλητή δείκτη: Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) γεωργικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας, σε εκατομμύρια εκτάρια (ha). (1999 ή 2000))	1,91 (2004)	
			19	Βιοποικιλότητα: Σύνθεση ειδών δένδρων (Σύνθεση ειδών δένδρων ως ποσοστό (%) δασικών και άλλων δασικών περιοχών ταξινομημένα ανά ομάδες ειδών. (% FOWL))	21,9 κωνοφόρα 78,1 πλατύφυλλα 0,0 μεικτά (2004)	
5	Διατήρηση των γεωργικών και δασικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας (Μεταβλητή δείκτη: Αλλαγές στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας: α) Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας β) Σύνθεση ειδών δένδρων)	2	17	Βιοποικιλότητα: Πληθυσμός των πτηνών σε γεωργικές εκτάσεις (Μεταβλητή δείκτη: Τάσεις δείγματος πληθυσμού πτηνών σε γεωργικές εκτάσεις, αναλογία. Λαμβάνεται το 2000 = 100)	Μη διαθέσιμο	α) ** β) -21,9 Κωνοφόρα - 78,1 Πλατύφυλλα - 0,0 Μεικτά
			18	Βιοποικιλότητα: Γεωργικές περιοχές υψηλής φυσικής αξίας (Μεταβλητή δείκτη: Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) γεωργικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας, σε εκατομμύρια εκτάρια (ha). (1999 ή 2000))	1,91 (2004)	
			19	Βιοποικιλότητα: Σύνθεση ειδών δένδρων (Μεταβλητή δείκτη: Σύνθεση ειδών δένδρων ως ποσοστό (%) δασικών και άλλων δασικών περιοχών ταξινομημένα ανά ομάδες ειδών. (% FOWL))	21,9 κωνοφόρα 78,1 πλατύφυλλα 0,0 μεικτά (2004)	
6	Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων (Μεταβλητή δείκτη: α) Αλλαγές στο ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών των υδάτων: - Πλεόνασμα νιτρικών - Πλεόνασμα φωσφορικών β) Ρύπανση από νιτρικά και φυτοφάρμακα)	2	20	Ποιότητα των υδάτων: Ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών: (Μεταβλητή δείκτη: Πλεόνασμα νιτρικών/φωσφορικών, σε κιλά / εκτάριο	13 νιτρικά 5 φωσφορικά (2002 - 2004)	α) -12 - 4 β) ***
			21	Ποιότητα των υδάτων: Ρύπανση από νιτρικά άλατα και φυτοφάρμακα (Μεταβλητή δείκτη: Τάσεις στις συγκεντρώσεις των νιτρικών στα επιφανειακά ύδατα, mg/l, τίθεται ως 1992-1994=100)	Μη διαθέσιμο	

	Κοινοί Δείκτες Επιπτώσεων	Άξονας	Υφιστάμενη Κατάσταση			Στόχος 2013
			Δείκτες Βάσεις		Τιμή βάσης/ Έτος Αναφοράς	
7	Συμβολή στην καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών (Μεταβλητή δείκτη: Αύξηση της παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας	2	24	Κλιματικές αλλαγές: Παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία (Μεταβλητή δείκτη: Παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία, σε κΤοε)	0,0 γεωργία (2004) 909 δασοκομία (2003)	****
			25	Κλιματικές μεταβολές: Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) προοριζόμενη αποκλειστικά για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας (Μεταβλητή δείκτη: ΧΓΕ προοριζόμενη αποκλειστικά για την παραγωγή ενέργειας και βιομάζας, σε 1000 ha)	Μη διαθέσιμο	
			26	Κλιματικές μεταβολές/ποιότητα του αέρα: εκπομπές αερίων από τη γεωργία (Μεταβλητή δείκτη: Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη γεωργία, σε 1000 t ισοδύναμα CO ₂)	11.998,3 (2003)	

* Έχει ανατεθεί μελέτη, η οποία θα διαμορφώσει το μεθοδολογικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα γίνεται η παρακολούθηση και αξιολόγηση της επίδρασης των γεωργο-περιβαλλοντικών μέτρων στη βιοποικιλότητα.

** Έχει ανατεθεί μελέτη για τον καθορισμό των υψηλής φυσικής αξίας περιοχών γεωργικής και δασικής γης.

*** Λόγω έλλειψης δεδομένων που να ορίζουν το σημείο εκκίνησης, ήτοι την τιμή βάσης του δείκτη, δεν είναι δυνατή η εκτίμηση της τιμής στόχου για το συγκεκριμένο δείκτη. Ο ορισμός της τιμής στόχου θα πραγματοποιηθεί σε επόμενο στάδιο κατόπιν των απαιτούμενων ενεργειών.

**** Στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2007-2013 της Ελλάδος θα χρηματοδοτηθούν δράσεις για την ενίσχυση παραγωγής Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για ίδια κατανάλωση, η παραγωγή δε ανανεώσιμης ενέργειας από τις εν λόγω δράσεις θα είναι πολύ μικρής κλίμακας, οπότε η συμβολή της στην καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών θα προκύπτει κυρίως μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας.

Κεφάλαιο 4: ΠΑΑ και η ενδεικτική κατανομή τους, περιλαμβάνοντας τα ποσά σύγκλισης

Η πολιτική για την Αγροτική Ανάπτυξη θα εφαρμοσθεί στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του Καν. 1698/2005, με ένα μοναδικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης Εθνικού Επιπέδου.

Κατά συνέπεια, σ' αυτό θα δεσμευθεί το σύνολο των πιστώσεων, ύψους 3.707.304.424 €.

Η κατανομή της στήριξης του ΕΓΤΑΑ μεταξύ των περιφερειών στόχου Σύγκλισης και στόχου Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Κατανομή ΕΓΤΑΑ περιλαμβάνοντας τα ποσά που προκύπτουν σύμφωνα με το άρθρο 12(2) του Καν.1290/2005		
	Περιφέρειες Σύγκλισης (περιλαμβάνοντας "phasing-out" Περιφέρειες)	Άλλες Περιφέρειες (περιλαμβάνοντας "phasing-in" στο Στόχο Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας)	Νησιά Αιγαίου
Πρόγραμμα σε επίπεδο Χώρας (σε εκατομμύρια €)	3.136,5	377,7	193
ΣΥΝΟΛΟ (σε εκατομμύρια €)	3.136,5	377,7	193

Κεφάλαιο 5: Εσωτερική και εξωτερική συνέπεια του ΕΣΣΑΑ, συμπληρωματικότητα με άλλα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα

Εσωτερική Συνέπεια

Ο στρατηγικός σχεδιασμός του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας της 4η Προγραμματικής Περιόδου βασίζεται σε μία δενδροειδή λογική όπου οι ομάδες δράσεων εξυπηρετούν συγκεκριμένους ειδικούς στόχους οι οποίοι με τη σειρά τους συμβάλλουν στην επίτευξη των Γενικών Στρατηγικών Στόχων του Προγράμματος.

Αναφορικά με την εσωτερική συνοχή του Στρατηγικού Σχεδίου, οι προτεινόμενες ομάδες δράσεων λειτουργούν συμπληρωματικά στο πλαίσιο του κάθε Γενικού Στρατηγικού Στόχου.

Η αλληλουχία των Γενικών Στρατηγικών Στόχων του ΕΣΣΑΑ διαμορφώνει το συνολικό στρατηγικό όραμα του ΕΣΣΑ που είναι **η αιφόρος Αγροτική Ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, καθώς και του περιβάλλοντος, σε μία βιώσιμη Ύπαιθρο.**

Ο πρώτος Γενικός Στρατηγικός Στόχος (ΓΣΣ1) που είναι η διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα εξυπηρετεί τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα που αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για τη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στις αγροτικές περιοχές και δρα συμπληρωματικά με τον τρίτο Γενικό Στρατηγικό Στόχο (ΓΣΣ3) που είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας, ο οποίος στοχεύει στη δημιουργία συνθηκών πολυαπασχόλησης και θέσεων εργασίας σε άλλους τομείς της οικονομίας με δεδομένη τη μακροχρόνια τάση απωλειών θέσεων εργασίας στον πρωτογενή τομέα. Ο συνδυασμός των δύο Στόχων συμβάλλει στη διατήρηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές.

Ο δεύτερος Γενικός Στρατηγικός Στόχος (ΓΣΣ 2) που είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η αιφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων λειτουργεί συμπληρωματικά τόσο με τον πρώτο Γενικό Στόχο όσο και με τον Τρίτο Γενικό Στόχο, διατηρώντας αναλλοίωτο ένα συγκριτικό πλεονέκτημα που έχουν οι αγροτικές περιοχές, που είναι η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας τη περιβαλλοντική διάσταση σαν βασική συνιστώσα της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών προϊόντων και διαμορφώνοντας τους όρους και τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως είναι ο τουρισμός της υπαίθρου.

Ο τέταρτος Γενικός Στρατηγικός Στόχος (ΓΣΣ 4) συναθροίζει τους τρεις Γενικούς Στόχους υπό το πρίσμα μιας από τη βάση προς την κορυφή στρατηγική ενδογενούς ανάπτυξης μέσω της κινητοποίησης των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων των αγροτικών περιοχών.

Αναλυτικότερα, οι συσχετίσεις που προκύπτουν είναι:

- Μεταξύ της διατήρησης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα (ΓΣΣ 1) και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και της ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας (ΓΣΣ 3). Η αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός του τομέα της γεωργίας, δασοκομίας και αγροδιατροφικού τομέα με τους αντίστοιχους δικαιούχους των μέτρων «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων », «Βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών», «Αύξηση της προστιθέμενη αξίας γεωργικών και δασικών προϊόντων» συμπληρώνονται με ένταξη αυτών των δικαιούχων σε αντίστοιχα μέτρα του Άξονα 3 («Διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας»), δίδοντας σε αυτούς μεγαλύτερες προοπτικές για πρόσθετα εισοδήματα και θέσεις εργασίας.
- Μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της αιφόρου διαχείρισης των φυσικών πόρων (ΓΣΣ 2) και της διατήρησης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα (ΓΣΣ 1). Η προστασία του περιβάλλοντος και η αιφορική διαχείριση των φυσικών πόρων (Άξονας 2) επενεργεί στην παραγωγή

προϊόντων ποιότητας, είτε μέσω ταυτόχρονης ή παράλληλης ένταξης σε μέτρα «Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων », που εφοδιάζουν επιχειρηματικές μονάδες του μέτρου «Αύξηση της προστιθέμενης αξίας γεωργικών και δασικών προϊόντων» και συμμετοχή στα μέτρα «Τήρηση προτύπων», «Συμμετοχή σε συστήματα ποιότητα τροφίμων» και «Στήριξη ομάδων παραγωγών για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης» που είναι ενταγμένοι στο προηγούμενο μέτρο με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του τομέα, ενώ η χρήση ΑΠΕ και τεχνολογιών – καινοτομιών στην παραγωγή γεωργικών και δασικών προϊόντων συμβάλει στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων και στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας του περιβάλλοντος.

- Μεταξύ της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και της ενθάρρυνσης της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας (ΓΣΣ 3) και της διατήρησης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα (ΓΣΣ 1). Η προώθηση της δυναμικής επιχειρηματικότητας και η στήριξη του πολυλειτουργικού ρόλου της γεωργίας στις αγροτικές περιοχές σε σύνδεση με τα αντίστοιχα μέτρα του Άξονα 1, όπως περιγράφονται ανωτέρω στη σύνδεση του ΓΣΣ 1 και ΓΣΣ 3 αλλά αντίστροφα ή και όμοια, συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη προϊόντων υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των εγχώριων και διεθνών αγορών.
- Μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου διαχείρισης των φυσικών πόρων (ΓΣΣ 2) και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και της ενθάρρυνσης της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας (ΓΣΣ 3). Η εφαρμογή κατάλληλων γεωργικών συστημάτων βοηθά στη διατήρηση των οικοτόπων και αγροτικών τοπίων, μέσω της ανάληψης πρωτοβουλιών για τη δημιουργία πολύ μικρών επιχειρήσεων και επενδύσεων στην αγροτική κληρονομιά, συμβάλλοντας στη βελτίωση των οικονομικών προοπτικών και την ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές.
- Η δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader (ΓΣΣ 4) είναι οριζόντιος στόχος και παρέχει τη δυνατότητα να συνδυασθούν οι υπόλοιποι τρεις Γενικοί Στρατηγικοί Στόχοι στο πλαίσιο μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής που θα στηρίζεται στις τοπικές ανάγκες και πλεονεκτήματα.

Αναλυτικότερα όσον αφορά τις επιλεγμένες ομάδες δράσεων που εξυπηρετούν το ΓΣΣ 1 δημιουργούν συνεργική δράση με ομάδες δράσεων των ΓΣΣ 2 και ΓΣΣ3:

- οι δράσεις για την προαγωγή και διάδοση της γνώσης για τη βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών λειτουργούν προσθετικά, με αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης και την τήρηση υποχρεώσεων σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.
- οι δράσεις για την προαγωγή και διάδοση της γνώσης για τη βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού ενισχύουν την προώθηση της δυναμικής επιχειρηματικότητας, και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας των αγροτικών περιοχών
- οι δράσεις για την ενθάρρυνση της εγκατάστασης νέων γεωργών και της πρόωρης συνταξιοδότησης εξυπηρετούν την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού του τομέα της γεωργίας
- οι δράσεις για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού συνδέονται με την ορθολογική διαχείριση της ποσότητας και βελτίωσης της ποιότητας των υδατικών πόρων, τη μείωση των κλιματικών αλλαγών και την αειφόρο διαχείριση των εδαφικών πόρων ενώ παράλληλα εξυπηρετούν την προώθηση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας και την στήριξη της επιχειρηματικότητας.
- οι δράσεις σε επενδύσεις για την εκπλήρωση των προτύπων και της ποιότητας της γεωργικής παραγωγής και των προϊόντων της δρουν συμπληρωματικά με την αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης για την τήρηση των υποχρεωτικών προτύπων με βάση την κοινοτική νομοθεσία αλλά και με την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές.

Ομοίως οι επιλεγμένες ομάδες δράσεων που εξυπηρετούν τον ΓΣΣ 2 δημιουργούν συνεργική δράση με ομάδες δράσεων των ΓΣΣ 1 και ΓΣΣ 3 :

- οι δράσεις για την αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας μέσω των ενισχύσεων σε γεωργούς ορεινών και μειονεκτικών περιοχών

και ενισχύσεων για τις περιοχές Natura δημιουργούν τις δυνατότητες, οι οποίες αξιοποιούνται μέσω επενδύσεων για την ανακαίνιση χωριών, αγροτικής κληρονομιάς και προώθησης του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές

- οι δράσεις για τη μείωση των κλιματικών αλλαγών και την ορθολογική διαχείριση της ποσότητας και βελτίωσης της ποιότητας των υδατικών πόρων με την εφαρμογή γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων συμβάλλουν στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και στην προσαρμογή της γεωργίας στις απαιτήσεις νέων αγορών για την παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας αλλά και την παραγωγή νέων πρώτων υλών για ΑΠΕ δημιουργώντας νέες διεξόδους στις αγορές.

Οι επιλεγμένες ομάδες δράσεων που εξυπηρετούν τον ΓΣΣ 3 δημιουργούν συνεργική δράση με ομάδες δράσεων των ΓΣΣ 1 και ΓΣΣ 2:

- οι δράσεις για την προώθηση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας και τη στήριξη για τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων συνδέονται με την παραγωγή και την προώθηση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων (εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων κλπ) κι εξυπηρετούν την αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό της γεωργίας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την τόνωση της απασχόλησης του γεωργικού τομέα.
- στις δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών μικρής κλίμακας στις αγροτικές περιοχές λειτουργούν συμπληρωματικά σε δράσεις που στοχεύουν στην περιβαλλοντική αειφορεία του γεωργικού τομέα και τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την εγκατάλειψη και απερήμωση των περιοχών.

Οι επιλεγμένες ομάδες δράσεων που σχετίζονται με τον οριζόντιο ΓΣΣ 4 δημιουργούν συνεργική δράση με ομάδες δράσεων των ΓΣΣ 1 και ΓΣΣ 3 και ικανοποιεί στόχους του ΕΣΣΑΑ, όπως ανταγωνιστικότητα, ποιότητα ζωής και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας, μέσω δράσεων για την προστασία και την ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο της βελτίωσης της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων, του τουρισμού, καθώς και την ενδυνάμωση της τοπικής ικανότητας για την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Εξωτερική Συνέπεια

Η εξωτερική συνέπεια του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο εξασφαλίζεται από τη σχετική σύνδεση των Αξόνων του με άλλες Κοινοτικές στρατηγικές και σχέδια δράσης.

Πρώτος Πυλώνας της ΚΑΠ

Το ΕΣΣΑΑ συνεισφέρει και προωθεί τους στόχους της νέας ΚΑΠ, μέσω:

- των δράσεων του Άξονα 1 που αφορούν στην προώθηση της εκπαίδευσης - κατάρτισης και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών που αποσκοπούν στη συμμόρφωση με τα κοινοτικά πρότυπα και στην εφαρμογή της πολλαπλής συμμόρφωσης
- των δράσεων του Άξονα 2 που αφορούν στην παροχή ενισχύσεων σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις με την προϋπόθεση της τήρησης κοινοτικών προτύπων για την προστασία του περιβάλλοντος, τη δημόσια υγεία και την υγεία των ζώων και των φυτών και τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 2 του Καν.(ΕΚ) 1974/2006 που αφορά τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού ΕΚ 1698/2005, το ΠΑΑ θα περιγράψει πώς θα αποτραπεί η επικάλυψη μεταξύ της ενίσχυσης που παρέχεται στο ΠΑΑ και να υποστηρίξει τα μέτρα βασισμένα στον πρώτο πυλώνα της ΚΑΠ, και ειδικότερα την κοινή οργάνωση της αγοράς για τα φρούτα και τα λαχανικά, τον οίνο, τον καπνό, το ελαιόλαδο, το βόειο κρέας, τα αιγοπρόβατα, τη μελισσοκομία, τη ζάχαρη, τα ειδικά μέτρα για τη γεωργία στις εξόχως απόκεντρες περιοχές προς όφελος των μικρών νησιών του Αιγαίου, άμεσες ενισχύσεις (άρθρο 42 παράγραφος 5 και άρθρο 69 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1782/2003) και θα ενσωματωθούν στο σχέδιο με την έγκριση του ΠΑΑ.

Κοινοτικές Στρατηγικές και Σχέδια δράσης

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο συνδέεται με στρατηγικές και σχέδια δράσης της Ε.Ε . Ειδικότερα :

Με το 6ο Κοινοτικό Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα δράσης κυρίως μέσω του Άξονα 2 αλλά και του Άξονα 3 και αναλυτικότερα με :

- την Κοινοτική στρατηγική για τη βιοποικιλότητα – Δίκτυο Natura μέσω του ειδικού στόχου για την αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και με μέτρα όπως ενισχύσεις σε περιοχές Natura (Άξονας 2), αγροπεριβαλλοντικά και δασοπεριβαλλοντικά μέτρα (Άξονας 2) και ενισχύσεις σε μειονεκτικές περιοχές (Άξονας 2). Όσον αφορά για τις περιοχές Natura, υπάρχουν 35 περιοχές για τις οποίες έχουν εκδοθεί Προεδρικά Διατάγματα ή ΚΥΑ, που θεσμοθετούν τους όρους και τους περιορισμούς στις χρήσεις γης. κ.α. Επίσης υπάρχουν 42 περιοχές στις οποίες δεν έχουν θεσμοθετηθεί ακόμη όροι και περιορισμοί στις χρήσεις γης, ωστόσο αυτά προδιαγράφονται κατ' αρχήν στις σχετικές Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (ΕΠΜ), οι οποίες έχουν ήδη εγκριθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Στις ανωτέρω δύο κατηγορίες μπορούν να προσδιοριστούν Δράσεις και Μέτρα του Καν. 1698/2005 στα πλαίσια της 4ης προγραμματικής περιόδου, με βάση τις σχετικές ΕΠΜ και τα νομοθετήματα κήρυξής τους. Πέρα των ανωτέρω περιοχών Δράσεις και Μέτρα μπορούν να προσδιοριστούν και σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000, στις οποίες ενδιατούν είδη για τα οποία υπάρχουν εγκεκριμένα σχέδια διαχείρισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι είδη με σχέδια διαχείρισης είναι τα μεγάλα σαρκοφάγα (λύκος, αρκούδα κ.λ.π.), καθώς και είδη ορνιθοπανίδας: *Botaurus stellaris*, *Aythya nyroca*, *Polysticta stelleri*, *Gypaetus barbatus*, *Aquila clanga*, *Aquila pomarina*, *Hieraetus fasciatus*, *Tetrax tetrax*.
 - την οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων μέσω των ειδικών στόχων για την ορθολογική διαχείριση της ποσότητας και στη βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων και για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού και στην προώθηση της καινοτομίας στον πρωτογενή και αγροδιατροφικό τομέα με μέτρα όπως η βελτίωση του υδατικού ισοζυγίου με τον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών δικτύων και υιοθέτηση βελτιωμένων τεχνικών άρδευσης (Άξονας 1) και προώθησης καλλιεργειών και γεωργικών πρακτικών για την εξοικονόμηση των υδατικών πόρων σε περιοχές εφαρμογής της οδηγίας για τα νερά με την στήριξη ξηρικών ή λιγότερο υδρόφιλων καλλιεργειών και η αποφυγή ενδεχόμενης ρύπανσης και η απορρύπανση στις περιοχές που εμφανίζουν προβλήματα (Άξονας 2)
 - τη στρατηγική για την προστασία του εδάφους μέσω του ειδικού στόχου για την προστασία και αειφόρο διαχείριση των εδαφικών πόρων και αντιμετώπιση του φαινομένου της ερημοποίησης με γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα (φυτοκάλυψη των εδαφών, αγροναπαύσεις κ.α.) και δασοπεριβαλλοντικά μέτρα όπως δάσωση γεωργικών γαιών και πρόληψη και αποκατάσταση του δασοκομικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές (Άξονας 2)
 - το Κοινοτικό πρόγραμμα για τις κλιματικές αλλαγές και τη στρατηγική για τη ρύπανση του αέρα μέσω των ειδικών στόχων για την ορθολογική διαχείριση της ποσότητας και στη βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων και για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού και στην προώθηση της καινοτομίας στον πρωτογενή και αγροδιατροφικό τομέα με μέτρα για τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Άξονας 1), ενθάρρυνσης της παραγωγής προϊόντων βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας προώθησης γεωργικών πρακτικών και ολοκληρωμένης διαχείρισης για τη μείωση της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης, διαχείρισης κτηνοτροφικών αποβλήτων και δασώσεις γεωργικής γης και μη γεωργικής γης κ.α. (Άξονας 2)
 - τη στρατηγική για την χρήση των φυτοφαρμάκων μέσω των ειδικών στόχων για την αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και για την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού και στην προώθηση της καινοτομίας στον πρωτογενή και αγροδιατροφικό τομέα με γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα όπως προώθησης γεωργικών πρακτικών και ολοκληρωμένης διαχείρισης για τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές και η προώθηση της βιολογική γεωργία (Άξονας 2) και μέτρα όπως επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις τηρώντας τα ελάχιστα κοινοτικά πρότυπα (Άξονας 1)
- Με τη Δασική Στρατηγική της Ε.Ε. μέσω του Άξονα 2 αλλά και του Άξονα 1 και αναλυτικότερα με :
- μέτρα υποδομών για την ανάπτυξη της δασοκομίας, συνεργασιών για την παραγωγή νέων προϊόντων, βελτίωσης της οικονομικής αξίας των δασών και χρήσης συμβουλευτικών υπηρεσιών στον τομέα (Άξονας 1)
 - όλη την ομάδα των μέτρων για την αειφορική χρήση της δασικής γης (Άξονας 2).

Με το Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη βιολογική παραγωγή και τρόφιμα κυρίως μέσω του Άξονα 2 αλλά και του Άξονα 1 και αναλυτικότερα με :

- Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα (βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία) (Άξονας 2)
- Μέτρα για τη παροχή συμβουλών, συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας, εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, κατάρτισης/εκπαίδευσης και αύξησης της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων (Άξονας 1).

Όσον αφορά προτεραιότητες της Ε.Ε. όπως αυτή της Καινοτομίας, το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο την ενσωματώνει στους Άξονες 1 κυρίως, 3 και 4 (Leader) αλλά και στον Άξονα 2. Αναλυτικότερα :

- στον Άξονα 1 με καινοτόμα μέτρα σε γεωργικές, δασικές εκμεταλλεύσεις και μεταποιητικές επιχειρήσεις και μεταφορά της γνώσης μέσω της κατάρτισης.
- στον Άξονα 2 με καινοτόμες πρακτικές διαχείρισης της γης.
- στον Άξονα 3 και 4 με τη δημιουργία μικροεπιχειρήσεων εκτός του πρωτογενή τομέα και την παροχή βασικών υπηρεσιών σε αγροτικές περιοχές.

Οι προτεραιότητες της Ε.Ε. για τη χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο ενσωματώνεται στους Άξονες 1 και 3 με την προαγωγή της επιχειρηματικότητας με τη βοήθεια της χρήσης ΤΠΕ σε τομείς όπως π.χ. η πρωτογενής παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία, οι μικροεπιχειρήσεις αλλά και ο τουρισμός και η αγροβιοτεχνία.

Όσον αφορά τη βιοενέργεια από βιομάζα περιλαμβάνοντας και τα βιοκαύσιμα, στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας την 4η Προγραμματική Περίοδο είναι δυνατό να περιληφθούν αντίστοιχα μέτρα και δράσεις στα πλαίσια των Άξόνων 1, 2 και 3 και ειδικότερα στα μέτρα :

- εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, συνεργασία για την παραγωγή νέων προϊόντων, βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών και αύξησης της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και υποδομές σχετικές με την ανάπτυξη και την προσαρμογή της γεωργίας και δασοκομίας (Άξονας 1)
- πρώτης δάσωσης γεωργικών και μη γαιών και πρώτης εγκατάστασης γεωργοδασοκομικών συστημάτων σε γεωργική γη (Άξονας 2)
- βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό με την προώθηση δράσεων για επενδύσεις σε υποδομές μικρής κλίμακας για τη χρήση ΑΠΕ (Άξονας 3)

Συμπληρωματικότητα – Κριτήρια Διαχωρισμού με Άλλα Κοινωνικά Χρηματοδοτικά Μέσα

Κατά τη Δ΄ Προγραμματική περίοδο, τόσο μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων όσο και μέσω κυρίως του ΕΓΤΑΑ, επιχειρείται να διασφαλισθούν οι ομαλές συνθήκες μετάβασης των αγροτικών περιοχών στα νέα δεδομένα που διαμορφώνει η αναθεώρηση της ΚΑΠ. Η προσαρμογή στα νέα δεδομένα και η μείωση της εξάρτησης σε όρους απασχόλησης και εισοδήματος των περιοχών της υπαίθρου δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί μόνο από τους πόρους του ΕΓΤΑΑ και προϋποθέτει τη διάθεση σημαντικών πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής.

Η βελτίωση των φυσικών και τεχνολογικών δομών προσπελασιμότητας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη μείωση του κόστους μεταφοράς των γεωργικών προϊόντων από τις περιοχές παραγωγής στους τόπους κατανάλωσης στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στο εξωτερικό. Κατά συνέπεια το σύνολο των παρεμβάσεων που σχετίζονται με την αναβάθμιση και τη δημιουργία υποδομών στον τομέα των μεταφορών στις περιοχές της υπαίθρου θα καλυφθεί από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής.

Παράλληλα, οι παρεμβάσεις του ΕΣΠΑ για την επέκταση των ευρυζωνικών δικτύων στο σύνολο της χώρας θα συμβάλλουν στη μείωση του χάσματος ως προς τη χρήση των τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών.

Σημαντική είναι η συμβολή των παρεμβάσεων του ΕΓΤΑΑ για την επίτευξη των προτεραιοτήτων της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής για την προστασία των εδαφών, των υδάτων και των ευαίσθητων οικολογικά περιοχών, μέσω των γεωργοπεριβαλλοντικών δράσεων του Άξονα 2, αλλά και της επίτευξης των στόχων του πρωτοκόλλου του Κιότο (δασοπεριβαλλοντικά μέτρα) στο πλαίσιο του ίδιου Άξονα. Οι παρεμβάσεις για την δημιουργία/επέκταση/αναβάθμιση των υποδομών που σχετίζονται με την διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων και την προμήθεια πόσιμου ύδατος στις αγροτικές περιοχές θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής.

Η διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών/περιοχών της υπαίθρου αλλά και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων θα εξυπηρετηθεί από το σύνολο των Ταμείων. Η θέσπιση κριτηρίων διαχωρισμού μεταξύ των ομοειδών αυτών κατηγοριών πράξεων πρέπει κατά βάση να αντανάκλα τις προτεραιότητες των επιμέρους πολιτικών των ταμείων (περιφερειακή πολιτική, πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, αλιευτική πολιτική) το σύνολο των οποίων όμως επηρεάζεται από τη διάσταση του χώρου. Ωστόσο, η μεγάλη έκταση των αγροτικών περιοχών, το μήκος της ακτογραμμής και το πλήθος των νησιών καθιστούν απαγορευτική την υιοθέτηση ως μόνου κριτηρίου διαχωρισμού των πράξεων των Ταμείων το «χωρικό – γεωγραφικό» κριτήριο διότι είναι δεδομένο ότι οι πόροι του ΕΓΤΑΑ δεν επαρκούν για να καλύψουν επαρκώς τις ανάγκες των περιοχών όπου το εν λόγω ταμείο παρεμβαίνει με δράσεις ομοειδείς.

Ως εκ τούτου τα κριτήρια διαχωρισμού των ομοειδών πράξεων που θα ενισχυθούν από τα διάφορα ταμεία στις αγροτικές και τις αλιευτικές περιοχές αποτελούν ένα συγκερασμό χωρικών – γεωγραφικών, οικονομικών και διοικητικών κριτηρίων που ειδικότερα σχετίζονται με:

- Την κλίμακα και το ύψος του προϋπολογισμού των έργων
- Το είδος του τελικού δικαιούχου. για τα μικρά δημόσια έργα
- Την επαγγελματική ιδιότητα του εν δυνάμει αποδέκτη (π.χ. γεωργοί και αλιείς), το είδος της επένδυσης (π.χ. ίδρυση ή εκσυγχρονισμός), τον κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και την περιοχή παρέμβασης του Άξονα 3 «Ποιότητα Ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της Αγροτικής Οικονομίας», του Άξονα Προτεραιότητας 4 «Προσέγγιση LEADER» για το ΠΑΑ και του Άξονα Προτεραιότητας 4 «Προσέγγιση LEADER» του το Ε.Π Αλιείας 2007 -2013, για τα καθεστώτα ενίσχυσης
- Τη φύση και τους ειδικότερους στόχους των έργων. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα θεματικά πεδία διαχωρισμού:
 - οι παρεμβάσεις για την προστασία και ανάδειξη της αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς δύνανται να ενισχυθούν αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ
 - οι παρεμβάσεις για τη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών στους τομείς της υγείας-πρόνοιας και της εκπαίδευσης δύνανται να ενισχυθούν αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ
 - οι παρεμβάσεις στον τομέα του πολιτισμού με σκοπό την προστασία και ανάδειξη των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, η πλειονότητα των οποίων βρίσκεται σε αγροτικές περιοχές, δύνανται να ενισχυθούν αποκλειστικά από το ΕΤΠΑ

Η ενίσχυση του αποκεντρωμένου δικτύου Κοινωνικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών στις αγροτικές περιοχές μέσω των δράσεων του ΕΚΤ συμβάλει στην ενίσχυση της απασχόλησης και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Επιπλέον σε ότι αφορά την επαγγελματική κατάρτιση αυτή θα εξασφαλισθεί με τη συνεργασία των δύο ταμείων (ΕΓΤΑΑ και ΕΚΤ) διαχωρίζοντας τις μεταξύ τους παρεμβάσεις (διαφορετικά μέτρα για το κάθε ταμείο).

Αναφορικά με την αποφυγή επικαλύψεων αλλά και την διασφάλιση της συμπληρωματικότητας μεταξύ των Ταμείων (ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ) θα χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθες αρχές διαχωρισμού των δράσεων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των δύο Προγραμμάτων.

Οι περιοχές οι οποίες θα ενταχθούν στον Άξονα 4 του ΠΑΑ και στον Άξονα 4 του ΕΠΑΛ θα διαφοροποιούνται γεωγραφικά και δεν θα επικαλύπτονται.

Προκειμένου για δημόσια έργα το ΕΤΑ χρηματοδοτεί αποκλειστικά και μόνο τα έργα τα οποία αναφέρονται ονομαστικά και κατά προτεραιότητα στα Τοπικά Προγράμματα που θα υποβληθούν από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης Αλιευτικών Περιοχών για την ένταξή τους στον Άξονα Προτεραιότητας. Λοιπά δημόσια έργα στις ίδιες περιοχές είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν από το ΕΓΤΑΑ.

Τα ανωτέρω αποτελούν ενδεικτικές κατηγορίες αρχών διαχωρισμού και θα εξειδικευτούν αναλυτικότερα σε επίπεδο Προγραμμάτων.

Συντονισμός

Για το συντονισμό των ΕΠ του ΕΣΠΑ με τα ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ, θεσπίζεται, στο πλαίσιο της Εθνικής Αρχής Συντονισμού, μηχανισμός προώθησης της συμπληρωματικότητας των δράσεων σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς χάραξης πολιτικής, χωρικά (περιοχή παρέμβασης) και θεματικά (τομέας παρέμβασης), που λειτουργεί σε επίπεδο α) Προγραμματισμού, β) Παρακολούθησης υλοποίησης (Διαχειριστικές Αρχές), και γ) Επανεξέτασης Στρατηγικής (Εθνική Αρχή Συντονισμού και Διαχειριστικές Αρχές του ΠΑΑ και του ΕΠΑΛ).

Στο πρώτο επίπεδο, ο μηχανισμός αυτός εξειδικεύει κατευθύνσεις για τη διασφάλιση της συμπληρωματικότητας και του διαχωρισμού των δράσεων και συντονίζει το πλαίσιο εφαρμογής τους, θεματικά και γεωγραφικά.

Στο δεύτερο επίπεδο, οι Διαχειριστικές Αρχές (ΔΑ) των ΕΠ του ΕΣΠΑ, του ΠΑΑ και του ΕΠΑΛ τηρούν τις κατευθύνσεις κατά τη διαδικασία επιλογής των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων. Σε ετήσια βάση, συντάσσουν ειδική αναφορά για την πρόοδο και αποτελεσματικότητα των δράσεων με χρήση των κωδικών θεματικής και χωρικής διάστασης και τις γνωστοποιούν στον μηχανισμό αυτό.

Στο τρίτο επίπεδο και στο πλαίσιο της ανωτέρω ειδικής αναφοράς, ο μηχανισμός, εξετάζει την πρόοδο και αποτελεσματικότητα των δράσεων, προσδιορίζει την ανάγκη αναθεώρησης των κατευθύνσεων και της κατανομής των Κοινοτικών πόρων, συνεπεία αλλαγών στις προτεραιότητες (κοινοτικές, εθνικές, περιφερειακές) ή στις συνθήκες υλοποίησής τους και εισηγείται μέτρα στην ΕΔΙΠ.

Διαβούλευση

Σημειώνεται ότι καθ' όλη τη διάρκεια των σταδίων προετοιμασίας του ΕΣΣΑΑ, το σχέδιο τέθηκε σε διαβούλευση με αρμόδιες υπηρεσίες, κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους, καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, επιδιώκοντας τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή και συναίνεση στη διαμόρφωση των στρατηγικών επιλογών, που θα οδηγήσουν στην επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου οράματος για την αγροτική ανάπτυξη της χώρας. Στο παράρτημα παρατίθεται ο κατάλογος των εταίρων του ΕΣΣΑΑ 2007-2013, όπως ορίστηκαν στις υπ' αριθμ. 2035/25-05-2005 και 4096/25-05-2006 καθώς και το πλήθος των συνεδρίων και ημερίδων που πραγματοποιήθηκαν για την ενημέρωση των εταίρων και την ανταλλαγή απόψεων.

Κεφάλαιο 6: Ποσό και εγκαθίδρυση του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου

Σύμφωνα με το Άρθρο 68 του Καν. 1698/2005 προβλέπεται η δημιουργία Εθνικού Αγροτικού Δικτύου από οργανισμούς και διοικητικές υπηρεσίες που εμπλέκονται με την αγροτική ανάπτυξη. Το δίκτυο αυτό δεν αφορά στη σύσταση νομικού προσώπου από τους προαναφερθέντες φορείς, αλλά σε ένα δίκτυο διασύνδεσή τους, ρόλος του οποίου θα αποτελεί η προώθηση ζητημάτων σχετικών με τον αγροτικό χώρο και την αγροτική ανάπτυξη γενικότερα.

Έργο του δικτύου θα αποτελεί ο εντοπισμός, η ανάλυση και πληροφόρηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο όσον αφορά τις μεταβιβάσιμες ορθές πρακτικές για την αγροτική ανάπτυξη. Η οργάνωση ανταλλαγών εμπειρίας και τεχνογνωσίας σε θέματα αγροτικής ανάπτυξης, η προετοιμασία προγραμμάτων κατάρτισης για τις ομάδες τοπικής δράσης που βρίσκονται στο στάδιο της σύστασης και η προώθηση της χρήσης σύγχρονης τεχνολογίας. Επιπλέον θα παρέχει τεχνική στήριξη για τα σχέδια διατοπικής και διακρατικής συνεργασίας στο πλαίσιο του Άξονα 4 και για την ανάπτυξη και εφαρμογή κατάλληλης μεθοδολογίας διάχυσης της γνώσης και της εμπειρίας.

Οι δαπάνες για την οργάνωση της δομής, τη λειτουργία και διαχείριση του Δικτύου προβλέπονται στα Άρθρα 66 και 68 του Καν. 1698/2005.

Τα μέλη του δικτύου θα είναι :

α) οργανισμοί που εκπροσωπούν κατηγορίες δικαιούχων του προγράμματος ή άλλα μέλη που δραστηριοποιούνται σε πεδία σχετικά με τους στόχους και αντικείμενα των μέτρων του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης

β) Διοικητικές υπηρεσίες που εμπλέκονται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με την εφαρμογή του Προγράμματος

Ενδεικτικά, στα μέλη θα περιλαμβάνονται:

Όσον αφορά στο α) ανωτέρω: ο ΟΓΕΕΚΑ «ΔΗΜΗΤΡΑ», Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ), ΑΓΡΟΓΗ Α.Ε., Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος (ΕΛΟΓ), Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.), Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδος (Ε.Ν.Α.Ε.), Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΓΕΩΤΕΕ), Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.), Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (Σ.Ε.Β), Ένωση Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιμελητηρίων Ελλάδος, Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.), Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.), Φορείς εφαρμογής του Άξονα 3, Ελληνικό Δίκτυο LEADER+ (Δίκτυο Φορέων Αγροτικής Ανάπτυξης), ΕΘΙΑΓΕ, ΟΠΕΓΕΠ, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γεωπονική Σχολή, Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Κτηνιατρική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.λ.π.

Όσον αφορά στο β) ανωτέρω: Υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Περιφέρειες, Περιφερειακές Διευθύνσεις Γεωργικής Ανάπτυξης, Νομαρχιακές Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης, Δ/νσεις Κτηνιατρικής, Δ/νσεις Δασών, τοπικά κέντρα Αγροτικής Ανάπτυξης, Διαχειριστικές Αρχές, Φορείς Εφαρμογής.

Αρμόδια Δομή για τη λειτουργία του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου θα είναι η Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

Το έργο της Δομής συνίσταται κυρίως στα :

- Κατάρτιση του σχεδίου δράσης του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου.
- Ο συντονισμός των δραστηριοτήτων που θα πραγματοποιηθούν προς όφελος των μελών του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου.
- Η ανάθεση σε φορέα/φορείς της υλοποίησης μέρους ή του συνόλου των ενεργειών που προβλέπονται στο σχέδιο δράσης.
- Η παρακολούθηση και αξιολόγηση των ενεργειών του σχεδίου δράσης

- Η διάχυση της πληροφόρησης στα μέλη του δικτύου

Στο πλαίσιο της σχετικής Δομής προβλέπεται η σύσταση και λειτουργία συντονιστικής επιτροπής η οποία θα συγκροτείται από μέλη του δικτύου και στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής και η οποία θα έχει ρόλο καθοδηγητικό και συμβουλευτικό προς τη Δομή του Δικτύου όσον αφορά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του σχεδίου δράσης.

Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο θα είναι σε συνεργασία και δικτύωση με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης για την ανταλλαγή πληροφοριών κ.τ.λ. στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του τελευταίου σύμφωνα με το άρθρο 67 του Καν. 1698/2005.

Η χρηματοδότησή του θα γίνει στα πλαίσια της Τεχνικής Στήριξης του Προγράμματος και, ανάλογα με τη φύση και το είδος των προβλεπόμενων ενεργειών του σχεδίου δράσης, θα μπορεί να ανέλθει μέχρι 10 εκατ. € περίπου.